

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PŘÍRODOVĚDNĚ-HUMANITNÍ A PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

Studijní program: Sociální práce

Studijní obor: Penitenciární péče

Kód oboru: 7502R023

Název bakalářské práce:

SPECIFIKA VÝSLEDKŮ DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH

SPECIFICITY IN QUESTIONING THE CHILDREN AND ADOLESCENTS

Autor:

Radek Stehlík

Jablonec nad Jizerou 451

512 43 Jablonec nad Jizerou

Podpis autora: _____

Vedoucí práce: Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Počet:

stran	obrázků	tabulek	grafů	zdrojů	příloh
110	5	0	14	32	2 + 1 CD

CD obsahuje **celé** znění bakalářské práce.

V Jablonci nad Jizerou dne: 28. 10. 2008

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

FAKULTA PEDAGOGICKÁ

Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení:

Radek Stehlík

Adresa:

Jablonec nad Jizerou 451, 512 43 Jablonec nad Jizerou

Studijní program:

Sociální práce

Studijní obor:

Penitenciární péče

Kód oboru:

7502R023

Název práce:

SPECIFIKA VÝSLEDKŮ DĚTÍ A DOSPÍVAJÍCÍCH

Název práce v angličtině:

SPECIFICITY IN QUESTIONING THE CHILDREN
AND ADOLESCENTS

Vedoucí práce:

Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Termín odevzdání práce:

30. 04. 2008

Bakalářská práce musí splňovat požadavky pro udělení akademického titulu „bakalář“ (Bc.).

vedoucí bakalářské práce

děkan FP TUL

vedoucí katedry

Zadání převzal (student): Radek Stehlík

Datum: 16. 02. 2007

Podpis studenta:

Prohlášení

Byl(a) jsem seznámen(a) s tím, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci (TUL) nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu TUL.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědom(a) povinnosti informovat o této skutečnosti TUL; v tomto případě má TUL právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím bakalářské práce a konzultantem.

V Liberci dne:

Podpis:

Rád bych poděkoval za odbornou a praktickou pomoc, ale i za cenné připomínky své vedoucí práce paní prof. PhDr. RNDr. Marii Vágnerové, CSc., své manželce za trpělivost a podporu při studiu a v neposlední řadě i npor. Mgr. Lelkovi za umožnění studia.

Název bakalářské práce: Specifika výslechu dětí a dospívajících

Název bakalářské práce: Specificity in questioning the children and adolescents

Jméno a příjmení autora: Radek Stehlík

Akademický rok odevzdání bakalářské práce: 2008 - 2009

Vedoucí bakalářské práce: Prof. PhDr. RNDr. Marie Vágnerová, CSc.

Resumé:

Bakalářská práce se zabývala problematikou výslechu dětí a dospívajících. Jejím cílem bylo zjistit, zda jsou dodržovány doporučené postupy a metody výslechu dětí a zda při prováděných výsleších došlo k sekundární viktimizaci. Cíle bakalářské práce bylo dosaženo, třebaže se nepotvrdily všechny dílčí předpoklady. Práci tvořily dvě stěžejní části a to část teoretická, která seznamuje se základní terminologií v dané oblasti a popisuje jak by měl být výslech dětí a nezletilých prováděn. Praktická část zjišťovala pomocí dotazníku, rozhovoru a pozorování zda jsou dodržovány doporučené postupy a metody, které byly popsány v teoretické části. Výsledky ukázaly, že výslechové praxi dětí a dospívajících je věnována velká pozornost a důsledky sekundární viktimizace se neprojevují záhy, ale až po určitém časovém odstupu. Za největší přínos práce vzhledem k řešené problematice bylo možné považovat především popsání zvláštností během výslechu dětí a dospívajících.

Klíčová slova:

specifika výslechu, dítě, dospívající, viktimizace, výslech, konflikt, verbální komunikace, neverbální komunikace, sugesce

Summary

The baccalaureate work was engaged with problems of questioning children and adolescents. Its aim was to be find out whether the recommended ways and methods of children and adolescents' questioning were observed and whether in applying the recommended processes and methods of questioning led to secondary victimization. The purpose of the baccalaureate work was achived in spite of the fact that all partial expectations were not proved. The work was formed by two fundamental parts. The first part was theoretical which deabt with basic terminology in the given area and described how should the children and

adolescents' questioning be exercised. The second part was practical and investigated with a helps of a questionnaire, talk and observation whether the recommended ways and methods which were described in the theoretical part were adhered to. The results showed that the questioning practice of children and adolescents devolved a great attention. The implication of secondary victimization not show a certain difference immediately. The greatest contribution of this work appears in showing the possibility of following the description of peculiarities during the questioning of children and adolescents.

Keywords:

specificity in questioning, child, adolescent, victimization, inquisition, conflict, verbal communication, nonverbal communication, suggestion

1 Obsah

1 Obsah.....	7
2 Úvod.....	9
3 Teoretické zpracování problému.....	12
3.1 Vymezení základních pojmů.....	12
3.1.1 Dítě.....	12
3.1.2 Mladistvý.....	13
3.1.3 Nezletilý a mládež.....	13
3.1.4 Osoba blízká věku mladistvého.....	13
3.1.5 Provinění.....	14
3.2 Paměť.....	14
3.2.1 Vznik paměťové stopy.....	14
3.2.2 Utváření paměti u dětí.....	15
3.2.3 Retence a reprodukce.....	16
3.3 Výslech.....	16
3.3.1 Vývoj psychologie výslechu.....	17
3.3.2 Výslech a kriminalistika.....	18
3.3.2.1 Příprava na výslech a výslech.....	18
3.4 Stresory ve výslechové interakci.....	21
3.5 Psychologický pohled na výslech.....	24
3.5.1 Interpersonální percepce.....	24
3.5.1.1 Některé chyby v interpesonální percepci.....	25
3.5.1.2 Předcházení chybám v interpersonální percepci.....	26
3.6 Komunikace ve výslechové interakci.....	28
3.6.1 Verbální komunikace.....	28
3.6.2 Nonverbální komunikace.....	32
3.6.2.1 Mimika.....	35
3.6.2.2 Pohledy.....	35
3.6.2.3 Proxemika.....	36
3.6.2.4 Kinezika.....	37
3.6.2.5 Postura.....	37
3.6.3 Ovlivňování ve výslechové situaci.....	37
3.6.4 Základní typy výslechových situací.....	40
3.6.4.1 Vyslýchaný může a chce vypovídat.....	40
3.6.4.2 Vyslýchaný chce, ale není schopen vypovídat.....	40
3.6.4.3 Vyslýchaný nechce, ale může vypovídat.....	41
3.6.4.4 Vyslýchaný nechce a nemůže vypovídat.....	42
3.6.5 Základní typy osobnosti vyslýchajícího.....	42
3.6.5.1 Vyslýchající zaměřený na své potřeby a minimálně akceptující potřeby vyslýchaného (A).....	43
3.6.5.2 Vyslýchající zaměřený na své potřeby a akceptující potřeby vyslýchaného (B).....	43
3.6.5.3 Vyslýchající minimálně zaměřený na své potřeby a minimálně akceptující potřeby vyslýchaného (C).....	43
3.6.5.4 Vyslýchající minimálně zaměřený na své potřeby a akceptující potřeby vyslýchaného (D).....	44
3.7 Specifika výslechu dětí.....	44
3.7.1 Uzavřené otázky.....	46

3.7.2	Bezděčná sugesce	47
3.7.3	Vliv vnějšího prostředí a atmosféry výslechu	47
3.7.4	Vliv vrstevnické skupiny na dospívajícího	48
3.7.5	Příprava dítěte a dopívajících na výslech	48
3.7.6	Nezletilci jako oběti	49
3.7.6.1	Doporučený postup výslechu nezletilé oběti a následky jeho nedodržení ...	50
3.7.6.2	Postup výslechu nezletilého pachatele	60
3.8	Sekundární viktimizace	62
4	Empirická část	64
4.1	Cíl empirické části	64
4.1.1	Stanovení předpokladů a východiska hypotéz	64
4.2	Použité metody	67
4.2.1	Dotazník	67
4.2.2	Analýza dokumentů a odborné literatury	68
4.2.3	Rozhovor	68
4.2.4	Pozorování	69
4.3	Popis zkoumaného vzorku	70
4.4	Průběh průzkumu	70
4.5	Výsledky a jejich interpretace	70
4.5.1	Zpracování dat získaných z dotazníku	70
4.5.2	Zpracování dat z rozhovoru s odborníky	82
4.5.3	Zpracování dat získaných pozorováním	90
4.5.4	Zpracování dat získaných sekundární analýzou	91
4.5.4.1	Analýza spisových materiálů	91
4.5.4.2	Analýza praktických a teoretických poznatků	94
4.5.5	Ověřování předpokladů a diskuse	94
4.5.5.1	Ověřování předpokladů – dotazník	94
4.5.5.2	Ověřování předpokladů – rozhovor	96
4.5.5.3	Ověřování předpokladů – pozorování	98
4.5.5.4	Ověřování předpokladů – analýza spisové dokumentace	99
4.5.5.5	Ověřování předpokladů – analýza praktických a teoretických poznatků	99
4.5.6	Shrnutí výsledků praktické části	101
5	Závěr	103
6	Navrhovaná opatření	106
7	Seznam použitých zdrojů	108
8	Seznam příloh	111

2 Úvod

Jako téma bakalářské práce si autor vybral specifika výslechu dětí a dospívajících. Autor sám pracuje jako policista, a proto je mu toto téma poměrně blízké, přestože se jedná o specializovanou činnost policie, která své uplatnění nachází teprve v posledních letech přímo na základních útvarech, kde jsme mohli její rozmach zaznamenat zejména s účinností zákona o soudnictví ve věcech mládeže. Na základních útvarech Policie České republiky dochází k rozšiřování erudované základny policistů, kteří se právě problematikou výslechu dětí a dospívajících zabývají. Právě na takovém útvaru Policie České republiky také autor pracuje a byli zde vyčleněni s účinností zákona č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže policisté, kteří se specializují právě na tuto cílovou skupinu klientů policie. Právě odlišná právní úprava, která zajišťuje dětem a mladistvým určitou, zákonem stanovenou míru ochrany jejich osobnosti a zmírňuje dopady procesu vyšetřování na tyto klienty, si vyžádala specifickou terminologii, která jasně odlišuje činy, jichž se dopustila mládež, od činů ostatní dospělé populace.

Kriminalita provází lidstvo již od jeho vzniku. Její sledování však nebylo vždy prováděno a počátek sestavování kriminálních statistik můžeme datovat až někdy na konci 18. století, kdy soudy začaly sestavovat první výkazy o pohybu zločinnosti a průběhu trestního řízení. Později dochází k rozlišení statistických informací na počet odsouzených pachatelů a počet spáchaných zločinů. V polovině devatenáctého století se zavádějí formuláře pro sledování statistických informací. Kriminalita mládeže je systematicky evidována orgány činnými v trestním řízení od šedesátých let minulého století. Z těchto statistik pak vyvstává obraz struktury kriminality dětí a mládeže. Kvantitativní zastoupení kriminality ve společnosti je vázáno na řadu dalších faktorů, a to zejména na materiální stránku věci, kdy způsobená škoda se pak stává rozhodujícím faktorem. V roce 1994 byla rozhodující hranice škody stanovena na 2000 Kč a v roce 2001 byla stanovena na 5000 Kč. Pokud tedy pachatel svým jednáním způsobí takovou škodu nebo větší, je jeho jednání zpravidla posuzováno jako trestný čin. Pokud tedy dojde k neúměrnému zatížení aparátu, státní moc zvýší tuto hranici a rázem dojde k poklesu míry kriminality.

Ve struktuře kriminality dětí a mladistvých dochází na počátku devadesátých let dvacátého století k významnému posunu. Největší zastoupení v této skupině má majetková kriminalita, která se na celkové kriminalitě nedospělců podílí téměř dvěma třetinami. Zbývající třetina se dělí mezi kriminalitu násilnou, mravnostní a ostatní trestnou činnost. Velké zastoupení zde má také kriminalita v oblasti drog. V majetkové kriminalitě je

zastoupeno i poškozování cizí věci, a to zejména formou sprejerství. To je spojeno s alternativním životním stylem a vyhledáváním určitého vzrušení, které má v poslední době až podobu adrenalinových sportů, kdy sprejerům nejde jen o to, vytvořit dílo, které se v některých případech vyznačuje značnou kvalitou, ale také prožít určité dobrodružství a nebezpečí při jeho tvorbě. Mladiství se pak podílejí více jak jednou čtvrtinou na celkové kriminalitě s rasově orientovaným podtextem.

Přestože kriminalita páchaná nedospělci nebývá příliš komplikovaná, je zde poměrně vysoká míra recidivy, která dosahuje 30 %. Značnou zásluhu na tom má fakt, že děti bývají zneužívány dospělými organizátory a návodci pro svoji trestní neodpovědnost, jako prostředek k spáchání zejména krádeží.

Děti a mladiství se jako oběti podílejí přibližně 1 % z celkového počtu obětí evidovaných trestných činů. V kriminologii jsou realizovány výzkumy, které prokazují zvýšenou prevalenci kriminálního chování u osob, které se v dětském věku staly samy obětí trestného činu. Lze tedy konstatovat, že trestná činnost páchaná na dětech a mladistvých je potencionálním kriminogenním faktorem. Problémem trestné činnosti páchané na dětech je její vysoká míra latence, a proto statistická data můžeme chápat pouze jako vrchol ledovce. Obecně je celospolečenským problémem vysoká neochota oznamovat trestné činy, a to i ty páchané dětech.

Obecně lze konstatovat, že věk pachatelů trestné činnosti se snižuje. Je to dáno celkově rychlejším tempem maturace v populaci a vůbec celospolečenskými změnami.

Kriminalita mládeže je vděčným mediálním tématem, zejména komerčních televizí, které se snaží zaujmout diváky senzačními událostmi, a negativní zprávy jsou tím vhodným a osvědčeným prostředkem. Díky tomuto mediálnímu přístupu se tedy může zdát, že trestná činnost mládeže je ve skutečnosti daleko větším problémem, než tomu ve skutečnosti je, a my se tak stáváme svědky vytváření nové mediální normy, ve které jsou téměř všechny děti zasaženy kriminalitou. V roce 2006 byl podíl objasněné kriminality mládeže na celkové kriminalitě 8 % a od roku 1996 má neustále klesavou tendenci. Oproti tomu v roce 1990 byl tento podíl na úrovni 18,68 % a o kriminalitě mládeže se téměř nemluvalo, zde je tedy patrný značný vliv médií a jejich senzačních zpráv na celospolečenské klima.

Autor si klade za cíl v teoretické části práce seznámit s odbornou terminologií a vymezením pojmů jako jsou dítě, mladistvý, osoba blízká věku mladistvého a z pohledu práva pak pojem provinění. Dále pak popsat základní specifika a odlišnosti výslechu dětí a dospívajících a popsat dopad vyšetřování na osobnost nezletilého pachatele a nezletilé oběti. V této části se také autor zabývá doporučenými postupy k provádění výslechové praxe

a vyšetřování delikventního chování jak páchaného nezletilci, tak i toho, kde se nezletilci stávají jeho obětí. Zároveň je v této části práce zapotřebí také popsat důsledky způsobené nedodržováním doporučených postupů a principů při vyslýchání dětí a mladistvých a z toho pramenící sekundární viktimizaci.

Praktická část práce se zaměřuje na zjištění, zda jsou ve vyšetřovací praxi během vedení výslechu dodržovány stanovené postupy a zda důsledky zapříčiněné jejich aplikací či jejich opomenutím odpovídají zjištěným poznatkům. Autor si také klade za dílčí cíl zjistit, jaké příčiny ve výslechové praxi poškozují psychiku dětí a dospívajících. A v případě recidivujících pachatelů zjistit, zda dochází ke změnám a odchylkám ve způsobu vedení výslechu a k chování vůči nezletilému pachateli, dílčím cílem je rovněž zjištění, zda takovýto pachatel využívá svých zkušeností, které učinil, ve svůj prospěch tak, aby znesnadnil, ztížil nebo odklonil směr vyšetřování a sám se vyvinil nebo se vyhnul trestnímu stíhání.

Cílem bakalářské práce je teoreticky, ale i prakticky postihnout specifika výslechu dětí a dospívajících, jejich dodržování v praxi a důsledky, které tato doporučení přinášejí.

3 Teoretické zpracování problému

Jak již bylo uvedeno v úvodu této bakalářské práce, teoretická část se bude věnovat terminologii, vymezení základních pojmů a východisek, se kterými bude v práci operováno a jejichž pochopení je nezbytně nutné k pochopení tématu. V teoretické části je nejprve pojednáno o výsledku v obecné rovině a pak je pozornost soustředěna na výsledk dětí a specifika, která tato cílová skupina s sebou přináší. V závěru je pak věnována pozornost sekundární viktimizaci, která vzniká jako důsledek nedodržování doporučovaného a citlivého přístupu.

3.1 Vymezení základních pojmů

3.1.1 Dítě

Na tento pojem se můžeme podívat z různých úhlů a specifikovat jej podle oboru, kde tento pojem budeme aplikovat. Zcela jiného významu, než jsme zvyklí, bude vybývat například z pohledu práva. Z pohledu psychologie pak bude korelovat se společností očekávanými definicemi o malém člověku.

Z pohledu psychologie, ale i ostatních věd můžeme tento pojem dále konkretizovat například podle věku a vyspělosti dítěte. Podle Hartla je dítě „lidský jedinec v období od narození do 15 let“¹. Z tohoto vymezení vycházejí i právní normy, jako například trestní zákon. Naopak občanský zákoník přiznává právní subjektivitu nasciturovi, tedy nenarozenému dítěti; pokud se narodí živé. Podle některých mezinárodních norem a konvencí mezinárodních organizací, jako je OSN nebo UNESCO, je za dítě považován člověk mladší osmnácti let.² Úmluva o právech dítěte, která pracuje zejména s pojmem dítě, uvádí, že „dítě je každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve“³. *Z této premise vychází i právo Evropské unie, která považuje za dítě osobu mladší osmnácti let.*

V současné době se v terminologii policie objevuje pomocný pojem nezletilý jako nepřesný ekvivalent osoby mladší patnácti let. Označení dítě jako osobu mladší patnácti let definuje i zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže. Pro účely této práce se přidržíme tedy zavedené terminologie, kdy za dítě budeme považovat osobu mladší patnácti let. Z hlediska trestního práva lze za dítě považovat i osobu v den jejich patnáctých narozenin.

---

¹ HARTL, Pavel; HARTLOVÁ Helena. *Psychologický slovník*, s. 117

² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*, s. 53

³ Úmluva o právech dítěte (zák. č. 104/1991 Sb.), čl. 1

3.1.2 Mladistvý⁴

Hartl uvádí, že mladistvý je „jedinec ve věku od 15 do 18 let; již trestně odpovědný“⁵. Z trestně právního hlediska je za mladistvého považována osoba ode dne, který následuje po dni patnáctých narozenin, a to do dovršení osmnáctých narozenin. Mladistvým je tedy ještě osoba v den svých osmnáctin. Právě po dni osmnáctých narozenin již nelze mluvit o mladistvém, ale o osobě zletilé, tedy plně trestně odpovědné.

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže pak stanoví, že za nezletilého se považuje osoba, která dovršila patnácti let věku, avšak nepřekročila osmnáctý rok věku.⁶

Mladistvý tedy není plně trestně odpovědný a vztahuje se na něj stejně jako na děti speciální právní úprava.

3.1.3 Nezletilý a mládež⁷

V praxi se pak opět můžeme setkat s pojmem občanského práva, které užívá termín nezletilý pro osoby do osmnácti let věku. Právě při nevhodném užití tohoto termínu dochází k prolnutí se skupinou dětí a význam pojmu nezletilý jako právního termínu zcela ztrácí význam a blíží se definici OSN či UNESCO, která takto označuje osoby do osmnácti let věku jako děti. Proto trestní právo termín nezletilý vůbec neužívá. Trestní právo respektive zákon o soudnictví ve věcech mládeže používá termín **mládež** pro **děti mladší patnácti let a mladistvé**.

3.1.4 Osoba blízka věku mladistvého⁸

V trestním právu se lze setkat s pojmem osoba blízka věku mladistvého, který označuje období mezi osmnáctým a devatenáctým rokem života. V případě, že se osoba v takovémto věku dopustí trestného činu, lze na ní fakultativně použít způsoby řízení proti mladistvému a jistá specifika při výkonu trestu, kdy při jeho výměře se užije institut polehčující okolnosti.

V této práci budeme proto operovat s pojmem dítě tak, jak jej vymezuje mezinárodní právo. Pro účely této práce bude dítětem myšlena osoba mladší osmnácti let, pokud nebude z kontextu vyplývat něco jiného a mladistvý pak bude osoba ve věku od patnácti do osmnácti let.

⁴ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, s. 12–13

⁵ HARTL, Pavel; HARTLOVÁ Helena. *Psychologický slovník*, s. 320

⁶ Zákon č. 218/2003 Sb., § 2

⁷ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, s. 13–14

⁸ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, s. 13–14

3.1.5 Provinění⁹

Proviněním se rozumí protiprávní čin, trestný čin nebo čin jinak trestný. Trestné činy, kterých se dopustí mladistvý, se nazývají proviněním. Aby bylo možno tyto činy takto nazývat a postihovat, je třeba větší míra společenské nebezpečnosti, než jak je tomu u dospělé populace.

Pojem provinění úzce souvisí s prekriminalitou. Takto označujeme činy, kterých se dopouštějí děti před dosažením trestní odpovědnosti a které, pokud by byly spáchány osobou starší, by byly považovány za trestné činy.¹⁰

3.2 Paměť

Pro provedení výslechu je neméně důležité poznání o tom, jak se utváří paměť. Proto se v následující kapitole budeme touto problematikou stručně a zjednodušeně zabývat.

3.2.1 Vznik paměťové stopy¹¹

O tom, jak vzniká paměť, a o tom, jaké jsou její principy, je neustále veden mezi vědci dialog. Existují různé směry, které mají své zastánce a odpůrce.¹²

Základním stavebním kamenem při vytváření paměťových informací je vjem, který vzniká působením podnětu na smyslové orgány. Působení těchto elementů se ve smyslových orgánech mění na nervové impulsy, které jsou převáděny nervovými vlákny do mozku, kde utvářejí obraz. Tvorbu paměti můžeme rozdělit do tří fází.

1) Primární fáze – trvá od několika sekund až po několik desítek sekund. Impulsy přenesené nervovými vlákny do mozku opakovaně krouží mezi mozkovou kůrou a středním mozkem. Problémem je, že tato fáze je velice citlivá a stačí lehký otřes mozku na to, aby osoba zapomněla, co se odehrálo těsně předtím. Zde narážíme na první úskalí zejména u obětí násilných trestných činů, které si působením násilí nemusí nic pamatovat.

Tato fáze bývá též označována jako senzorická paměť.

2) Sekundární fáze – trvá několik hodin a je označována jako krátkodobá paměť. V této fázi, která má charakter biochemických procesů, dochází ke změnám ve složení ribonukleové kyseliny.

Tuto fázi lze označit za krátkodobou paměť, do které se ukládají informace z paměti senzorické, na které se soustředíme. Krátkodobá paměť je omezena asi na pět paměťových

---

⁹ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže, § 2, 6

¹⁰ ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*, s. 11

¹¹ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*, s. 97–98

¹² RYPL, Lukáš. *Paměť a učení* [online]

shluků, které se mohou u každého jedince lišit, a to asi o plus mínus dva shluky, které mohou být různě veliké. Shlukem pak může být například pouze jedno písmeno, slovo, číslo, nebo dokonce celá věta.¹³

3) Terciární fáze – je označována za dlouhodobou paměť a informace v ní uložené mohou přetrvávat několik let až celý život. Při tvorbě této paměti dochází k proteosyntéze, kdy dochází ke kopírování ribonukleové kyseliny. Tato fáze pak probíhá zejména ve spánku.

Terciární fázi lze podřadit pod dlouhodobou paměť, do které se ukládají informace v téměř neomezeném množství a které si můžeme vybavit. Jsou zde ukládány informace z paměti krátkodobé. Dlouhodobou paměť lze rozdělit na několik druhů. Epizodická – obsahuje informace o proběhlém ději (*serialita*); sémantická – vědomosti o okolním světě, např. význam slov a různá fakta. Dále ji lze dělit na přímou (explicitní, deklarativní), která se podílí na záměrném zapamatování, a nepřímou (implicitní, nedeklarativní), která se podílí na získávání dovedností.¹⁴

Na vznik paměťové stopy v terciární fázi může nepříznivě působit oddalovaný spánek, nedostatek kyslíku v krvi anebo některé narkotické látky.

Vyvolání informací z dlouhodobé paměti může být vázáno také na různé podněty (mnemotechnické pomůcky), kdy určitý zážitek, předmět, vůně, místo nebo zvuk vyvolává určité vzpomínky. Ty je pak nositel informace schopen reprodukovat buď verbálně, písemně nebo názornou formou.

3.2.2 Utváření paměti u dětí¹⁵

Podle studie provedené Conorem Listonem a Jeromem Kaganem z Harvardské univerzity bylo sérií testů zjištěno, že děti před osmým měsícem života nemají dostatečně vyvinutou dlouhodobou paměť. Bylo zjištěno, že dlouhodobá paměť se začíná rozvíjet až v poslední čtvrtině prvního roku života a okolo druhého roku života je již plně rozvinutá.

Není však pravdou, že děti by si dlouhodobě nezapamatovali do devátého měsíce žádné vzpomínky. Děti, které budou v nepříznivých podmínkách, deprivované, týrané nebo s velice intenzivním zážitkem, si tyto vzpomínky uchovají a později bude mít tato zkušenost vliv na jejich vývoj.

---

¹³ Senzorická, krátkodobá a dlouhodobá paměť: k čemu jsou a jak fungují [online]

¹⁴ RYPL, Lukáš. *Paměť a učení* [online]

¹⁵ Harvard News Office. *Harvard Gazette: Long-term memory kicks in after age one*: [online]

3.2.3 Retence a reprodukce¹⁶

Retence je schopnost udržení informací uložených v paměti od okamžiku impregnace (vštípení) až do okamžiku reprodukce. Retence udává úroveň pamatování a je pro ni charakteristickým znakem. Uchovávání se posiluje opakováním a používáním uložených informací. Paměť pak stejně jako pozornost vykazuje selektivní aktivitu.

Reprodukce je ovlivněná emocionálním stavem, trémou a dalšími činiteli, jako např. afektové stavy, které ztěžují vybavení. Retence může být úplná a správná, avšak informace nemusí být možné zrovna reprodukovat. Proto můžeme využít například asociačních zákonitostí anebo jednodušší a starší formu, kterou je znovupoznání.

Je třeba poznamenat, že po celou dobu zpracování informací, tedy od okamžiku vzniku vjemu v receptoru přes jeho přenos do mozku, zpracování a uložení v paměti, uchování a vybavení a reprodukci, působí na tyto informace vnější vlivy (šumy), které tyto informace zkreslují nebo deformují. Těmito vlivy může být jak materiální prostředí, tak i duševní stav člověka, jeho momentální zdraví, postižení smyslových orgánů či rozumové schopnosti. Je celá řada faktorů, které mohou negativně ovlivnit kvalitu informací získávaných během výsledku.

3.3 Výslech

Obecně je výslech jednou z nejrozšířenějších a nejpoužívanějších metod kriminalistické praxe. Podstata výsledku spočívá v získávání informací z paměťových stop a jejich reprodukci.¹⁷ *Z psychologického hlediska je výslech formou určitého rozhovoru, který může být volný, řízený, standardizovaný, polostandardizovaný, přímý či nepřímý a tak podobně. Způsobů rozhovoru je celá řada a záleží pouze na osobě vyslýchaného, jakou metodu rozhovoru užije, tak aby co nejlépe dosáhl stanoveného cíle, kterým je objektivní zjištění skutečnosti, tak jak je uložena v paměťových stopách vyslýchaných osob. Výslech se tedy zabývá reprodukcí paměťových stop, přičemž bere v úvahu možnosti zkreslení informací při vzniku, vštípení, retenci, ale i při reprodukci a opakované reprodukci.*

Výslech je procesně právní úkon spočívající v získání a protokolárním zachycení výpovědí týkajících se skutečností důležitých pro určité řízení.¹⁸ Latinský výraz pro výslech je inquisitio a je znám již z dob prvotně pospolné společnosti, kdy bylo třeba objasnit za pomoci třetí osoby spor dvou osob. Zejména ve středověku pak dochází k rozvoji fyzického

¹⁶ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užité psychologie*, s. 20–21

¹⁷ STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*, s. 97

¹⁸ Optimus, s.r.o. *Encyklopedie CoJeCo: Výslech* [online]

a psychického nátlaku, který měl vést k vynucení tzv. pravdivé výpovědi a u podezřelých ke kvalifikovanému doznání. Od sedmdesátých let dvacátého století platí zákaz používání jakéhokoliv psychického či fyzického nátlaku, který je nejen deklarován právním řádem, ale i dodržován.¹⁹

„Výslech je kriminalistickou metodou, kdy se na základě zákona získávají formou výpovědi kriminalisticky a právně významně informace z paměťových stop obsažených ve vědomí vyslýchaných osob, a to za přísného dodržení zákonem daných práv a povinností slýchaného i vyslýchajícího. Cílem výslechu je získání úplné a věrohodné výpovědi v zájmu zjištění skutkového stavu věci, o němž nejsou důvodně pochybnosti.“²⁰

3.3.1 Vývoj psychologie výslechu²¹

Přibližně před dvě stě lety můžeme zaznamenat první úvahy o využití psychologie při řešení kriminálních případů. Od té doby prodělala forenzní psychologie a její názory a postupy složitý vývoj. Během tohoto vývoje pak vyvstaly dva hlavní proudy.

Jeden je kriminalisticky založený a orientuje se na využití psychologie při vyšetřování a objasňování trestné činnosti. Tedy v popředí jeho zájmu je dokazování, usvědčování a dále pak problematika spojená se získáváním výpovědi, vedením výslechu a podobně. Tento směr je v podstatě nástrojem kriminalistiky a navazuje na trestní právo procesní.

Druhý směr je kriminologicky založený, tedy zabývá se především osobností pachatele a zkoumáním jeho psychických zvláštností.

Během výzkumu se zjistilo, že nelze aplikovat pouze poznatky získané zkoumáním vlivu poznávacích procesů v laboratorních podmínkách, ale že na utváření výpovědi působí další psychické procesy, stavy (motivační a emocionální) a situační faktory. Výsledky získané aplikací laboratorních postupů v běžném prostředí pak byly nespolehlivé a nepřesné.

Současná psychologie výslechu se zajímá o výslech jako o zvláštní situaci mezilidského vztahu, kdy jedná člověk s člověkem a usiluje o takové poznatky, které jsou použitelné nejen pro psychology jako odborníky, ale také pro osobu vyslýchajícího. Tedy do popředí zájmu se dostávají praktické otázky vedení výslechu.

Stejně tak jako interpersonální vztah představuje výslech složitý psychologický problém. Proto není možné zobecňovat jednotlivé poznatky a generalizovaně je aplikovat kvůli velkému množství intervenujících proměnných, které se objevují v každé situaci v různých předem nepředvídatelných kombinacích. Proto výsledky z psychologických bádání

¹⁹ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, s. 179–180

²⁰ MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*, s. 512

²¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 9–12

jsou široké a mají pouze charakter doporučení a výstrah, na co si dát během výslechu pozor, které postupy zpravidla komunikaci usnadňují a které ji brzdí.

3.3.2 Výslech a kriminalistika²²

Kriminalistika rozeznává výslechy podle několika situací. Podle vztahu vyslýchané osoby k vlastní výpovědi:

- 1) Osoba chce vypovídat pravdu a její úmysl se kryje s nastalým následkem – osoba vypovídá pravdivě a její výpověď je relativně správná a úplná.
- 2) Osoba chce vypovídat pravdu, ale její úmysl se nekryje s nastalým výsledkem – výpověď osoby je z objektivních či subjektivních důvodů nepřesná, neúplná a v některých částech pak i v rozporu s objektivně zjištěnou skutečností.
- 3) Osoba nechce vypovídat pravdivě – v takovéto situaci lze pozorovat soupeřivý až konfliktní průběh interakce mezi vyslýchajícím a vyslýchaným.

Dále můžeme rozčleňovat výslech podle procesního postavení vyslýchané osoby, podle jejího věku nebo psychického či fyzického stavu.

V souladu s trestním řádem rozlišujeme také stadia výslechu na úvodní, stadium souvislého líčení (monolog) a na stadium otázek a odpovědí (dialog).

Je nutno poznamenat, že dělení výslechů má význam k volbě taktiky výslechu, protože každý druh výslechu má svá specifika, která je třeba vzít v úvahu při jeho provádění.

3.3.2.1 Příprava na výslech a výslech²³

Kriminalistika podle Spurného tuto etapu člení na dvě samostatné fáze, **analytickou** a **syntetickou**.

Straus tyto fáze dále podřazuje pod *obsahovou přípravu výslechu*, jejímž cílem je, aby vyslýchající zjistil všechny dosud neobjasněné okolnosti a oddělil je od informací, které jsou bezpečně známé. Pak rozlišuje ještě *organizačně-materiální přípravu výslechu*, kde rozvádí Spurného obecnou část syntetické přípravy výslechu, výslechové prostředí rozvádí na dvě roviny, a to **vnitřní výslechové prostředí** a **vnější výslechové prostředí**.²⁴

²² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 18–20

²³ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 18–20

²⁴ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 106–107

3.3.2.1.1 Analytická fáze

Cílem je ujasnění všech okolností objasňované události, a to tak, že zprvu se určí okolnosti, které nejsou známy anebo jen částečně, a pak se určí ty okolnosti, které mají být objasněny právě výsledkem.²⁵ Analytická je zaměřena na:

- 1) Analýzu znalostí, schopností a psychického stavu vyslychajícího, smyslem této fáze je autoreflexe postojů vyslychajícího k vyslychanému, k výsledku i k sobě samému.
- 2) Analýzu dosud shromážděných materiálů, jejím cílem je seznámení vyslychajícího s dosud získanými materiály s ohledem na připravovaný výsledek.
- 3) Analýzu osobnosti vyslychaného, která je založena na studiu a rozboru dostupných materiálů a informací o vyslychané osobě, jejích stycích a v přímém pozorování vyslychané osoby v počátečním stadiu výsledku; cílem je vytyčení taktických záměrů a postupů, pomocí nichž bude vyslychající usilovat o získání pravdivé a úplné výpovědi.

3.3.2.1.2 Syntetická fáze

Vyslychající v této fázi vytváří podmínky k provedení výsledku a modeluje jeho pravděpodobný průběh, a to na základě poznatků získaných v analytické fázi přípravy.

„Syntetická fáze spočívá ve volbě taktických záměrů vedení výsledku a ve zpracování plánu výsledku.“ Plán výsledku je určen zejména jeho náročností, složitostí případu a schopnostmi vyslychající osoby. Může být uložen v paměti vyslychajícího nebo na vhodném nosiči informací, *např. v počítači, na papíře ve spisovém materiálu atp.*²⁶

Tuto fázi pak můžeme členit na zvláštní a obecnou část.

V **obecné části** syntetické fáze přípravy výsledku se mimo jiné rozhoduje zejména o formě výsledku podle procesního postavení vyslychané osoby, určení předmětu a cíle výsledku, určení místa a času výsledku, způsobu zajištění přítomnosti vyslychané osoby. Dále pak o možných a nutných účastnících výsledku (tlumočník, zapisovatelka, zákonný zástupce, psycholog, pedagogický pracovník atp.), volbě předpokládaných taktických postupů vedení výsledku a určení prostředků dokumentace výpovědi a jejich použití.

Ve **zvláštní části** syntetické fáze přípravy výsledku se zpracovává plán (taktika) výsledku, který obsahuje:

- 1) **Úvodní stadium**, kde dochází ke splnění procesních úkonů, jako je ověření totožnosti vyslychané osoby, poučení o právech a povinnostech podle jejího procesního postavení apod.

---

²⁵ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 105

²⁶ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 106

Toto stadium umožňuje vyslýchajícímu zjistit postoj vyslýchané osoby k předmětné věci a k výsledku, doplnit informace o osobě vyslýchaného a jejích vztazích k dalším zainteresovaným osobám, formovat psychologický kontakt mezi ním a vyslýchaným.

Úvod výsledku začíná až vstupem vyslýchaného do výsledkové místnosti. Jeho předvolání a úkony před výsledkem samotným řadíme do obecné části, tedy přípravu před výsledkem. Na závěr úvodního stadia je vhodné vést rozhovor na obecné téma. Takto si můžeme ověřit například intelekt vyslýchaného a jeho orientaci v okolí a případně pak upravit ještě plán výsledku anebo jej konkretizovat. Vyslýchaného pak vyzveme, aby se vyjádřil k předmětu výsledku a upozorníme jej na to, aby odlišoval, zda si na určité situace vzpomíná úplně či částečně, anebo je vnímal zprostředkovaně, z vyprávění, anebo je vnímal osobně.²⁷

2) Stadium souvislého líčení (monolog) začíná v okamžiku, kdy je vyslýchaný vyzván, aby uvedl, co je mu o předmětné věci známo, a vyslýchaný vypovídá. Smysl spočívá v tom, že vyslýchaný má možnost volně vypovědět o tom, co sám považuje za důležité, co vnímal a co se případně dozvěděl od jiných osob. Pokud má vyslýchaná osoba procesní postavení obviněného, realizuje se v tomto stadiu její právo vyjádřit se souvisle ke sdělenému obvinění, ke všem skutečnostem kladeným jí za vinu a důkazům o nich. V této fázi výsledku se nedoporučuje vyslýchanou osobu zbytečně přerušovat, pokud zjevně neodbočuje od tématu.

V případě rozsáhlé výpovědi je možné vyslýchaného usměrnit, aby vypovídal chronologicky, nebo k jednotlivým osobám či skutkům. Během výsledku musí vyslýchaný nabýt dojmu, že je k jeho osobě přistupováno objektivně a bez předsudků. Do výpovědi nezasahujeme, můžeme se dozvědět věci, které vyslýchaný nepovažuje za podstatné, ale jsou důležité. Monolog nepřerušujeme ani v případě, že je zcela zjevně nepravdivá. Necháme vyslýchaného uvést jeho verzi a pak je také větší pravděpodobnost, že vyslýchaný se zaplete do vlastních lží.²⁸

3) Analýza výpovědi vyslýchajícím—v této fázi, která probíhá v podstatě současně s monologem, můžeme zjistit rozpory ve výpovědi či mezi ní a nashromážděnými důkazy a informacemi či zjistit, zda je výpověď úplná anebo zda vyslýchaný podává, či nechce podávat objektivní výpověď. Na základě této analýzy pak můžeme zvolit taktické postupy k vedení dalšího výsledku.

4) Stadium otázek a odpovědí (dialog) jeho cílem je doplnění, upřesnění a konkretizace informací získaných v předcházející části výsledku (z monologu). Vyslýchající v této části výsledku zastává aktivní roli a vyslýchajícímu klade otázky, předkládá důkazy a spolupodílí

---

²⁷ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 108

²⁸ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 109

se na formulaci odpovědi vyslýchané osoby. Přitom však musí dodržet, že kladné otázky nesmí být sugestivní (návodné, obsahující odpověď) anebo kapciózní (záludné, lstivé).

Otázky by měly být krátké, jasné a srozumitelné. Vyslýchající nesmí z otázky odvodit odpověď, musí se zcela spolehnout na vlastní paměť. V kriminalistice je tato část výslechu považována za nejdůležitější, zejména u osob, které nevypovídají pravdu. Pak se nechá působením vhodných psychologických prostředků dosáhnout zvratu ve výpovědi směrem k pravdivé výpovědi.²⁹

3.3.2.1.3 Vnější výslechové prostředí³⁰

Za takové prostředí je považováno místo, kde se výslech provádí, kde probíhá. Zpravidla to bývá kancelář vyslýchajícího nebo výslechová místnost, či dokonce speciální výslechový komplex. V odůvodněných případech je výslech prováděn i v prostředí, které je vyslýchané osobě důvěrně známé, např. pracoviště, obydlí či zdravotnické zařízení.

3.3.2.1.4 Vnitřní výslechové prostředí³¹

Za takové je označováno klima místnosti, kde výslech probíhá, a můžeme jej označovat i jako atmosféru výslechu. Toto prostředí resp. atmosféra je tvořena interakcí několika faktorů, kterými jsou např. zařízení místnosti, teplota, osvětlení, čistota, rozmístění osob, zejména vyslýchajícího a vyslýchaného, rušivými elementy, kterými je například pohyb nezúčastněných kolegů po kanceláři za různým účelem či hluk pronikající do místnosti zvenku.

3.4 Stresory ve výslechové interakci³²

Křivohlavý chápe stres neboli psychickou zátěž jako duševní stav jedince, který je něčím ohrožován nebo takové ohrožení očekává a současně se domnívá, že ochrana proti nepříznivým vlivům není dostatečně silná.

Mikšík uvádí, že subjektivní hladinu prožívané psychické zátěže hodnotíme ve smyslu aktuálního nepoměru mezi předpoklady jedince a nároky prostředí na jeho psychiku a aktivity.

Zdrojem stresu pak při výslechu je interakce mezi vyslýchajícím a vyslýchaným, která vyvolává pocity nepřipravenosti, nekompetentnosti, bezmoci a ohrožení významných potřeb.

---

²⁹ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 109

³⁰ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 107

³¹ STRAUS, Jiří a kol., *Kriminalistická taktika*, s. 107

³² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 38–43

Je tedy na místě domnívat se, že je vhodné, aby psychická zátěž spočívala na vyslýchaném, ale pouze v těch případech, kdy se dopustil protiprávního jednání. V případě výslechu dětí jako poškozených se jejich psychickým zatížením stávají oběťmi sekundární viktimizace a vyšetřování je pak poškozuje.

Zvýšené nároky na psychiku účastníků vyvolávají zejména:

Charakter šetřeného skutku – jde o již zmiňovanou sekundární viktimizaci, kdy opětovné líčení obětí nebo svědkem je pro danou osobu traumatizující. Naopak pachatel si uvědomuje následky svého činu. Vyslýchající se může cítit nekompetentní u vyšetřování kriminality býlých límečků, ale naopak může prožívat negativní pocity, když obětí je například dítě anebo je čin spáchán zavrženíhodným způsobem.

Konkrétní podmínky – jedná o podmínky *fyzikální*, jako je teplota a osvětlení výslechové místnosti, *časové*, mezi něž můžeme zařadit dobu výslechu, jeho délku, zda je opakovaný, dobu, která uplynula od šetřeného skutku atp., *prostředí*, kam může patřit neutěšené výslechové prostředí nebo naopak speciální výslechová místnost pro děti. Dalším faktorem může být potřeba získat informace, která je zatěžující pro vyslýchající stranu, a naopak množství důkazů a informací o skutku na straně vyslýchajícího je psychickou zátěží pro vyslýchaného. Takové psychické napětí může být u vyslýchaného navozeno i domnělou představou o tom, že vyslýchající ví více než, tomu tak ve skutečnosti je.

Interpersonální konflikty – jsou způsobeny osobnostními zvláštnostmi účastníků výslechu. Svoji roli zde může sehrát etnicita, příslušnost k určité sociální vrstvě, předsudky a nezvládnuté emoce. Tyto faktory pak přispívají k rozvoji psychické zátěže.

Je nutné si uvědomit, že stres nevyvolávají stresové faktory pouze přímo, ale také zprostředkovaně. To zda se určitý faktor stane stresorem, závisí na subjektivním významu, který mu jednotlivec přisoudí a také na jeho obsahu a zkušenosti, kterou předtím jedinec učinil. Pochopení významu faktoru pro jedince znamená, porozumět tomu, co v myslí druhého účastníka sociální (výslechové) interakce odehrává a zároveň tak umožňuje pochopit vliv vlastního chování na druhého a porozumět odezvě (vlastnímu prožitku), kterou v nás protějšek sociální interakce vyvolává.

Křivohlavý uvádí, že interpersonální konflikt chápeme jako střet dvou nebo více v různé míře navzájem se vylučujících snah, sil a tendencí. Ve výslechové interakci je pak konfliktnost nepřímo obsažena a vzniká na základě:

Protichůdnosti – představ, názorů, postojů a zájmů výslechové interakce (např. vyslýchající – obviněný).

Internacionality – zaměřenosti, cílovosti a účelovosti účastníků interakce a neochoty účastníků ve vzájemném působení těmito projevům porozumět.

Rolového uspořádání výslechové interakce – vznik konfliktu v pojetí role, kdy je např. vytvořena mylná představa o vyslýchaném jako kompetentním svědkovi, ale ten tuto představu nenaplnuje.

Epizodického charakteru kontaktu – v epizodických kontaktech se zpravidla nevytváří osobní vztah, bezprostřední vzájemné působení se pak stává určující pro navázání a udržení psychologického kontaktu.

V případě podcenění skrytého vlivu konfliktogenních faktorů je obtížné pochopit příčiny vzniku konfliktu a psychické zátěže ve výslechové situaci. Ten samý výsledek pak může způsobit jejich přecenění.

Nejčastějšími zdroji konfliktů ve výslechové situaci ze strany vyslýchaného jsou:

- odmítavý postoj jako důraz nedůvěry k vyslýchajcímu,
- arogantní chování se záměrem vyvolat konflikt anebo z pocitu křivdy,
- neochota vypovídat,
- snaha zapírat a konfabulovat,
- aktuální psychický stav, např. pod vlivem alkoholu či omamných látek,
- negativní emoční reakce, např. na sdělení určité, zpravidla nepříjemné zprávy,
- chování, které neodpovídá jeho roli, např. přebírá aktivní roli.

Nejčastějšími zdroji konfliktů ve výslechové situaci ze strany vyslýchajícího jsou:

- nerespektování osobnosti vyslýchaného,
- chybný přístup, taktika, vedení výslechu a nepřípravenost na výslech,
- psychická nevyrovnanost, způsobená např. únavou anebo nezvládnutými předsudky,
- netrpělivost a nešetrný přístup k oběti,
- projevy nedůvěry k vyslýchanému, zejména u obětí,
- ponižování vyslýchaného.

Dále můžeme mezi faktory vyvolávající konflikt ve výslechové interakci zahrnout ještě situační faktory, kterými mohou být: zasahování dalších osob do výslechu, nevhodné prostředí a stresující podmínky, kde je výslech prováděn, mají velký vliv zejména u obětí, svědků, a tím více pokud, jimi jsou děti.

Uvedené konfliktní a zátěžové situace pak mají za následek vyvolání obranných mechanismů, které jsou automatickými nevědomými procesy a jejich cílem je iluzivní

zvládnutí situace tam, kde se reálné řešení jeví jako nedosažitelné. Takovými mechanismy pak může být například vytěšňování, popírání regrese, racionalizace, intropunitivní a extrapunitivní chování, projekce, kompenzace aj. Dále se v konfliktních a zátěžových situacích mohou uplatnit individuální obranné strategie, které jsou vědomým chováním mající za cíl řešit zátěž pomocí změn v hodnocení a emočním prožívání zátěže a dosáhnout reálného zvládnutí stresující situace.

3.5 Psychologický pohled na výslech

Psychologie se zabývá výslechem ze dvou hledisek. Zaprvé se zabývá výslechem jako určitou interpersonální situací a objasňuje psychologické souvislosti dění mezi vyslýchaným a vyslychajícím. Ve druhém pohledu, psychologie zaměřuje svůj zájem na výpověď jako produkt výslechové interakce. V popředí zájmu je zkoumání toho, jaké okolnosti se podílejí na utváření výpovědi a na její kvalitě. Tyto faktory forenzní psychologie zkoumá, aby se mohla zabývat otázkou pravdivosti a úplnosti výpovědi. Za tím účelem se zabývá také faktory, které působily na nositele paměťové stopy před samotnou výslechovou interakcí, tak během ní.

Forenzní psychologie v podstatě navazuje na kriminalistickou taktiku a je její součástí. Také je zapotřebí poznamenat, že psychologie výslechu je regulována trestním právem, zejména pak trestním řádem, a platí určitá zákonem stanovená pravidla, která nelze překročit. V laické veřejnosti je poměrně rozšířeným mýtem, že psychologové mohou přimět pachatele, resp. vyslýchanou osobu, sdělit i věci, které sdělit nechtěl, nezamýšlel, a takovýto akt byl v rozporu s jeho svobodnou vůlí.

Jak již bylo poznamenáno v kapitole zabývající se vývojem psychologie výslechu, zaměřuje se psychologie ve výslechové praxi zejména na nejobecnější zákonitosti, které jsou nezávislé na konkrétní sociální interakci. Patří sem interpersonální percepce, komunikace a interakce. Tyto procesy probíhají vzájemně, a proto se ovlivňují, podmiňují a můžeme je považovat za stejně důležité. V podstatě lze konstatovat, že komunikace převažuje nad percepční a interakční stránkou, protože je uvědomovaná, a tak i vědomě regulovaná jednotlivými stranami, které se účastní výslechové interakce.³³

3.5.1 Interpersonální percepce

Česky toto můžeme označit jako mezilidské vnímání a následné hodnocení. Během tohoto procesu probíhá vnímání jednotlivých osob navzájem a vytváření představ a soudů

---

³³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 174–177

o svém protějšku. Ve výsledku se projevuje jako intervenující faktor na obou stranách, který ovlivňuje jeho výsledek.

Vnímání vede k určité aktivitě či jednání. Toto může být uvědomované, neboli závěrné, anebo neuvědomované, tedy bezděčné. V případě mezilidského vnímání je takovéto jednání zpravidla spontánní a bezděčné a vyvolává v nás představu o tom, jakého člověka máme před sebou. Výsledkem je pak naše chování, které je ovlivněno těmito představami. Interpersonální percepce je u každého člověka jiná, a tak jeden a týž člověk může být různými lidmi hodnocen jinak.

Pravidla, podle kterých přiřazujeme vjemu určitý význam, nejsou kriticky uvědomována, protože nejsou výsledkem promyšleně zpracované zkušenosti. První dojem o určité osobě se zpravidla vytváří během prvních dvou minut a dlouhodobě přetrvává.

„Percepční úsudek o druhé osobě není založen na racionální úvaze, neopírá se o záměrné shromažďování dostupných informací a jejich následné vyhodnocování. Naopak je založen na privátních (implicitních) teoriích, subjektivních zkušenostech a intuitivním souzení, které společně způsobují, že některé projevy vnímané osoby se stávají pro vnímajícího dominantní a vzbuzují v něm výsledný pocit, např. neupřímného a ke všemu odhodlaného jedince.“³⁴

Vyslychající musí mít na paměti, že se na něho vztahuje sociální percepce a sám je hodnocen vyslychaným, a proto by měl působit převážně neutrálně anebo tak, aby byl vnímán vyslychaným pozitivně. Zejména je třeba si uvědomit, že nejčastější chybou je haló efekt, na který má největší vliv oblečení, resp. vzhled, pak hlas a nakonec samotný obsah sdělení, který se téměř ztrácí pod vlivem předchozích faktorů. Proto i jeho image by měl být v relativním souladu s image vyslychajícího.

Vzhledem k tomu, že vyslychající je profesionálem, měl by vzít v úvahu a uvědomovat si, jakých možných chyb se může dopustit v rámci sociální percepce.

3.5.1.1 Některé chyby v interpersonální percepci

Haló efekt – vnímání pomocí jedné hlavní charakteristiky, ke které se zpravidla připojují další rádoby vhodné předpoklady, které vyhovují uvedené charakteristice. Největší vliv na utváření má vzhled osoby a její hlas.

První dojem – je poměrně blízký haló efektu. Vyslychající si na počátku utvoří první dojem, na kterém lpí, a ignoruje skutečnosti, podle kterých by měl svůj názor kriticky upravovat. Může být způsoben i předem připraveným scénářem výsledku.

---

³⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 179

Kognitivní (referenční) rámec – vzniká zpravidla u vyšetřovatelů, kteří se specializují dlouhodobě na jeden typ kriminality. Opakovaná zkušenost vede k vytvoření a fixaci určitého paradigmatu. Vyšetřovatel pak vnímá pouze to, co zapadá do jeho schématu, a unikají tak důležité informace, které jsou nepostřehnuty.

Idiosynkrazie – přecitlivělost, nesnášenlivost, která je generalizovaná a její zvládnutí je náročné na volní úsilí vyslýchaného. Je narušena schopnost soustředit se na výsledky. Je spontánně vyvolávaná určitými podněty, např. vzhled, chování atp.

Protipřenos – jedná se o profesionální selhání. Do profesního vztahu začínají nevědomě pronikat privátní záležitosti. Jedná se o nevyřešené silně emotivní problémy, které se propouštějí do výsledkové interakce a zkreslují ji tak.

Sociální stereotypy – jedná se až o iracionální předsudky. Všeobecně známé předsudky vůči rasám, nezvyklému vzhledu atd. Předsudkem je i domněnka, že přiznání není pravdivé. Sociální stereotypy vyvolávají u vyšetřovatele chování, které je na úkor výsledku.

Pygmalion-efekt – analogický jev, kdy jedna osoba svým očekáváním ovlivňuje faktické chování druhé osoby. Pokud se k určitému jedinci chováme podle určitého konceptu, který je záměrný anebo bezděčný, začne se jedinec tomuto konceptu přibližovat. A. Mergen v roce 1990 upozornil, že tento efekt může nevhodně působit při prvním výsledku mladistvých a mladých prvopachatelů. Nastává tehdy, jestliže se vyslýchajícímu nepodaří potlačit negativní intuitivní odsudek prvopachatele a přirozená, spontánní emocionální představa prosakuje třeba i bezděčně do výsledkové komunikace. Výsledkem jsou nežádoucí reakce mladistvého prvopachatele jako opozice, sebepovyšování či netečnost. V této chvíli se začíná uplatňovat psychologický mechanismus, ve kterém mladistvý soudí: „Zachází se mnou, jako bych byl jenom zloděj, vrah a vyvrhel, očekává, že se tak budu chovat, tak se mu předvedu.“ V těchto situacích je podle Mergena průběh výsledku výrazně závislý na profesionální a psychologické kompetenci vyslýchajícího. K ní patří i schopnost zbrzdit negativní působení efektu očekávání.

3.5.1.2 Předcházení chybám v interpersonální percepci³⁵

Na základě interpersonální percepce lze získat pouze orientační odhad osobnosti vyslýchaného a odvodit z něj postup výsledku. Je však nutné mít na paměti, že takovýto odhad je zatížen subjektivními, intuitivními a často iracionálními soudy.

Za tímto účelem byla vytvořena tři obecná doporučení:

---

³⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 182–183

Sebepoznání – zvyšuje spolehlivost vnímání druhých. V rámci sebepoznání dochází k odhalení vlastních silných a slabých stránek a vzniká představa o tom, jak člověk působí na druhé, jak prosazuje své názory, jak reaguje na kritiku, nepříjemnosti apod.

Empatie – je základní sociálně psychologickou vlastností a je základem profesionální úspěšnosti. Pomocí empatie lze zvýšit spolehlivost interpersonální percepce, a to tak, že vyslychající provádí v mysli krátké prožitkové splnutí s vyslychaným. Na základě takového vcítění se do role vyslychaného může pak vyslychající modelovat pravděpodobné situace a reakce na ně. Takovýto postup je zcela odlišný od věcného rozboru případu a standardní přípravy výsledku.

Záměrná a vědomá kontrola výsledků interpersonální percepce – jedná se o inventuru vnitřních postojů k výsledku a vzniklého dojmu o vyslychaném. Podstata spočívá v uvědomění si, že při vnímání druhého může dojít k řadě chyb a omylů. Vyslychající by měl umět verbalizovat, jaké představy v něm vyvolává vyslychaný, a ty zdůvodnit.

Ke spolehlivému poznání osobnosti vyslychaného jsou zapotřebí tvrdá data a poznatky, které jsou zpravidla získávány psychologickým vyšetřením získaném v rámci znaleckého zkoumání. Dokonalé poznání osobnosti vyslychaného však při stanovování taktiky výsledku není zapotřebí a nemá praktický význam, protože je nelze jednoduchým způsobem převést do taktiky výsledku. Pak postačí pouze orientační odhad vyslychajícího založený na měkkých datech. Je vhodné odhadnout i mentální úroveň vyslychaného, ať už proto, aby kladené otázky byly srozumitelné, anebo proto, že nižší inteligence je spojena s větší mírou sugestibility. U klientů s nižší inteligencí je zapotřebí volit interakční metody s důrazem na názornost, demonstrování a názorné objasňování.

Vyslychající má někdy možnost analyzovat dosud nashromážděné informace o vyslychaném a pak má vždy možnost provádět během výsledku, resp. při jeho zahájení, pozorování vyslychaného, jeho verbálních a neverbálních projevů. Dále se jej může dotazovat jak přímo na jeho osobu, tak vyšetřované věci, kdy právě sdělení vyslychaného k věci je nositelem psychologicky relevantní informace.³⁶

Otázky k osobě vyslychaného jsou pro něho mnohem méně ohrožující, neuplatňují se zde tolik obranné mechanismy, než otázky k věci. Je přesto vhodné vysvětlit vyslychanému účel otázek k jeho osobě, podporovat jeho ochotu sdělovat potřebné informace, empaticky vnímat a citlivě reagovat na osobní informace a situace vyslychaného, zejména mu vytvořit prostor k uspokojení jeho potřeby, vysvětlit některé skutečnosti týkající se jeho osoby a stavu

---

³⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výsledku*, s. 64–65

a poskytovat vyslýchanému zpětnou vazbu. Obzvláště se pak vyslýchající musí vyvarovat difamujících, tedy ztrapňujících a urážejících otázek a otázek položených z pouhé zvědavosti vyslýchajícího.³⁷

3.6 Komunikace ve výslechové interakci

Obecně lze komunikaci pro potřeby výslechové praxe rozdělit na dvě složky. Zaprvé na verbální a za druhé na nonverbální, neverbální nebo metakomunikaci. Verbální komunikace se děje prostřednictvím jazyka, řeči. Neverbální komunikace je souborem mimoslovních sdělení, která jsou úmyslná, nebo bezděčná. Neverbální komunikaci pak můžeme členit na následující složky: mimika, haptika, proxemika, posturologie, gestika a kinezika, pohledy a oční kontakt, chronemika, paralingvistika, grafologie.

3.6.1 Verbální komunikace³⁸

Zahrnuje obsahovou stránku řeči, tedy co se sděluje, a pak formální stránku řeči, tedy jak se to sděluje. Formální stránka řeči je pak označována jako paraverbální komunikace či paralingvistika.

Verbální komunikací se zabývá především kriminalistická taktika a psychologie na ni pak navazuje a rozvíjí verbální komunikaci jak v oblasti interpersonální percepce, nonverbální komunikaci a interakci, tak v oblasti dílčích a konkrétních výslechových situací, kterými mohou být například psychologické zvláštnosti výslechu prvopachatelů či dětí.³⁹

Během výslechové interakce jde především o vytvoření takových vztahů mezi jejími účastníky, které by vedly k rozpravě mezi vyslýchajícím a vyslýchaným, tedy aby se vyslýchaný neuzavíral sám do sebe a aby nabyl přání pravdivě vypovídat. K tomuto pak může sloužit již samotný začátek výslechu a zajištění osoby k výslechu. V případě, že předpokládáme, že osoba bude lhát, volíme raději oficiální (písemné) způsoby předvolání. V případě, že předpokládáme ochotu účastnit se výslechu nebo že osoba lhát nebude, můžeme tuto osobu předvolat osobně, telefonicky, tedy méně formálními způsoby. Během výslechu je pak na místě vytvořit správnou situaci, která může být rušena vlivem zbytečných osob, které je pak nutné z místa vyloučit. K správné atmosféře rovněž přispívá představení se vyslýchajícího, sdělení důvodu, proč je výslech prováděn. Během výslechu pak záleží na korektním tónu a projevování zájmu o osobu vyslýchaného a jeho rodinu či obsahu sdělení. Předpojatost vyslýchajícího pak může být překážkou ve výslechové interakci. Vyslýchaného

---

³⁷ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 66

³⁸ NEMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, s. 206–211

³⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 294

je nutné také seznámit s jeho procesním postavením. U osoby, kde předpokládáme lhaní, volíme přísný tón hlasu s důrazem na poučení o možných následcích. Naopak u osoby, kde toto nepředpokládáme či na poškozeného může takový přístup působit negativně a zbytečně vyvolávat obranné mechanismy. Takový člověk se pak cítí dotčen.

Jak již bylo zmíněno během výslechu probíhá analýza výpovědi. Nikoliv na úrovni trestně právní, ale na úrovni kriminalistické. K hodnocení autentičnosti a komplexnosti výpovědi je nutné zjistit všechny podrobnosti k předmětné věci, které jsou vyslýchanému známy a dále zjistit, kde tyto informace získal a kdo je může potvrdit. Hodnocení výpovědi se pak provádí komparací údajů ve výpovědi s ostatními důkazy, prověřením vnitřní shody údajů ve výpovědi a vyjasněním dalších, pro daný případ důležitých okolností. Při zjištění rozporů ve výpovědi nemusí jít vždy o lež, ale také o zjištění, že došlo k deformaci původně získané informace pod vlivem některé etapy formování výpovědi či ukládání do paměti. Zde je důležité pomoci vyslýchanému vybavit si věci zdánlivě zapomenuté. Toho je možné dosáhnout odhalením příčin, které vedly k nesprávné výpovědi.

V případě, že jde o vědomou lež, nezbyvá než takovou to osobu přesvědčit o tom, aby vypovídala pravdu. To se děje tak, že nejprve je nutné odhalit podstatu lživé výpovědi. Pak přichází na řadu vyvracení lživé výpovědi, které je vždy náročné, protože osoba, která lhala a její výpověď již byla protokolárně zachycena, pak na této lživé výpovědi setrvává. Proto je nejlepší takové výpovědi předcházet než ji následně vyvracet. Preventivně lze působit pomocí přesvědčování, které však nemá podobu moralizování, že je lepší vypovídat pravdivě a dokázat vyslýchanému nesmyslnost, bezúčelnost a škodlivost lži. Toto je snadnější, pokud je dostatek argumentů proti, kterým chybí vyslýchanému protiargumenty, nebo zvratu v postoji vyslýchaného lze dosáhnout pomocí důkazů, o jejichž váze nemá vyslýchaný tušení. V souladu s právním řádem, zásadami trestního řízení a morálkou právního státu nelze pravdy dosáhnout pomocí lži, kdyby vyslychající předstíral, že má důkazy, které vyslychaného usvědčují. Jednak je takovýto postup protizákonný a pak má nedožité následky, které v tom lepším případě končí ztrátou autority vyslychajícího a vytvořením komunikačních bariér, a v tom horším případě nepravdivým doznáním. Přesto může vyslychající bez obav použít následující psychologické způsoby:

- a) momentu neočekávanosti a překvapení vyslychaného,
- b) nepřipravenost vyslychaného ke lži,
- c) nedostatečnou informovanost o již nashromážděných důkazech a získaných informacích.

Dále se pak ve výslechové situaci mohou uplatnit níže uvedené dílčí postupy, kterými je zajišťováno působení na vyslýchanou osobu:

- a) pořadí výslechu několika svědků a spoluobviněných,
- b) stav emocionálního napětí vyslýchaného,
- c) využití taktických možností v mezích trestního řádu o souvislém výkladu (monologu),
- d) vyjasnění příčin vedoucích ke lživé výpovědi a jejich odstranění,
- e) stimulace kladných vlastností vyslýchaného,
- f) využití rozporů ve výpovědi, rozporů mezi výpovědí vyslýchaného a dalších osob či důkazů k usvědčení ho ze lži a dosažení změny v jeho postoji,
- g) reflexivní myšlení vypovídajícího – toto nelze použít u dětí, kde dosud není vyvinuto, podle Piageta začíná toto myšlení založené na předpokladech až ve věku okolo 11 až 12 let.⁴⁰

Na lživou výpověď lze zpravidla usuzovat na základě podstatných rozporů ohledně stejné osoby či okolností, nebo pokud se tyto rozpory vyskytují ve srovnání s dřívější výpovědí. Na lživou výpověď lze také usuzovat v případě zjištění, že vyslýchaný před různými osobami uváděl okolnosti jinak. Nepravdivou výpověď pak odstraníme na základě podrobně provedeného výslechu, kde vyslýchaný nemá dostatek času na to, aby mohl sladit všechny detaily tak, aby na to vyslychající nepřišel.

V případě, kdy si vyslýchaný nevybavuje zdánlivě zapomenuté vzpomínky nebo jsou tyto chybné, je možné tomuto poskytnout pomoc, aby si tyto vybavil. Obvykle se jedná o pomoc svědkovi, který chce vypovídat. Pachatel si zpravidla vše dobře pamatuje, a to včetně detailů. Výjimkou může být pachatel sériové trestné činnosti, který si nepamatuje některé úseky, nebo pachatel nedbalostního deliktu. Je-li vyslychána osoba nevěci zainteresovaná, je zde větší pravděpodobnost, že si bude událost, o níž vypovídá, pamatovat lépe než osoba nezainteresovaná. Zde však musíme vzít v potaz i možnost zkreslení informací u zainteresovaných osob, svědků, že mohlo dojít k deformaci vnímaných informací právě pod vlivem silných emocionálních zážitků. Pomoc je zpravidla poskytována ve formě asociací, kdy během vnímání se „fixuje celý řetězec okolností, jednotlivých detailů a celé toto množství podnětů je již od vnímání propojeno asociacemi. Proto se asociace nutně projeví i při vybavování“.⁴¹ Tato pomoc však v sobě skrývá určité riziko, které musíme neustále zohledňovat a dávat pozor, aby v rámci pomoci nedocházelo k sugestivnímu ovlivňování.

---

⁴⁰ HARTL, Pavel; HARTLOVÁ Helena. *Psychologický slovník*, s. 336

⁴¹ NEMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, s. 209

Proto je nutné poskytovat veškerou pomoc obezřetně, citlivě a s ohledem na okolnosti. V rámci pomoci vyslýchajícího vyslýchanému je zejména doporučeno:

- a) aby vyslýchaný vypovídal o události maximálně podrobně, chronologicky, aby uvedl prameny, od nichž informace získal, a dále aby uvedl, kdo může tyto informace potvrdit, ale také aby uvedl informace, které nepovažuje za důležité,
- b) orientovat vyslýchaného na celkové vybavení si situace, aby si vyslýchaný vzpomenu na mezní detaily, např. na čas příjezdu, odjezdu, na významnou událost apod.,
- c) využití principu kauzality, o vztahu příčiny a důsledku, kde událost je příčinou určitého následku, nebo jako důsledek určité příčiny,
- d) pomoc při vybavování si časového děje, tj. doporučení, aby si vyslýchaný vzpomenu na časový sled událostí a z toho pak vyvodil jednotlivé etapy až k obrazu o časovém úseku,
- e) vyzvat vyslýchaného, aby se nejprve zaměřil na to, co je mu známé, co si dobře pamatuje a pak aby se pokusil vybavit nejasné okolnosti,⁴²
- f) při vzpomínání na jména, příjmení osob či názvy obcí je vhodné dát vyslýchanému k dispozici např. telefonní seznam, lexikon obcí, popř. aby si vyslýchaný vzpomenu na obsah rozhovoru s určitou osobou apod., vždy je nutné využít většího výběru při uplatnění principu asociace, aby nedošlo k sugestivnímu ovlivnění,
- g) k oživení asociativních spojení lze použít nákresů, modelů, schémat plánek či map,
- h) je možné rovněž použití jiných metod kriminalistické praktické činnosti, jako např. provedení prověrky výpovědi na místě, provedení rekognice či konfrontace,
- i) nespěchat na vyslýchaného, nenutit ho, aby uváděl okolnosti rychle, ve spěchu apod., přičemž je nutné brát v úvahu i jednotlivé typy paměti.

V rámci veškeré činnosti je nutné odlišit a vyčlenit to, co bylo předmětem skutečného vnímání, od pozdějších nánosů, kdy je informace znehodnocena či deformována stykem s jinými osobami, vlastními úvahami atp.

Při pomoci ve výslechu osobám, které si nemohou vybavit určitý děj a u kterých hodláme využít podrobného výslechu s cílem získat o vyšetřované události co možná nejvíce informací, musíme zákonitě počítat s tím, že široce položené otázky mohou vést k vyvolání obranných strategií, které se projeví neochotou vypovídat, způsobenou strachem, kam pokládané otázky směřují, když přímo nesouvisí s vyšetřovanou událostí. Proto je vhodné

---

⁴² STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*, s. 116

vyslýchanému vysvětlit důležitost těchto otázek. Podobná situace může nastat i v případě výsledku pachatele, který se může cítit pokládáním obširných otázek ohrožen.

Čírtková shora uvedená doporučení, která se opírají o kriminalistickou taktiku, shrnuje pod určité strategie komunikace, které se v praxi osvědčily v prolomení předpokládané lživé výpovědi. Aplikace jednotlivých strategických postupů je apriori záležitostí intuice a předešlé zkušenosti vyslýchajícího.

Strategie vzbuzování protireakce – vyslýchaný je podněcován, aby vyjevil pravdu, protože nemá co skrývat.

Strategie znejišťování – ve vyslýchaném je neustále podněcován dojem, že jsou k dispozici informace objasňující případ.

Strategie doplňování – spočívá na neustálých výzvách, aby vyslýchaný doplnil svoji výpověď a sdělil to, co dosud skrýval.

Diskrepační strategie – je zaměřena na odkrývání rozporů ve výpovědi tak, aby při jejich vysvětlování vyslýchaný sdělil i dosud zamlčované informace.

Strategie zapletení se do vlastní lži – vyslýchanému je dán prostor, aby předvedl svoji lživou výpověď a předpokládá se, že se zaplete do vlastních konfabulace

Strategie odnímání důvěry – vychází z neskrývaných silných pochybností o pravdivosti výroku vyslýchané osoby s předpokladem, že dojde k vyprovokování vyslýchaného k ospravedlňování a nekontrolovaným výrokům.⁴³

3.6.2 Nonverbální komunikace

Neverbální komunikace se děje prostřednictvím mimoslovních signálů, které jsou komunikantem vysílány do svého okolí a mohou být jak bezděčné, tak úmyslné, naučené.

Její význam je větší než, by se na první pohled mohlo zdát. Většina nonverbálních signálů je vysílána bezděčně a stejně tak jsou i tyto signály vyhodnocovány. Poznání těchto neverbálních signálů a jejich uvědomělé vyhodnocení pak může celkově přispět k zefektivnění procesu výsledku. Neverbální komunikace plní řadu funkcí, ale pro výsledkovou praxi jsou nejdůležitější následující:⁴⁴

„Neverbální projevy přesněji než verbální vypovídají o vzájemném vztahu jednajících osob.“ Právě společenské konvence utváří bariéru, která brzdí verbální

⁴³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 187–188

⁴⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 188

komunikaci k druhému. Tak se o vztazích k druhému člověku dozvídáme právě pomocí projevů nonverbální komunikace.⁴⁵

„Neverbální projevy vyslychané osoby zprostředkovávají informace o jejím aktuálním emocionálním stavu.“ V tomto případě jde zčásti o vůli neovlivnitelné vnější projevy neuropsychických a vegetativních procesů a zčásti o vrozené a životní zkušenosti utvořené vnější výrazy a zčásti o kulturně podmíněné a v průběhu života osvojené projevy, kterými mohou být např. gesta či doteky. Neuropsychickými a vegetativními projevy mohou být změny v barvě pleti, změny svalového tonusu, rytmu srdce, průměru zornice, atp. Mimické projevy jsou pak zpravidla vrozené a v průběhu života se modifikují. Podle aktuálního psychického stavu můžeme zjistit, zda pokládané otázky jsou příjemné či ne, nebo již dokonce ohrožující.⁴⁶

„Neverbální signály významně upřesňují, doplňují, příp. nahrazují verbální sdělení.“ Toto je velice dobře využitelné při orientačním posouzení věrohodnosti výpovědi, kdy lhoutí osoba užívá zcela jiné nonverbální komunikace než tatáž osoba v případě, že sděluje pravdu.⁴⁷

„Neverbální projevy lze využít k ovlivňování a řízení výsledku.“ Pomocí úmyslných neverbálních signálů může vyslychající utvářet a regulovat atmosféru výsledku a to od měkkých poloh až k těm chladnějším. Proto například při výsledku dětí či silně traumatizovaných osob může nevhodná nonverbální komunikace zcela zablokovat paměť a ochotu vypovídat.⁴⁸

Zaznamenat neverbální projevy je pro vyslychající osobu poměrně náročným úkolem, který je zprostředkován vnímáním, myšlením, intuicí a empatií. Tento proces je závislý na míře uvědomění si vnímaných projevů. Část projevů vstupuje v různé intenzitě do vědomí vyslychajícího, kde jsou ihned vyhodnocovány. Další část neverbálních signálů, které jsou vnímány, není vyslychajícím dostatečně uvědomována a v jeho myšlení se projevují jako intuice. Vyslychající tak není schopen určit, z čeho jeho závěry např. o věrohodnosti či nevěrohodnosti výpovědi vycházejí. Pak je zde ještě další část neverbálních projevů, které nejsou vyslychajícím vůbec registrovány, a to z důvodu jeho limitované percepční a intelektové kapacity. Pro jejich využití je pak nutná aplikace záznamových přístrojů a analýza jejich záznamu.⁴⁹

---

⁴⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 188

⁴⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 188

⁴⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 297

⁴⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 297

⁴⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 297–298

Pro praktickou a běžnou činnost mají největší význam právě ty nejvíce vnímané a uvědomované nonverbální projevy, které však zpravidla mají nejmenší vypovídací schopnosti, než projevy drobné a sotva postřehnutelné. Přesto je nutné vzít v úvahu, že každá výslechová situace je jedinečná a neopakovatelná, a proto záleží na okamžité reakci vyslýchajícího, který pod jejich vlivem může bezprostředně upravovat taktiku výslechu.⁵⁰

Zásadním problémem při výkladu nonverbální komunikace je mnohoznačnost mimoslovních projevů. Z tohoto důvodu je třeba se vyhnout schématickému hodnocení těchto projevů, a to také proto, že mohou být užívány zcela nesmyslným způsobem, a pak také proto, že jejich použití může být vyslýchanou osobou naučené a s jejich pomocí tak osoba může vědomě kontrolovat své působení na osobu vyslýchajícího. Pak se setkáváme s předstíráním psychického stavu, se zakrýváním určitých prožitků a stavů či se zveličováním a akcentací určitých prožitků. V podstatě ale platí, že člověk není sto zcela ovládnout veškeré svoje nonverbální projevy a předstírat tak neprožívaný či prožívaný stav. Z uvedeného je zřejmé, že nelze posuzovat nonverbální komunikaci podle jednotlivých projevů, ale jako komplexní situaci v kontextu s verbálním projevem a výslechovou situací. Pokud dojde k nesouladu mezi verbálním a neverbálním sdělením, můžeme se přiklonit k druhému projevu jako ke skutečnému. Osoba prožívá během výslechu emocionální napětí, které nabývá různých intenzit, a právě v místech jeho poklesu lze počítat s možnou manipulací neverbální komunikace ze strany vyslýchaného a naproti během většího napětí je možnost účelové simulace, agravace či disimulace výrazně omezena. Z tohoto důvodu je velice důležitý první výslech osoby ve věci, protože vlivem adaptačních schopností psychiky dochází při opakovaném výslechu ke snižování psychického napětí, a tím i klesá vypovídací schopnost neverbálních signálů.⁵¹

Neverbální komunikace může poskytnout četné informace o pravdivosti výpovědi, o určitých postojích a emocích, ale pouze za předpokladu, že nedochází k simulaci signálů neverbální komunikace. Právě jejich předstírání, ovlivňování a uvědomění může být významným prostředkem pro ovlivnění druhého. To může být výhodou vyslýchajícího, který tak může snáze a rychleji dosáhnout kýženého cíle, a to i v konfliktních situacích, které může takto snáze zvládnout.⁵²

---

⁵⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 189

⁵¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 189–191

⁵² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 193

3.6.2.1 Mimika⁵³

Je považována za nejvýznamnější složku neverbální komunikace, která se promítá ve výrazech obličeje. S velkou přesností pak můžeme z tváře zjistit stavy štěstí, překvapení, strachu, zloby, smutku, spokojenosti a zájmu. Tyto emoční stavy nejsou vyčerpávající, ale dobře srozumitelné a rozlišitelné. Dále lze poměrně snadno z mimických výrazů vystihnout znaky: příjemný – nepříjemný, aktivní – pasivní, slabý – silný, pravý – předstíraný, očekávaný – neočekávaný.

Mimika, stejně i jako jiné složky neverbální komunikace, podléhá transkulturním vlivům, a proto její dekodování a vnímání během interakce s příslušníkem jiné kultury může činit problémy, nebo být dokonce zdrojem konfliktu.

Je mylné domnívat se, že mimické projevy lze zcela ovládnout vůlí, lze je značně ovlivnit, ale ne zcela ovládat. Mezi vůlí ovlivnitelným mimickým výrazem pronikají na povrch velice krátké okamžiky skutečných emocí, které lze zachytit pouze pomocí technických prostředků.

Nezastupitelnou úlohu v komunikaci mezi lidmi má úsměv, který je projevem sympatií, náklonnosti a přátelského postoje. Úsměv lze využít jako spolehlivý prostředek k navázání kontaktu a oslabení nepřátelského postoje a agresivity.

3.6.2.2 Pohledy⁵⁴

Tento komunikační kanál má širokou vypovídací škálu. Můžeme vyjmenovat spoustu běžně používaných pohledů, např. upřímný, cudný, tupý, tázavý atd. Do této složky neverbální komunikace řadíme nejen okolo, ale i partie k němu přilehlé, tedy víčka, obočí, oční vrásky a nejbližší mimické svaly. Při rozboru pohledu můžeme sledovat:

- a) jeho zaměřenost – na co se dívá,
- b) délku doby bodového pohledu,
- c) četnost pohledů na různé terče – kolikrát se na terč podíval,
- d) sled pohledů – v jakém pořadí přecházely pohledy na různé terče,
- e) celkový objem pohledů – kolik času připadlo na jeden terč,
- f) průměr zornice – změny pupily při změně emocionálního stavu.

Těchto poznatků lze využít například při neočekávaném předvedení doličné věci. V případě, že tato je relevantní, je pravděpodobné, že pachatel na této ulpí pohledem déle než

---

⁵³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 301–302

⁵⁴ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 302–304

na věci indiferentní. Naopak pokud bude očekávat expozici relevantní věci, lze očekávat, že se jí bude vyhýbat pohledem.

Zaměřeného pohledu z očí do očí lze využít i při navození zpravidla negativních emocí, kterými může být iritace, poníženost, vyvolání vzrušení a agresivity. Toho lze využít např. k vyvolání neklidu u pachatele. Naopak pokud pohled nebude tak zaměřený, můžeme se takovýmto situacím vyhnout.

Důležitou vypovídací schopnost má průměr pupily, která se při konstantních světelných podmínkách zvětšuje při kladném citovém vzrušení a naopak zužuje při negativním citovém vzrušení, přitom se jedná o autonomní proces.

Komunikace provázená úsměvy a pokyvováním hlavy vede ke zvyšování kvantity očního kontaktu a dochází ke zvětšení toku řeči.

3.6.2.3 Proxemika⁵⁵

Tělesná blízkost je známa i z etologie, u člověka je tomu obdobě. Pokud je narušen jeho určitý osobní prostor jinou osobou, reaguje zvýšenou vnitřní tenzí, dostavuje se citová excitace a dysforie. Pocity psychického napětí se dostavují i v případě, že jednáme s člověkem ve větší vzdálenosti než odpovídá danému interpersonálnímu vztahu a transkulturním zvyklostem.

Běžná vzdálenost dvou lidí, kteří se neznají a vstupují spolu do interpersonálního vztahu, se bude pohybovat v tzv. sociální sféře, tedy ve vzdálenosti 3,5 až 8 metrů. Tato vzdálenost není striktně vymezena, ale je poměrně variabilní, protože záleží na konkrétním místě, místnosti, stavebně technickému uspořádání okolí, ale i na temperamentu, kdy u introvertů bude větší a stejně tak i u neurotiků a lidí v nejistotě.

Pro navození psychického napětí úzkosti u vyslýchané osoby doporučuje Strenz zmenšovat vzdálenost mezi vyslýchajícím a vyslýchaným současně s tím, jak se výslech blíží ke kritickým otázkám, částem výslechu. Tento neklid lze pozorovat obrannými mechanismy, mezi které patří založení rukou na prsou, zkřížená noha přes nohu či schoulená poloha.

Svoji roli hraje i úroveň očního kontaktu, kdy vyslýchající, který je výše, získává psychologickou převahu, a pokud je úroveň jeho očí výrazně výše, napomáhá tato situace ke zmírnění agresivity na straně vyslýchaného.

Pocity nejistoty a úzkosti může také vyvolat posazení osoby doprostřed místnosti bez ochrany stolu či nábytku a „s nekrytými zády“.

---

⁵⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 304–305

3.6.2.4 Kinezika⁵⁶

Kinezika je sdělování nonverbálních signálů pomocí tělesných pohybů, resp. pohybů končetin, trupu a hlavy. Jedná se o pohyby přirozené a bezděčné. Pohyby kulturně podmíněné jsou gesta. Nejdůležitějším pro výslechovou praxi je celkový obraz pohybové činnosti, ze kterého lze činit závěry o obecných dimenzích prožitků, ale ne o konkrétních emocionálních stavech. Můžeme usuzovat na vnitřní neklid, vzrušení, podráždění, stoupající agresivitu nebo na opačné póly těchto prožitků. Pro výslechovou praxi je důležité všimnout si změn tělesných pohybů v průběhu výslechu, kdy lze vycházet z předpokladu, že při zvyšujícím se napětí a úzkosti se bude pohybová činnost zvyšovat. Zejména pak neúčelné pohyby jako rovnání brýlí, opakované zapínání a rozepínání knoflíku mohou vedle silného emočního napětí znamenat také vnitřní konflikt.

3.6.2.5 Postura⁵⁷

Tělesný postoj je zapotřebí vyhodnotit v klidu, když se vyslýchaný nepohybuje. Obecně platí, že vzpřímená postava je doprovázena jistotou a sebevědomím. Zatímco skloněná hlava, pokleslá ramena a hrudník jsou charakteristické pro osoby nejisté a úzkostné. Podobné projevy lze pozorovat i mezi komunikujícími osobami. Pokud mezi nimi dochází k názorové shodě, jsou oba v souběžné poloze. Naopak tam, kde ke shodě v komunikaci nedochází, můžeme pozorovat výrazné projevy jako předklon, zkřížení nohou, založení rukou na prsou nebo v bok atp.

Je důležité poznamenat, že nonverbální komunikace slouží ve výslechové situaci zejména vyslychajícímu, který s ní pracuje na základě svého pravděpodobného odhadu, a teprve k jejímu dalšímu využití je třeba odborných expertíz.

3.6.3 Ovlivňování ve výslechové situaci⁵⁸

Při vzájemném jednání mezi lidmi dochází ke komunikaci a výměně informací, a to jak kanálem verbálním, tak i neverbálním. Komunikace způsobuje, že dochází k interakci a lidé na sebe vzájemně působí, tedy navzájem ovlivňují svoje chování a prožívání. Cílem komunikace je působit a zapůsobit na druhého tak, aby se začal projevoval způsobem, který koreluje s představami komunikující osoby. Během komunikace nemusí jít o ovlivňování úmyslné, ale toto ovlivňování je vždy přítomno v každé komunikaci a je neoddělitelnou

---

⁵⁶ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 305–306

⁵⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 306–307

⁵⁸ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 68–72

složkou jakéhokoliv jednání dvou osob navzájem, a tedy i výsledku. Je tedy nesmyslné domnívat se, že během výsledku nedojde k žádnému ovlivnění vyslychaného ze strany vyslychajícího. Proto jsou v trestním právu procesním a v principech trestního řízení ukotveny takové postupy, které vedou k objektivnímu zjištění pravdy a dávají vyslychanému možnost volby. Naopak ty postupy, které tuto možnost svobodné volby neumožňují, jsou zakázané, a tudíž i nezákonné.⁵⁹

V praxi lze povolené a zakázané metody ovlivňování rozeznat pomocí jednoduchého klíče, kterým je aktivní účast vyslychaného. Pokud vyslychaný ke změně svého stanoviska přistupuje aktivně, je vyloučena manipulace. Pokud je ale v roli pasivní a pouze nekriticky a pasivně přijímá stanoviska vyslychajícího, pak můžeme jít o manipulaci a nezákonný postup, který je překážkou ke zjištění objektivní pravdy a příčinou nepravdivých doznání a justičních omylů.

Ovlivňování je pak chápáno jako proces záměrného působení vyslychajícího na osobnost vyslychaného, jehož cílem je vyvolat v prožívání a chování vyslychaného změny jeho postojů a stanovisek, které by usnadnily naplnění účelu výsledkové interakce, tedy zjištění pravdy. Při výsledku lze použít k ovlivnění vyslychaného metody demonstrování, objasňování, příklady – prezentace vzorů a přesvědčování. Dále existují i další, ve výsledku zakázané metody ovlivňování, kterými jsou donucování a sugesce.

Přesvědčování je metoda ovlivňování založená na působení přesvědčujícího (persuadéra) na jedince, který se pod vlivem komunikace dobrovolně, zúčastněně a se zájmem ujišťuje o zdůvodněnosti určitého stanoviska. Přesvědčovat lze pomocí argumentů, otázek (interogativní přesvědčování), získáváním kladných odpovědí, používáním apelů a nepřímým působením.

Neochota vypovídat může být vyslychajícím změněna použitím vhodných metod přesvědčování ke změně postoje. Těmito metodami může být:

vysvětlování – vysvětlení významu výpovědi pro vyslychaného, pro ostatní či pro význam objasnění šetřeného skutku,

demonstrováním – předvádění důkazů,

prezentováním profesionální kompetence – zvyšuje se důvěryhodnost ve vyslychajícího,

argumenty – promyšlené předvádění argumentů o neužitečnosti zaujatého postoje, důležité je správné načasování a správný argument,

---

⁵⁹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*, s. 198–201

kladení otázek – které přimějí vyslýchaného zamyslet se nad svým postojem a přehodnotit jej,

apelování na rozum nebo city

sdělení pozitivních nebo negativních zkušeností – s osobami, které zaujímaly podobné postoje,

humor – přiměřený situaci a další.

Účinnost ovlivňovacích a přesvědčovacích metod závisí na osobnosti přesvědčovaného, na míře jeho ovlivnitelnosti přesvědčovacími metodami (persuability), persuadérovi a jeho přesvědčivosti. A také na povaze původního a nového postoje z hlediska jejich rozdílnosti, uspořádanosti a konzistentnosti. Persuabilita je závislá na věku, pohlaví, vzdělání, obecných rozumových schopnostech, míře hostility a extrapunitivity, úrovni anxiozity a sebehodnocení. Obecně platí, že více ovlivnitelné jsou ženy, osoby s nižší inteligencí, vzděláním a sebehodnocením, osoby úzkostlivé mění svoje postoje dříve, osoby s větší mírou hostility a extrapunitivity jsou náchylnější k přesvědčování vyzývajícímu k nepřátelství a trestům. Osoby inteligentnější a s větší úrovní obecných rozumových schopností se lépe orientují v argumentech, chápou obsah sdělení. Osoby v adolescenci jsou obtížněji přesvědčitelné vzhledem k jejich kritickým postojům.

Na ochotu ke změně postoje významně působí důvěryhodnost, zdroje informací a dále jeho atraktivita, moc a pak jeho styl, struktura a obsah informace. Platí, že informace z málo důvěryhodného zdroje je pokládána za mylnou a jedinec se chová právě opačně než je požadováno. Naopak informace z vysoce důvěryhodného zdroje má za následek bezprostřední změnu postojů a názorů. Čím je postoj extrémnější, konzistentnější a čím více slouží potřebám jedince, tím je obtížnější dosáhnout změny z negativního na pozitivní postoj.

Změna postoje je náhodným procesem tvořeným upoutáním pozornosti, porozuměním, přijetím informací, jejich uchování a následné jednání. Neúspěch ve změně postoje můžeme také připisovat situaci, kdy postoj představuje obrannou funkci. Dále závisí na osobnosti persuadéra, který může v přesvědčovaném vyvolávat pocity důvěry, ale i nedůvěry. Jeho devizami by měla být věrohodnost, upřímnost a vnitřní síla a informace by měly být přitažlivé.

V podmínkách výslechové interakce bude vyslýchající působit přesvědčivě tehdy, kdy je vyslýchaným vnímán jako věrohodný zdroj informací, s opravdovým a upřímným zájmem o vyslýchaného a jeho potřeby, schopný svým jednáním i projevy (k uplatnění formální moci, k poskytnutí podpory) vytvořit ve vědomí vyslýchaného obraz rolově kompetentního vyslýchajícího.

3.6.4 Základní typy výslechových situací

Ve výslechové praxi se setkáváme s osobami, které se nacházejí v různých rolích, které mají za následek různé postoje k výslechu a schopnosti poskytnout informace.

3.6.4.1 Vyslýchaný může a chce vypovídat

V podstatě jde o ideální stav. Vyslýchaný vnímal, zapamatoval si a je schopen událost správně vylíčit a je ochoten vypovídat úplně a pravdivě. V tomto případě hrozí jediné riziko nevhodného přístupu vyslýchajícího, který může vyvolat ve vyslýchaném blok.⁶⁰

Ke snížení ochoty vypovídat může dojít v okamžiku, kdy očekávání vyslýchajícího neodpovídá reálným schopnostem vyslýchaného, který není sto naplnit očekávání vyslýchajícího, poskytnout mu očekávané informace. Z toho pak může pramenit mylné přesvědčení vyslýchajícího, že vyslýchaný disponuje více informacemi, než které je ochoten sdělit. Tyto pocity spolu s agresivním přístupem vyslýchajícího může způsobit dojem, že se jedná o nekompetentní a nedůvěryhodnou osobu, a vyvolat tak reakce protiagresie.⁶¹

U tohoto typu vyslýchaného se lze také setkat s přístupem, který je poměrně častý, kdy vyslýchaný sdělí pouze část informací, kdy je například ochoten potvrdit pouze již známé skutečnosti anebo uvádí záměrně nepravdivé informace ve snaze manipulovat s informacemi a vyslýchajícím.⁶²

3.6.4.2 Vyslýchaný chce, ale není schopen vypovídat

Vyslýchaná osoba vnímala kritickou událost, ale v současnosti není schopná z různých důvodů o ní vypovídat. Nemůže si ji vybavit, ale současně o ní chce vypovídat. Právě pro tuto situaci jsou vhodné metody, které poskytují pomoc s vybavením si události, s osvěžením paměti např. pomocí znovupoznání nebo asociačních mechanismů.⁶³

Vyslýchaný nemusel během kritické události ani vnímat, protože pro něho tato událost nebyla relevantní nebo se u něho vyskytly změněné stavy vědomí. Dále může k této situaci, kdy je ochoten vypovídat, ale není schopen, dojít v rámci stresu z výslechové situace, *který se může projevit zejména u dětí*, nebo dojde k vymizení paměťových stop vlivem času. Pakliže si vyslýchaný uvědomuje svoji situaci, kdy není schopen podat očekávané informace může u něho dojít k pocitu inferiority (méněcennosti), který se snaží odstranit, a to za každou cenu, a pak poskytuje informace z převzatých zdrojů, dotváří je, odhaduje a dochází u něho ke

⁶⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 311–312

⁶¹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 53

⁶² SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 53

⁶³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 312

zvýšení sugestibility případně k tvorbě klamných vzpomínek, kdy dochází k zapomenutí nepříjemných událostí a k vylepšení obrazu světa.⁶⁴

Právě u dětí může stav méněcennosti, nedostačivosti vést ke zvýšené tvorbě klamných vzpomínek či k bájevé lhavosti.

3.6.4.3 Vyslýchaný nechce, ale může vypovídat

V tomto případě přicházejí na řadu různé odhady osobnosti, především u obviněných, a motivů, především u svědků. Na řadu pak přicházejí strategie ovlivňování a přesvědčování, aby došlo ke změně postoje v ochotu vypovídat. Mohou se také uplatnit nepřímé metody výpovědi, kdy výpověď je psána na papír přímo vyslýchaným. Dále může být použita metod BASIC ID, kdy vyslýchající přebírá roli vyslýchaného a názorně a přesvědčivě se mu snaží vylicit motivační pochody a chování pachatele v průběhu činu. Tato metoda je ale hodně diskutovaná z hlediska většího nebezpečí sugestivního působení. Její využití se nachází zejména v oblasti násilné trestné činnosti. Postupy přesvědčování se budou uplatňovat zejména v situacích, kdy chybí potřebné důkazy a je zapotřebí přiznání pachatele nebo vyjevení dalších indicií. Je ale naivní se domnívat, že dojde ke změně názoru, k tomu, aby se doznal, u pachatele, který spolehlivě ví, že proti němu nejsou k dispozici procesní důkazy, které by jej usvědčily. Z tohoto důvodu je vhodné vést výslech co nejdříve s nadějí, že přinese nové informace, které povedou k objasnění věci.⁶⁵

V tomto případě chybí vyslýchanému motiv vyjevit informace, kterými disponuje. Obavy z trestu, pomsty, ze ztráty sociální pozice, pozitivní vztah k obviněnému či naopak negativní vztah ke společnosti či nedůvěra v objektivní objasnění skutku nebo stud prezentovat traumatizující a dehonestující zážitky z šetřeného skutku a potřeba zachovat si sebeúctu jsou příčinou, která snižuje ochotu vypovídat. Příčinou neochoty vypovídat může být kognitivní disonance, kdy se osoba poskytnutím informací dostává do konfliktu se subjektivní představou o následcích, jakým se poskytnutím informací vystaví. Tento rozpor pak může být odstraněn tendencí vnitřně oslavit vytvořenou hrozbu následků či bagatelizací vlastního jednání nebo může být posílen tendencí přisoudit výslechové situaci nebo vyslýchajícímu takové atributy, které posílí jeho negativní postoj k výslechu.⁶⁶

---

⁶⁴ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 52

⁶⁵ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 312–313

⁶⁶ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*, s. 55

3.6.4.4 Vyslýchaný nechce a nemůže vypovídat

Tato situace může nastat v okamžiku, kdy se jedná o vyslýchanou osobu, která se odchyluje od normálu. Vyslýchaný sice událost vnímal, ale není způsobilý o ní vypovídat z důvodu své intelektové či osobnostní odchylky. U těchto osob lze získat převážně jen tvrdá data.⁶⁷

Spurný tento typ vyslýchaného dále rozvádí:⁶⁸

Není schopen ani ochoten – příčinou jeho neschopnosti poskytovat informace je jeho psychický stav v době činu nebo výsledku. Dále není motivován k výsledkové interakci například z důvodu obavy z možných následků, které vznikají z nepochopení požadavků výsledkové situace, nebo má odmítavý postoj k policii či vyslýchanému v důsledku negativní zkušenosti.

Není schopen, a proto není ochoten – typický je postoj „Proč a o čem bych měl vypovídat, když nic nevím?“ nebo obavy z následků „Cokoli řeknu, bude použito proti mně.“ Nebo zde sehraávají roli obavy z křivého obvinění. Neochota vypovídat může být zástěrkou v případě, že vyslýchaný nic neví. Tento postoj pak může sloužit jako obrana při snaze uchovat si pozitivní sebeobranu.

Není schopen, protože není ochoten – tento typ vyslýchaného zaujímá postoj „Především nechci, a navíc nemám o čem se s vámi bavit.“ Základem tohoto postoje je neochota a odmítavý vztah k policii, právu a podobně. Ve vyslýchajícím může tento postoj vyvolat dojem, že vyslýchaný informace záměrně tají a snaha tyto informace získat za každou cenu jen posiluje negativní postoj vyslýchaného.

3.6.5 Základní typy osobnosti vyslychajícího⁶⁹

Vyslychající vystupuje během výsledkové interakce v roli, které je determinovaná jeho socioprofesionálním zařazením. Tato role s sebou nese i určité požadavky, které jsou na vyslychaného kladeny, a ten je promítá do svého jednání, které je těmito požadavky ovlivněno. Výsledek výsledku je pak ovlivněn subjektivní představou vyslychajícího o aktuálním výkonu role a aktuálními podmínkami, ve kterých výsledek probíhá, a rolí kompetencí vyslychajícího, která je charakterizována schopností a ochotou volit během výsledku taková schémata chování, která vychází z jeho zkušeností a kterými dovede

---

⁶⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 313

⁶⁸ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výsledku*, s. 54

⁶⁹ SPURNÝ, Joža. *Psychologie výsledku*, s. 55–58

regulovat své chování, spolu s postupy a prostředky k dosažení rovnováhy mezi uplatňováním psychologické převahy a poskytováním podpory při výslechu.

Níže je uvedeno základní rozlišení vyslychajícího podle míry zaměřenosti na prosazení svých potřeb a potřeb vyslychaného.

3.6.5.1 Vyslychající zaměřený na své potřeby a minimálně akceptující potřeby vyslychaného (A)

Vyslychající je cíleně zaměřen pouze na získání informací o šetřeném skutku, a to za každou cenu. Minimálně nebo vůbec nevnímá a nerespektuje potřeby vyslychaného. Tento přístup pak posiluje skutečnost, kdy vyšetřovatel nemá jiný zdroj informací. Vyslychaný v takovém přístupu cítí nezáměr o svoji osobu, a klesá tak jeho ochota a schopnost vypovídat. Interpersonální vztahy jsou pak mezi účastníky takovéto výslechové interakce soutěživé až soupeřivé.

3.6.5.2 Vyslychající zaměřený na své potřeby a akceptující potřeby vyslychaného (B)

Tento přístup lze považovat za nejvýhodnější. Vyslychající jedná empatickým a asertivním způsobem, tedy snaží se dobrat vytýčeného cíle, ale přitom se snaží porozumět potřebám vyslychaného, kterému současně sděluje jeho vizi výslechu, a tak se výslechová interakce stává srozumitelná pro všechny zúčastněné strany. Vyslychaný pak poskytuje zpětnou vazbu o svých prožitcích a ochotněji sděluje informace. Tento přístup je založen na větší komunikaci s vyslychaným a naslouchání jeho potřebám, než je pouhé obligatorní poučení a nutná komunikace. Schopnost vyslychaného spojit zájem o objasnění skutku s porozuměním vyslychanému, ať už je jakýkoliv, je projevem profesionální vyzrálosti.

3.6.5.3 Vyslychající minimálně zaměřený na své potřeby a minimálně akceptující potřeby vyslychaného (C)

Pro tuto situaci je typický malý zájem na získání informací a rovněž minimální zájem o osobu vyslychaného a jeho potřeby. Vedle ne příliš šťastného osobního přístupu je s tímto typem výslechu spojen zpravidla výslech na dožádání nebo výslech v případě, že není dostatek jiných důkazních prostředků či výslech notorického kverulanta. Příčinou nízkého zájmu může být také nepříznivý fyzický či psychický stav vyslychajícího. Tyto negativní postoje a tendence, zhostit se výslechu co možná nejdříve a s minimálním úsilím, prosakují na

povrch a promítají se do chování vyslychajícího a narušují interpersonální vztahy ve výslechové interakci.

3.6.5.4 Vyslychající minimálně zaměřený na své potřeby a akceptující potřeby vyslychaného (D)

Tento typ angažovaného vyslychajícího, který do popředí staví zájmy vyslychaného na úkor svých vlastních, může být paradoxně pro vyslychaného neužitečný, neboť se v tomto případě může lehce ztratit pravý účel a cíl výslechu v množství jiných problémů a potřeb vyslychaného. Ochota potlačit své zájmy ve prospěch zájmu o vyslychaného se může jevit jako vyhovující v případě obětí nebo svědků trestných činů, kdy empatický přístup je účinným prostředkem při navazování a rozvíjení kontaktu s klientem. Tento přístup může být vědomě naučený a využívaný nebo může jít o produkt interakce subjektivních emocí a dispozic spolu s výslechovou situací a okamžitým emocionálním stavem vyslychaného.

3.7 Specifika výslechu dětí⁷⁰

V průběhu času se názor na kvalitu informací podaných dětmi od počátku minulého století značně změnil. Na počátku dvacátého století převládal nejen mezi erudovanou veřejností názor, že děti nejsou schopny věrohodně reprodukovat vnímanou událost. Bylo to zapříčeno názorem, že děti do své výpovědi vkládají řadu dalších prvků, kterými dotvářejí skutečnost. Soudilo se, že jejich výpověď je zatížená bájevitou lživostí tak, jak ji vkládají do svých her. Tento postoj vedl k názoru, že dětská výpověď je nevěrohodná a byla zcela zpochybňována.

V průběhu času byla věnována pozornost tomuto fenoménu a na základě výzkumů, ale i výslechové praxe bylo prokázáno, že děti si v některých případech pamatují více než např. vysokoškolák. Proces vytváření paměťových stop je shodný s tímto procesem u dospělé populace. Výhodou dětských svědků je jejich nefiltrované vnímání. Děti vnímají událost celou s množstvím detailů, které dospělému pozorovateli mnohdy uniknou. Vnímaná událost je dětmi reprodukována spíše popisným způsobem, kdy děti si vybavují událost fotografickým způsobem. Současná výslechová praxe je taková, že s tímto druhem počítá a zákon vyloženě upravuje podmínky výslechu dětí s ohledem na jejich řádný vývoj a nebezpečí, která jejich výslech skýtá.

---

⁷⁰ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 323–334

Je třeba mít na paměti, že paměťový výkon dítěte závisí na řadě proměnných. Těmi mohou být: podmínky, za kterých událost vnímalo, stupeň jeho psychického rozrušení, jeho mentální vyspělost a další. Právě ohledně mentální vyspělosti je třeba jeho výkon porovnat s normou, tedy s výkonem ostatních stejně starých dětí. V případě, že se tento výrazným způsobem odchyluje, je vhodné přizvat ke konzultaci nebo ke znaleckému zkoumání odborníka.

Jak již bylo výše zmíněno, v případě dětí hrozí reálné riziko sugesce, schopnosti nekriticky, automaticky a bezděčně přijímat cizí názory do svého prožívání a chování. Sugestibilita, tedy míra podléhat sugesci, závisí na věku a je s ním nepřímo úměrná. Se vzrůstajícím věkem její míra klesá. Pro dítě je typické, že chce vyhovět požadavkům starších. Proto se snaží odhadnout očekávání vyslyšajícího a tomu pak vyhovět. Dítě pak uvádí to, co si myslí, že vyslyšající bude chtít slyšet.

Z důvodu zvýšené sugestibility dětí je nutné se vyvarovat všem sugestivním otázkám, to ale platí i u dospělé populace. Otázky pokládané dětem by neměly naznačovat odpověď. Vyslyšající by si měl být vědom všech verbálních a neverbálních projevů, kterými může dítě ovlivnit, a měl by se jich vyvarovat a během výsledku se ujišťovat, že jeho působení na dítě je minimální. Vyslyšající by měl být schopen monitorovat i svoje bezděčné působení, kterým může zejména v neverbální sféře komunikace významně působit na dítě či mladistvého. Podmínkou verbálního a neverbálního působení na dítě je fakt, že tyto komunikační signály jsou pro dítě srozumitelné.

Weis⁷¹ uvádí, že například tříleté dítě má již solidní slovní zásobu a dovede již srozumitelně hovořit. Přesto musíme u takových dětí dodržovat určitá pravidla, kterými jsou:

- mluvíme pomalu, s delšími pauzami v jednoduchých a gramaticky správných větách
- to, co chceme zdůraznit, opakujeme
- můžeme používat zdrobněliny, ale nešišlat
- zcela se přizpůsobíme dětskému slovníku, pro pohlavní orgány používáme stejné výrazy jako dítě.

U dětí na konci batolecího období je nutné vzít také v úvahu jejich interindividuální rozdíly jejich kognitivních funkcí. Tyto děti zpravidla rozumí sdělení, ale samy nejsou zpravidla schopné verbálního projevu. Svoje zkušenosti promítají především do hry. Proto

---

⁷¹ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 117–119

interakci začínáme zpravidla volnou hrou. Postupně se zapojujeme do hry a nakonec žádáme po dítěti, aby sestavilo rodinu a jednotlivé figurky pojmenovalo.

U dětí školního věku se držíme stejně jako v ostatních případech pevně daných pravidel:

- užívání jednoduchých a srozumitelných slov
- nepoužívat složité věty s více myšlenkami a návrhy – věta musí být jasně srozumitelná
- vyhýbat se záporům
- nadměrně nepoužívat zájmena
- vyjasnit si s dítětem názvy intimních partií těla
- neměnit jazyk dítěte
- nepoužívat sugestivní otázky – používat otázky s otevřeným koncem
- nehodnotit události a neodsuzovat pachatele – dítě k němu může mít silný citový vztah

3.7.1 Uzavřené otázky⁷²

Uzavřené otázky, tedy otázky, na něž je možné odpovědět pouze slovy ano – ne, nejsou pro výslech dětí zcela vhodné. Bylo prokázáno, že i dospělí mají tendenci spíše přitakat než uvést, že nesouhlasí. U dítěte je tato tendence ještě silnější. Proto má dítě tendenci spíše souhlasit s událostmi, o kterých nic neví, odpovídat ano na otázky, kterým nerozumí nebo jsou nesmyslné. Svoji roli zde hraje zřejmě fakt, že záporné odpovědi jsou neslušné tím, že navozují pocit odporu.

Pokud budeme po dítěti či mladistvém požadovat, aby svoji zápornou odpověď zdůvodnil nebo to bude mít naučené z předchozího života, bude na otázky, kterým nerozumí, zcela jistě reagovat kladným způsobem, aby se vyhnul komplikacím při vysvětlování nebo nepříjemnému pocitu zahanbení, pramenícího z neporozumění otázce. Budeme-li požadovat zdůvodnění u každé záporné odpovědi, můžeme pak s jistotou vždy očekávat odpověď kladnou.

Provedeným výzkumným šetřením bylo zjištěno, že v druhé polovině minulého století tvořily uzavřené otázky asi dvě třetiny všech pokládaných otázek během výslechu dětí a mladistvých. Spolehlivost výslechu lze podstatným způsobem zvýšit provedením

---

⁷² ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 325–236

jednoduchého poučení na počátku výslechu, kdy dítě poučíme o tom, že má možnost uvést, že neví nebo že otázce nerozumí. Tomuto upozornění porozumí zpravidla i předškolák.

Dítě samozřejmě ví i bez poučení, že může uvést, že neví nebo že nerozumí položené otázky, ale vlivem působení výslechové interakce na jeho psychiku se snaží vyhovět být rolově kompetentní a naplnit očekávání tak, jak je zvyklé z běžného života. A právě snaha vyhovět očekávání a absence poučení, že může uvést „já nevím“, „já tomu nerozumím“, pak způsobuje, že dítě tyto možnosti nevyužívá a jeho výpověď je nepřesná.

3.7.2 Bezděčná sugesce⁷³

Bezděčná sugesce je opět nepřímo úměrná věku. Se vzrůstajícím věkem její míra klesá. Zatímco děti ve věku tří až čtyř let podléhají bezděčné sugesci asi z 30 % tak u dětí ve věku pěti až šesti let je pravděpodobnost bezděčné sugesce podstatně menší, asi okolo 18 %.

Právě informace, které má vyslýchající, může zásadním způsobem ovlivnit výsledek výslechu. Zejména je toto riziko vysoké v případě, že se vyšetřování do výslechu dítěte ubíralo špatným směrem a informace vyslýchajícího jsou mylné.

Z uvedeného je patrné, že výslech dítěte je pro vyslýchajícího mnohem více náročnější než při výslechu dospělého. Aby se vyslýchající mohl tohoto úkolu zhostit co možná nejlépe a vyhnul se působení bezděčné sugesce, je nutné provést nejprve inventuru vlastních postojů a připravit se na výslech. Ve výslechové situaci pak přicházejí na řadu i takové situace, kdy se sugestivním otázkám nelze zcela vyhnout. Jedná se o takové situace, kdy od vyšetřované události či posledního výslechu uplynula již delší doba a tento typ otázky pak slouží k osvěžení paměti. Odpověď na tuto otázku je pak nepoužitelná, ale lze využít až dodatek, tedy takové údaje, které jsou dítětem sděleny navíc a nejsou opakované. V některých případech lze využít i **kontrárních otázek**, jedná se o otázky na skutečnosti, které se objektivně nemohly stát. Při tomto typu otázek se vychází z premisy, že dítě bude nesmyslné informace vyvracet a současně spontánně uvede další okolnosti, na které by si předtím nevzpomnělo.

3.7.3 Vliv vnějšího prostředí a atmosféry výslechu

Za výslech a stejně tak i za výslechové prostředí je zodpovědný vyslýchající. V zahraničí, zejména ve státech západní Evropy se osvědčila celá řada poznatků, které naše praxe přejímá. Mezi nimi se osvědčila i speciální výslechová místnost. Již dříve jsme se zmínili o vnitřním a vnějším výslechovém prostředí. V případě dětí by toto prostředí mělo

---

⁷³ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 326–327

navozovat pocity jistoty a bezpečí. Klasická výslechová místnost se strohým vybavením může na děti působit úzkostně a vyvolávat v nich obavy. *Toho můžeme využít například při výslechu pachatele z řad dětí a mládeže. Strohé prostředí je pak naprosto nevhodné pro oběti a svědky.* Právě nepříjemné pocity mohou ovládnout emocionální stav dítěte a následně ovlivnit jeho paměťový výkon a znehodnotit tak výslech. Výslechová místnost pro děti by měla být vybavená nábytkem, který by místnost činil útulnou a navozující pocity jistoty a bezpečí. Neměly by zde chybět hračky pro navázání prvního kontaktu s dítětem, knihy, obrazy, teplé odstíny malby či koberec na zemi.

Pro výsledek výslechu není příliš šťastné, když vyslýchající opouští svou roli a situuje se do role rodiče a dítě napomíná, kárá, poučuje o slušném vychování, předhazuje mu, co se stalo atd.

3.7.4 Vliv vrstevnické skupiny na dospívajícího⁷⁴

Dospívající se díky procesu osamostatňování odklání od rodiny a tíhne k vrstevnické skupině, která mu poskytuje v podstatě rovnocenné postavení a může s ní sdílet své problémy, názory, normy, ale i preferovaný způsob života. Vrstevnická skupina slouží jako zdroj sociálního učení, jedinec v ní může porovnávat svoje zkušenosti s ostatními či je konfrontovat s pozicí v rodině. Rovněž zde dochází k saturaci potřeby být akceptován. To vše činí vrstevnickou skupinu pro jednotlivce atraktivní. Na druhé straně má skupina svoje vlastní pravidla, která kontroluje, a uděluje sankce.

3.7.5 Příprava dítěte a dospívajících na výslech

„Výzkumy ukazují, že výslech dítěte orgány činnými v trestním řízení nezpůsobuje dítěti závažnou psychickou újmu, ačkoliv je dítětem pocíťován jako nepříjemný a stresující. Příprava dítěte na výslech však může významnou měrou pomoci ke snížení stresu dítěte, což vede ke zvýšení schopnosti dítěte poskytnout řádnou výpověď.“⁷⁵

Příprava dítěte na výslech spočívá ve vysvětlení, jakým způsobem výslech probíhá a co je jeho cílem. Toto poučení může provádět například sociální pracovník či jiná osoba, která není orgánem činným v trestním řízení. V některých případech mohou být děti na roli vyslýchaného připravovány již v mateřské škole v rámci výchovného procesu. Cílem je vysvětlit dítěti, že výpověď by měla být úplná, že může mluvit samo a nejenom odpovídat na

⁷⁴ VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová Psychologie I.: Dětství a dospívání*, s. 371–375

⁷⁵ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, s. 110

otázky, že může také uvést, že neví. Cílem získání úplných odpovědí je nejenom řádné objasnění věci, ale i vyhnutí se nutnosti pokládat doplňující otázky, které mohou být pro dítě nepříjemné a traumatizující.⁷⁶

V případě dospívajících se s ohledem na jejich vývoj můžeme zaměřit také na průběh jednání před soudem, kdy osoby starší patnácti let již mohou být vyzvány k opakovanému provedení výslechu. Nezletilý může tuto situaci také prožívat jako velice zátěžovou a stresující. Ocítá se v novém, do té doby neznámém prostředí, které na něho může působit stejným způsobem, který byl popsán výše.

V případě osob, které se pro své společností odmítané chování již účastnily výslechové interakce, nebude již ničím novým. Jejich chování tomu také odpovídá, nejsou tolik stresované a jejich myšlenkové pochody nemusí být tolik rušeny vlivem nového prostředí a situace, a tím mají větší prostor pro přemýšlení nad svojí odpovědí.

3.7.6 Nezletilci jako oběti⁷⁷

Mezi nejzávažnější výslechy dětí, ale i mladistvých patří bezesporu výslech, ve kterém mají roli oběti trestného činu. Nejčastějšími trestnými činy, jejichž oběťmi jsou děti, jsou pohlavní zneužívání a týrání. Specifikem těchto trestných činů je, že jsou nejčastěji páčány osobami, které jsou dítěti blízké. Pachatel ze 45 % pochází přímo z rodiny, zhruba ve 40 % pochází pachatel z okruhu rodinných přátel a asi ve 13 % se pachatel rekrutuje z osob rodině i oběti neznámých.

To, že pachatelé jsou dětské oběti známi, se výrazným způsobem projevuje ve výpovědi dětí, které často lžou, odvolávají své výpovědi nebo je mění a jejich chování je velice často rozporuplné a mění i jeho vzorce. Tento druh chování je projevem **adaptačního** neboli **akomodačního syndromu**, který je přítomen a rozvinut zejména u dcer zneužívaných vlastním otcem. Akomodační syndrom zahrnuje:

Utajování – Potřeba zamlčení vychází z pocitu provinění a přiznání pak vyvolává strach z ostouzení, ztráty náklonnosti blízkých, na kterých je dítě závislé. U mladších dětí, zejména předškolního věku, chybí perspektivní myšlení, kdy si dítě neumí představit, že některé věci či události by mohly být jinak a že se tak neděje všude stejně. Důležité je zjištění, jak dlouho dítě utajuje svoje zážitky.

Bezbrannost – Dítě prožívá pocity bezbrannosti a závislosti na pachateli, na kterém je zpravidla také existenčně závislé. Dítěti je zřejmé, že se může bránit, ale ve svém jednání

⁷⁶ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, s. 110

⁷⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 327–330

nemá pevnou oporu, nemá se na koho obrátit. Nepatrný odpor dítěte je pak pachatelem reprodukován jako souhlas s jeho jednáním.

Bezvýchodnost – Bezvýchodnost se prolíná s bezbranností. Dítě se cítí provinile za to, že strpělo nebo stále ještě snáší pachatelovo chování. Pokud je v rodině více dětí, dítě se za ně cítí zodpovědné a chápe sebe samo jako oběť za ostatní. K vyrovnání se se vzniklou situací pak slouží různé mechanismy, jako je **vytěšňování nepříjemných zážitků** z paměti či **disociace**, během které dochází k oddělení konfliktních myšlenek, a ty jsou pak ukládány do podvědomí, čímž je minimalizováno prožité trauma. Nejzazším případem disociace je přesvědčení sebe sama, že se nic nepříhodovalo. Tyto obranné mechanismy pak způsobují, že výpověď dítěte je pak nepřesná, a tudíž se může jevit jako nevěrohodná.

Opožděné oznámení – Oznámení zneužívání není zpravidla úmyslné, ale lze jej chápat jako vedlejší produkt, jako reakci na jinou událost, kterou může být konflikt v rodině nebo provinění dítěte, za které je aktuálně trestáno. Sexuální zneužívání probíhá skrytě před zraky veřejnosti, protože i zneužívané dítě může být ve škole úspěšné, kdy školní úspěchy kompenzují prožitá traumata.

Odvolání obvinění – Dítě má strach z rozbití rodiny, umístění do dětského domova nebo také, že bude označeno za lháře, že bude ostrakizováno atd. Tyto obavy jsou pro dítě jen těžko snesitelné, a proto svoje obvinění velice často odvolává.

3.7.6.1 Doporučený postup výslechu nezletilé oběti a následky jeho nedodržení⁷⁸

Výslech dětí je specifickým druhem výslechu zejména proto, že děti bývají nejčastěji vyslýchány v souvislosti s vyšetřováním násilných a sexuálně orientovaných trestných činů v nichž většinou samy mají roli poškozeného nebo lépe řečeno roli oběti.

Nejprve se doporučuje vyslechnout dospělé osoby, které mají k vyšetřované události vztah. Tento postup umožňuje vyslýchajícímu získat, s daleko menším vynaložením úsilí, přesvědčivý dojem, že o vyšetřované události již všechno ví. *Navození tohoto pocitu u dítěte nevyvolává takové pocity studu, rozpaků a obav.* Dítě pak v takovéto situaci vypovídá ochotněji.

Z hlediska ucelenosti výslechu a získání co možná nejkomplexnějších informací je nejvhodnější postupovat ve výslechu chronologicky podle sledu událostí, tedy od prvního případu až k těm posledním. Zejména u sexuálních deliktů je důležité dítě, ale i mladistvého

---

⁷⁸ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 330–334

neodsuzovat za nemravné praktiky, ale projevit zájem a empatii. Vyslýchající si pak získá důvěru vyslýchaného a ten mu pak ochotněji sdělí více informací. Pachatel zpravidla graduje svoje ataky na oběť a ta po získání důvěry při výpovědi prvních a méně zraňujících zážitků později snáze uvádí zážitky čerstvější a více traumatizující. Pro komplexnost výsledku je také třeba zjistit, co už dítě ví a co se dozvědělo od jiných lidí z vyprávění.

Při plánování délky výsledku by měl být vzat v úvahu i věk oběti a počítat s tím, že mladší dítě se unaví dříve než např. adolescent. Proto by měl být výslech rozložen do několika sezení. Děti předškolního a mladšího školního věku je vhodné vyslýchat jednou osobou a délka výsledku by měla oscilovat v rozmezí 30 až 60 minut.

Pohlaví vyslýchajícího není zpravidla tím rozhodujícím faktorem. V případě výsledku zneužívaného adolescenta je vhodné výslech svěřit zkušenému vyšetřovateli stejného pohlaví, jako je oběť. Všeobecně je nejvhodnější, pokud se výsledku mohou účastnit obě pohlaví. Dítě má zpravidla strach z pohlaví, které je totožné s pachatelem. Rozhodně by vyslýchající neměl být podoben pachateli, a to jak vzhledově, *tak i idiosynkratickými projevy*. V případě výsledku adolescentních dívek, kde hrozí riziko nepravdivých obvinění, by se tohoto úkonu neměl účastnit muž.

Manželé Everstinerovi publikovali v roce 1989 studii, v níž konstatují, že obvinění dětí ze sexuálního obtěžování dospělým jedincem je většinou pravdivé, zejména pokud se pachatel nachází mimo oblast nukleární rodiny a jejího těsného okolí. V případě, že se ale jedná o pachatele z toho těsného prostředí (otec, dědeček), je na místě určitá míra obezřetnosti, protože nelze vyloučit vliv jiné osoby, z rodiny, resp. osoby na které je dítě emocionálně závislé. Tento případ může nastat například během rozvodových pří.⁷⁹

Základním pravidlem při prvním kontaktu s dítětem je věřit mu. Musíme ovládnout vlastní stereotypy a interpersonální hodnocení a věřit i dětem, které jsou nějak odlišné, ty právě bývají také obětí. Ke styku s dítětem vybíráme osobu, která není podobná osobě pachatele a má opačné pohlaví než pachatel. Dítě nehodnotíme a nesnažíme se zaujímat výchovnou roli.⁸⁰

Odborníci se shodují v tom, že nejobtížnější je navázat kontakt s dítětem, které bylo sexuálně zneužíváno především v rámci své rodiny.⁸¹

Na osobnost vyslýchajícího jsou kladeny zejména nároky v oblasti trpělivosti a sebeovládání. Jeho postup by měl být maximálně empatický a plný porozumění. Dítěti by se

---

⁷⁹ NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK Stanislav. *Psychologie v právu : Úvod do forenzní psychologie*, s. 13

⁸⁰ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 87–88

⁸¹ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 117–119

nemělo za žádnou cenu bránit plakat. *Pláč totiž efektivně odstraňuje napětí a je také jednou ze strategií obrany sebepojetí. Přerušování pláče pak může zablokovat komunikaci mezi vyslýchajícím a vyslýcháným, který může nabýt pocitu nedostatečného pochopení.* Přerušování spontánní výpovědi dítěte, která také posiluje důvěru ve výslechovou interakci, snižuje jeho schopnost vypovídat. Otázky, kterými je nutné dětský monolog doplnit, mohou být položeny až v okamžiku, kdy jsme si jisti, že dítě své vyprávění již dokončilo a neví, co by již řeklo. Pokud možno otázky pokládáme otevřené, a nikoliv uzavřené. Dítě má tendenci na uzavřené otázky přitakávat, a proto je nutné před započítím výslechu dítě poučit o možnosti, že může uvést i zápornou odpověď a přímo demonstrovat odpověď „NE“.

Především sebeovládání je při výslechu dětí velice důležité. Již bylo zmíněno, že zvýšená sugestibilita dětí a neverbální působení vyslýchajícího, jeho emocí pak snižuje věrohodnost výpovědi. *Děti dokážou vycítit názor dospělého a jeho očekávání a dochází tak k pygmalion efektu.*

Během výpovědi by nemělo docházet k rušení, zejména u malých dětí, u kterých snadno dochází k odpoutání pozornosti. Výslechová místnost by pro tento účel měla být raději menší s minimem věcí, které by mohly rozptylovat pozornost.

K navázání kontaktu s dítětem je možné použít hračky, kreslit s ním nebo provádět jinou vhodnou činnost, ale pouze na začátku výslechu, při navazování kontaktu. Může se také stát, že dítě reaguje pouze na hračky a verbální kontakt odmítá. V tomto případě je vhodné, aby byl výslech proveden ženou, která má zkušenosti s tímto typem výslechové interakce. Demonstrační panenku nelze na počátku výslechu použít jako hračku. Její využití je možné pouze cíleně. Během navazování kontaktu, který je před započítím výslechu nezbytný, si vyslýchající vytváří obrázek o zralosti dítěte a o tom, jak reaguje a u dítěte, které se výrazně neodchyluje ve svém chování od normy stanovené pro jeho věk, lze zpočátku pozorovat plaché a rozpačité chování, které se postupem času mění, a vyslýchající začíná získávat důvěru. Pokud dítě vykazuje regresivní vzorce chování (mladší věk), bude získání důvěry trvat déle a bude i obtížnější. Naopak chování bez zábran může, ale také nemusí signalizovat psychickou poruchu, na kterou můžeme také usuzovat i v případě upjatého a zablokovaného dítěte, které si zanechává odstup. Tento distancovaný postoj může také signalizovat, že vyslýchajícímu se nepodařilo navázat kontakt a dítě v něho nemá dostatek důvěry a pocit bezpečí.

Při navazování kontaktu s dítětem je vhodné použít jednoduchých otázek, na které může dítě snadno odpovědět. Může se například jednat o otázky typu: chodíš do školy, kolik máš sourozenců, kde bydlíš atp. Zcela nevhodné jsou otázky typu: chodíš rád do školy, máš

hodného tatínka, líbí se ti doma atp., které nutí dítě zaujímat rozdílný postoj. Otázky, na které je jednoznačná odpověď, povzbuzují dítě tím, že mu podporují sebedůvěru v to, že výslech může zvládnout. Pokud je to možné, necháme dítě vyprávět nějakou historku a můžeme jej při tom pozorovat a vyhodnocovat, jak myslí a formuluje. Přitom pak můžeme ještě naposledy doladit strategii výslechu. *Zde se již výslech dostává do syntetické fáze, a jde tedy o poslední možnost přehodnocení strategie výslechu s ohledem na schopnosti vyslýchaného nezletilce.*

U předškolních dětí můžeme výslechovou interakci zahájit třeba kreslením. Jejich komunikační schopnosti jsou již na poměrně dobré úrovni. Kresba rodiny nám navíc napoví mnohé o situaci uvnitř a rozhovorem nad kresbou či hrou můžeme postupně a nenásilně přijít k vyšetřované události, která se vně rodiny odehrála.⁸²

Hana Halfarová publikovala dva příklady rozhovoru s dítětem. V prvním příkladu uvádí rozhovor s tříletým dítětem. Interakci zahajuje přivítáním, představí se a pozve dítě ke hře. Dítěti sdělí, že jsou sledováni kamerou, to proto, aby se nic, co bude řečeno, nemuselo opakovat a vyslýchající si nemusel dělat poznámky. Zde dítěti poskytuje časový prostor, aby si mohlo volně hrát a uvyklo si na prostředí. Postupně, jak se dítě osměluje, je možné začít klást otázky. Nejprve pokládá otázky směřující k určení identity dítěte a přechází k otázkám týkajících se vyšetřované trestné činnosti. Například v případě sexuálního zneužívání se mohou ve výpovědi vyskytovat specifické výroky pro určité události. Výron spermatu může být dítětem chápán jako pomočení apod. Při popisování tělesných orgánů a aktivit pachatele s dítětem využíváme anatomických loutek.⁸³

V druhém příkladu se zabývá výslechem dítěte školního věku. Interakci zahajuje opět pozdravem a pozváním ke vstupu a nabídnutím místa k sezení. Následuje představení se s uvedením profese a navázáním kontaktu o profesi, kdy se dítěte můžeme dotázat, jakou má o dané profesi představu, a můžeme doplnit, že také mluvíme s dětmi a pomáháme jim. Následuje poučení jako v prvním případě o tom, že je v místnosti umístěna kamera, kterou dítěti ukážeme. Vzhledem k vyššímu vývojovému stupni dodáme, že nahrávka bude uložena na bezpečném místě a bez souhlasu se na ní nebude moci nikdo dívat. Následuje testování kompetencí dítěte, kdy se dotazujeme na jméno, věk, kamarády, jak jej můžeme oslovovat, co má rád, jakou navštěvuje školu, jak chodí do školy a v kolik odchází, co dělá, kde bydlí, s kým tam bydlí, jaká jsou jejich jména a také jak se k výslechu dostal. Dále si s dítětem ujasníme základní pravidla, zejména jaký je rozdíl mezi lží a pravdou. Starších dětí se můžeme přímo zeptat, aby vlastními slovy uvedly, co je pravda a co znamená lež. U mladších

---

⁸² WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 117–119

⁸³ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 119–120

děti můžeme využít koncepčního přístupu, kdy se dítěte dotážeme, např. zda v pokoji prší, nebo ne. Pokud dítě neodpovídá, budeme se ho dotazovat jiným způsobem nebo zvolíme názornější postup, zeptáme se ho například, jakou barvu má oblečení, které máme na sobě. Dítě v tomto případě pravděpodobně odpoví a my se ho dále dotazujeme, zda se jedná o pravdu, nebo lež, když řekneme, že sako má modrou barvu. Není-li dítě sto samo vysvětlit, jaký je rozdíl mezi lží a pravdou, můžeme se mu to jednoduchým způsobem pokusit vysvětlit. Následuje dotázání se dítěte na události, které se staly, a pokud stále nekomunikuje, pokládáme mu otázky, na které nám odpovídá. Ve výsledku se vyvarujeme otázek typu „pamatuješ ...“ „mohl/a bys říci ...“, tedy uzavřených otázek.⁸⁴

Kdy započne vlastní výslech dítěte, záleží jen na vyslýchajícím. Ten musí před zahájením výpovědi dítě přiměřeně jeho věku poučit. Nikde není přesně vymezeno, jak má takové poučení přesně vypadat. *V poučení se zaměřujeme zejména na to, abychom dítěti vysvětlili, že nemá lhát, že může říci záporné odpovědi, ale i že neví nebo si událost nepamatuje, a tyto odpovědi demonstrovat. Je vhodné dítěti v roli svědka vysvětlit, že nepravdivé informace nebo pokud si není zcela jistě svou odpovědí, mohou někomu uškodit.*

Dítě musí být poučené i o tom, že pokud vypovídá o někom z rodiny může, odmítnout svoji výpověď, ale na druhé straně je nutností vysvětlit mu, že nikdo nemá právo mu ubližovat, že je správné hovořit o tom, co se stalo, a že lidé kteří, dělají takové věci, mají být potrestáni. Právě poučení dítěte tak, aby mu rozumělo, je náročným úkolem, během kterého se může uplatnit přizvaný psycholog.⁸⁵

V závěru výslechové interakce vlastními slovy zopakujeme to, co jsme se během výslechu dozvěděli, a dotážeme se dítěte, zda by se nám ještě chtělo s něčím světit anebo zda jsme se jej ještě na něco nezeptali. Na úplný závěr dítěti poděkujeme za sdělené informace, ujistíme jej, že mu chceme pomáhat, a sdělíme mu, že se v případě jakýchkoliv dotazů a nejasností na nás může opět obrátit.⁸⁶

Orientování pozornosti dítěte na samotný výslech lze provést dotázáním se, zda dítě ví, proč je u výslechu. Především malé děti pak odpovídají, že neví, ale přesto tuší. Nicméně při záporné odpovědi je možné použít ilustrativní příklady, kterými je dítě přesvědčeno, že i jiné děti se vyskytly ve stejné situaci a že se vyslýchající v těchto věcech vyzná. Tyto příklady pak snižují napětí dítěte. V rámci navázání kontaktu, získání důvěry a orientace na vyšetřovanou událost je důležité vysvětlit dítěti, proč je výslech prováděn, vysvětlit jeho

---

⁸⁴ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 120–123

⁸⁵ GILNEROVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol., *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, s. 200

⁸⁶ WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*, s. 120–123

důležitost, a co se bude po něm chtít a jaká jsou jeho práva (jak může odpovídat). Šetrné převedení pozornosti dítěte na předmět výslechu je důležité pro odbourání strachu z výslechu, který dítě chápe jako nepřehlednou a nesrozumitelnou situaci. Cílem vyslychajícího je, aby v očích dítěte vypadal jako způsobilý, trpělivý a chápavý.

Pro vedení výslechu je směrodatné to, co je od dítěte potřeba zjistit. Dítě nejprve povzbudíme k tomu, aby vyprávělo, a do jeho monologu nezasahujeme doplňujícími otázkami. Monolog provázíme pokyvováním hlavy, očním kontaktem, parafrázováním a sumarizováním. Oční kontakt může být pro některé děti nepříjemný a vyhýbá se mu. Toto lze snadno odstranit za použití papíru a pastelek. Právě kreslení umožňuje vyhnout se nepříjemným pohledům přirozeným způsobem. *Navíc dětskou kresbu lze použít jako nepřímou projektivní techniku nebo pomocí ní získat daleko lepší přístup k dítěti při jejím výkladu. Právě do kresby může dítě projikovat své emoce anebo pomocí ní sdělit to, co je mu žinantní verbalizovat anebo mu způsobuje duševní trýzeň.*

Pokud dítě uhýbá od výslechu, začíná mluvit o vybavení místnosti, o kreslení atp., přenáší svoji pozornost jinam, může se stát, že je unavené, je vhodné výslech přerušit a pokračovat později. Únava je zpravidla doprovázena motorickým neklidem či zhoršením verbálního projevu. Nebo jej mohou otázky příliš zatěžovat, jeho intelekt nestačí nebo může mít emocionální zábrany. Pokud jsou otázky příliš náročné na pochopení, je možné je položit jiným způsobem, tak aby došlo k jejich pochopení. V případě emocionálních zábran se můžeme přímo zaměřit na tento problém a ptát se na pocity dítěte. Je možné např. použít větu „Asi pro tebe není snadné o tom mluvit ...“ Na konci výslechu je dobré položit dítěti několik snadných otázek. Výslech pak nekončí neúspěchem, dítě je pak motivované k dalšímu pokračování. *Právě dojem z posledních momentů výslechu zanechává déletrvající stopu v paměti a ovlivňuje tak účinnou zkušenost.*

Využití videodokumentace během výslechu dětí se jeví jako vhodné řešení pro pozdější rozbor výslechové interakce, přesné zachycení odpovědí dítěte a otázek vyslychajícího. Například ve Francii je videodokumentace během výslechu dětí povinná. Bohužel naše soudnictví příliš nepřeje výpovědi na videozáznamu jako důkaznímu prostředku. Opakované vyslychání dítěte může vést k sekundární viktimizaci a jeho opakování před různými instancemi pak může vést k poškození dítěte a zanechání negativních důsledků vyšetřování. Během výslechu je tedy nutné, v zájmu provedení jediného výslechu, co možná nejpřesněji zachytit výpověď dítěte, a to ve formě přímé řeči. A právě opakované výslechy se nechají s použitím videozáznamu odstranit.

Využití videodokumentace je vyloženě vhodné při vyšetřování sexuálně orientovaných trestných činů páchaných na dítěti, které vypovídá pomocí projektivních metod, tedy chování pachatele, o kterém má zábrany hovořit, demonstruje na panenkách (Jája a Pája). Právě podrobný zápis bez využití videa může být rušivým elementem výsledku.⁸⁷

Při zápisu výpovědi není možné v zájmu dítěte, ale i objektivitu převádět jeho výpověď do jazyka dospělých či do úředního jazyka. Vše by mělo být zaznamenáno tak, jak to bylo vyřčeno.⁸⁸

Během vyšetřování dítě přichází do styku se spoustou věcí, kterým nerozumí. Ze strany vyšetřovatele je tedy důležitá spolupráce s referenčními osobami, rodiči, a to zejména v případech sexuálního zneužívání. Rodiče by měli být o průběhu vyšetřování dobře informováni, aby mohli dobře dítěti zodpovědět jeho dotazy. Zásadním problémem, který je třeba při kontaktu s rodiči vyřešit, je jejich postoj a vnímání vyšetřované události. Právě rodiče často trpí pocity viny, že během výchovy něco zanedbali. Pokud jsou dostatečně odolní vyrovnají se s tímto pocitem sami. V případě jejich emocionální lability může dojít k agresivnímu chování, které může být zacíleno jak na pachatele, tak i na vyšetřující orgán, který protispolečenské jednání odhalil. To právě může rodičům vadit v případě jejich provinění anebo v jejich hostilním postoji k dítěti. Proto je třeba vzít v úvahu otázku, zda budou rodiče dítěti v jeho obtížné situaci skutečnou oporou. Pokud ne, není třeba, a někdy je to zcela vyloučené, aby se účastnili výsledku.

V případě indoktrinace dítěte jedním z rodičů při vyšetřování sexuálního obtěžování v rámci rodiny je přítomnost rodiče, na kterém je dítě emocionálně závislé, krajně nevhodné.⁸⁹

Trestní řád v § 102 stanoví, že k výsledku zejména zneužitých dětí do patnácti let věku se přibere pedagog nebo jiná osoba, která má s výchovou mládeže zkušenosti. *V obzvláště závažných případech, kdy je pachatel neznámý a výsledek má povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu, je nutné také přizvat k výsledku soudce k zajištění procesní způsobilosti výsledku a odstranění nutnosti traumatizující výsledek opakovat. K tomuto účelu lze pak využít speciální výsledkovou místnost.*

Přispěje-li účast rodičů ke správnému provedení výsledku (rodiče nejsou pachatelé), mohou být též přibráni. Jejich přítomnost však nenahrazuje povinnou přítomnost osoby uvedené v § 102 odst. 1 trestního řádu, tj. pedagoga či osoby mající zkušenost s výchovou

⁸⁷ GILNEROVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol., *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, s. 197

⁸⁸ NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK Stanislav. *Psychologie v právu*, s. 13

⁸⁹ NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK Stanislav. *Psychologie v právu*, s. 13

mládeže. Rodiče i přes vlastní žádost nemají absolutní právo být u výslechu dítěte. Avšak platí povinnost vyrozumívat rodiče dítěte, která vyplývá z ustanovení § 34 zákona č. 94/1963 Sb., o rodině, a je tedy nutné rodiče o výslechu dítěte vyrozumět i případě, že je prováděn např. ve škole.⁹⁰

Výslech dítěte by neměl být opakován z důvodu sekundární viktimizace, ale i zkreslení výpovědi vlivem události. Problém ve výslechu dítěte nastává v okamžiku, kdy je pachatel znám a jeho obhájce má právo se takového výslechu účastnit. Jeho přítomnost, ale i vyšetřovatelem neovlivnitelné chování pak může negativně působit na dítě.⁹¹

Výslechová místnost by měla být uzpůsobena i podle věku dítěte. Jinou místnost použijeme pro výslech předškoláka a jinou pro výslech dítěte např. ve věku okolo deseti let. Taková místnost vedle dokumentační techniky by měla být vybavena tak, aby navozovala atmosféru běžného dětského prostředí, kterým může být například školka či školní družina. Strohá a čistě funkční místnost používaná při výslechu dospělých není vhodná. V případě přibrání rodiče je důležité zjistit, ke kterému má dítě větší důvěru. Není vhodné přizvat toho rodiče, kterého se dítě obává, nic nám neřekne, ze strachu před trestem.⁹²

„V praxi řady úřadů vyšetřování je stále častěji využívána možnost provést výslech dítěte v prostorách specializovaných dětských zařízení, která jsou pro tyto účely lépe technicky vybavena. Výslech je zde prováděn v místnosti oddělené od ostatních účastníků jednocestným průhledem, takže obhájce obviněného, rodiče, případně soudní znalec, státní zástupce a další oprávněné osoby nemohou svojí přítomností ani nepřímo rušit průběh výslechu.“⁹³

Role dětského svědka je také posílena a jeho osobnost ochráněna před nepříznivými následky vyšetřování tím, že osoby, které byly přibrány k výslechu osoby mladší patnácti let, mohou navrhnout odložení úkonu na pozdější dobu a v průběhu provádění takového úkonu navrhnout jeho přerušování nebo ukončení, pokud by provedení úkonu nebo pokračování v něm mělo nepříznivý vliv na psychický stav vyslýchané osoby. Nehrozí-li nebezpečí z prodlení, orgán činný v trestním řízení takovému návrhu vyhoví.⁹⁴

---

⁹⁰ ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*, s. 107

⁹¹ GILNEROVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol., *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, s. 200

⁹² NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, s. 196

⁹³ Ministerstvo vnitra České republiky. *Výslech dětských svědků* [online].

⁹⁴ srov. ustanovení § 102 odst. 1 trestního řádu.

3.7.6.1.1 Využití metod krizové intervence při výslechu nezletilé oběti

V případě nezletilých a mladistvých se povětšinou bude jednat o oběti, na kterých byl spáchán trestný čin typický právě pro tuto věkovou skupinu, která je charakteristická svojí bezbranností a neschopností adekvátního odporu a zpravidla i jistou mírou závislosti na pachateli. Oběťmi jsou pak děti zpravidla zneužívané, zanedbávané nebo týrané.

V přístupu k obětem se jeví jako vhodný stejný postup, jaký je využíván především v rámci krizové intervence. Svým způsobem můžeme i výslech chápat jako formu krizové intervence, jejímž cílem je narovnáni životní cesty dítěte.⁹⁵

3.7.6.1.1.1 Potřeba místa⁹⁶

U osob, které zažily týrání a zneužívání, se mohou objevit pocity, že pro ně není na světě místo a svět je veskrze špatné místo pro život. Proto při výslechu můžeme dávat vyslýchané osobě najevo, že se nachází na správném místě, kde ji nehrozí nebezpečí, a snažíme se odstranit stresory, hmotné i nehmotné. *V rámci eliminace sekundární viktimizace je dle mého názoru vhodné poskytnout vyslýchané oběti, ale i pachateli z řad dětí a dospívajících zpětnou vazbu na místo, kde se nacházejí.*

Důležité je, aby výslech nebyl nikým rušen. Dítěti dovolíme zaujmout takovou pozici, jaká mu vyhovuje, ve které se cítí bezpečně, a tato by měla být akceptována. Pokud se pohřebujeme k dítěti přiblížit, nečiníme tak nečekaně a zezadu, volíme raději klidné a pomalé pohyby a svoje jednání vhodně komentujeme. Na výslech si plánujeme dostatek času a dítě nenecháváme zbytečně čekat bez zájmu o něj. Všechno si pokud možno připravíme dopředu. Není-li toto možné, pověříme přípravou podkladů k výslechu někoho jiného, ale tento postup není příliš vhodný. Vyslychající by měl být s vyšetřovanou událostí dobře obeznámen, v případě dětí to platí dvojnásob. Na vyslýchané dítě musíme mít dostatek času, abychom mohli v klidu vyslechnout jeho příběh a také s ním navázat kontakt. Musíme také citlivě reflektovat jeho potřeby a vzít v úvahu traumatizující zážitek, kterým prošlo, a v případě potřeby mu nabídnout pomoc, ukázat mu, že není se svým problémem samo a existuje jeho řešení.

Časová tíseň může působit jako jeden z hlavních faktorů sekundární viktimizace, kdy se oběť stává jen zdrojem informací bez zájmu o její prožívání ze strany orgánů činných

⁹⁵ VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 469

⁹⁶ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 469–470

v trestním řízení. Tím může také docházet k prohlubování pocitů bezbrannosti a bezvýchodnosti.

I když psychologicky specializovaná činnost zpravidla spadá do pracovní náplně psychologa, není od věci, aby vyšetřující policista byl v této problematice orientován a svým chováním nezapříčinil rozvoj dalšího zraňování oběti ve fázi vyšetřování a dále aby necitlivým přístupem neznehodnocoval práci psychologa a celý výsledek výslechu.

3.7.6.1.1.2 Potřeba podpory⁹⁷

Pokud potřeba podpory není dostatečně saturována, mohou se v pozdějším životě objevit problémy v neschopnosti odolávat tlaku, tendence podvolit se, a to predisponuje osobu k roli oběti. Násilí vede rovněž ke ztrátě podpory a k ponížení.

Ve výslechové interakci se můžeme zaměřit i na problematiku prožitku ponížení. Zjištěním toho, jak oběť prožívala svoje ponížení v průběhu trestného činu, nám může mnohé vypovědět o jejím chování a postojích. Rovněž možnost ventilovat své negativní zážitky se může pozitivně odrazit na procesu adaptace a vyrovnání se s traumatizujícím zážitkem. Při výslechu můžeme nechat dítě vyplakat, vyjádřit své negativní emoce a nechat je odplavit a pak se po jejich odeznění věnovat získávání informací o události, k níž se výslech váže.

3.7.6.1.1.3 Potřeba bezpečí⁹⁸

Vzniká již v dětství, kdy rodiče o dítě pečují, chrání jej před nepříznivými vlivy okolí a učí jej, co je bezpečné, co není a jak si správně počínat. U dítěte se rozvíjí jakýsi pomyslný štít, schopnost bránit se okolním vlivům.

Potřeba bezpečí nebo její vývoj může být prolomena ohrožením tělesné integrity a zásahem do soukromí. K tomu může dojít při přepadení, znásilnění či vykradení bytu. U dětských obětí budeme opět podporovat jejich vyjádření emocí. Chování vyslýchajícího by mělo být dobře čitelné, aby zbytečně nevznikal pocit ohrožení.

Může nastat také situace, že dítě by se mohlo během výslechu cítit bezpečněji v přítomnosti rodiče. Tuto situaci je třeba zvážit, protože v některých případech to může být na škodu výslechu a to i v případech, že rodič není primárně podezřelým, např. u vyšetřování týraného a zneužívaného dítěte. Dítě může totiž zprvu utajovat některé informace, s tím mají problém i děti ve věku okolo šesti až osmi let.⁹⁹ Nevyzrazení rodiče jako pachatele může být také důsledek akomodačního syndromu.

⁹⁷ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 470–471

⁹⁸ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 471–472

⁹⁹ srov. ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 238

3.7.6.1.1.4 Potřeba péče¹⁰⁰

V souvislosti s výsledkem dětí je také zapotřebí je sledovat a nabídnout jim ve vhodný okamžik, který by nenarušil jejich výpověď, něco k pití. Řada doporučení uvádí obyčejnou vodu, která je zpravidla vždy po ruce, neobsahuje alergenů a hlavně je chuťově neutrální. Popřípadě můžeme vytvořit i přestávku ke svačině, pokud je to nutné. Dítě, které má hlad nebo nedostatečně saturovanou některou bazální potřebu, se může v závislosti na svém věku různě projevovat, ale zpravidla dochází ke ztrátě pozornosti na výslech a v popředí jsou jiné zájmy. Při vedení výslechu rovněž pozorujeme, zda se dítě necítí vyčerpané či unavené. Únava dítěte může totiž vést ke snížení kvality výpovědi, navíc se mu taková interakce může jevit jako nadměrně zatěžující a nepříjemná, a tím pádem může reagovat různými únikovými mechanismy.

3.7.6.1.1.5 Potřeba limitu¹⁰¹

Souvisí s tím, že všechno má své meze, řád a míru.

Ve výslechové interakci pak mají orgány činné v trestním řízení, dle mého názoru, předávat jasné a srozumitelné poselství, že jsou tu od toho, aby ukončily ohrožující jednání, a to jak z pohledu kriminologického tak i viktimologického. Navíc si musíme uvědomit, že i výslechová interakce má vymezené trvání a dítěti zásadně neslibujeme nic, co nemůžeme dodržet a splnit.

3.7.6.2 Postup výslechu nezletilého pachatele¹⁰²

O postup výslechu pachatele trestného činu či přestupku z řad nezletilců není projevován takový zájem, jako je tomu v případě dětského svědka či oběti. Doporučení, která jsou uvedena pro výslech dětí jako obětí, se vztahují i na výslech dětí jako pachatelů. Vždy je nutné vzít v úvahu úroveň maturace a vyspělosti.

Dětským pachatelům je poskytována ze zákona zvláštní ochrana. Nejenže stupeň společenské nebezpečnosti musí být vyšší než malý, aby se jednalo o provinění, tedy trestný čin, který ale musí být spáchaný mladistvým, nikoliv dítětem (do 15 let věku). Ale také nezletilec má nárok na to, aby se všech procesních úkonů účastnil jeho právní zástupce.

Navíc navazování kontaktu s nezletilcem může činit problémy v komunikaci, když vyslýchající nezná slangové výrazy nezletilců nebo způsob jejich komunikace, což může také

---

¹⁰⁰ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 472–473

¹⁰¹ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 473

¹⁰² GILNEROVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika a kol., *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*, s. 196

způsobit vznik bariéry v komunikaci. Snaha o pochopení prostředí, ve kterém se děti nalézají, a způsobů, jakým se vyjadřují, může pomoci k prolomení ledů a účinné komunikaci.

Podle zákona o soudnictví ve věcech mládeže je pokaždé nutno šetřit osobnost mladistvého. Při jednání s mladistvými se musí s přihlédnutím k jejich věku a duševní vyspělosti postupovat tak, aby nedošlo k narušení jejich psychické a sociální rovnováhy a jejich další vývoj byl co nejméně ohrožen. Tento zákon dále zdůrazňuje povinnost mladistvého vždy řádně poučit a také stanovuje povinnost, aby měl obhájce.¹⁰³

Neméně důležité je při vyšetřování trestné činnosti nezletilců zohledňovat vliv vrstevnické skupiny či spolupachatele. Svoji podstatnou roli zde bude také sehrávat trestní minulost vyslýchaného. Pokud se bude jednat o prvopachatele, který nebyl dosud vyslýchán, můžeme těžit z jeho nezkušenosti a využití emocionálního napětí, ve kterém se bude během výslechu nacházet a které bude vlivem jeho nezkušenosti silnější než u již vyslýchaných, trestaných či recidivujících osob. Důležité je zejména u pachatelů z řad nezletilců, aby jim vyslychající nedával nereálné sliby, které nemůže splnit, a nezapříčinil tak vznik negativní zkušenosti, která by v budoucnu mohla způsobit překážku v komunikaci. V případě vyšetřování již trestaného či vyslýchaného pachatele musíme počítat i s jeho zkušeností s prací policie, a to jak vyšetřovací, tak i výslechové praxe. Velký význam pak můžeme právě přisoudit zkušenosti z minulosti, kdy osoba byla buď zklamána vlivem např. nereálných slibů či neprofesionálního chování, nebo má zkušenost dobrou, byť se pohybovala za hranicí zákona, a lze očekávat vstřícný postoj. V případě výslechu recidivujících nezletilců, *kteřé nemusíme chápat jako recidivistu v pravém slova smyslu, a jako osobu, která se často chová kolizním způsobem nebo porušování dobrých mravů je u ní na denním pořádku*, je nutné se na výslech dobře připravit. *Nemůžeme počítat, že by tato osoba trpěla výčitkami svědomí a skutečně chtěla napravit škodlivý následek svého jednání nebo že by se přiznala.*¹⁰⁴

Při jednání s pachateli z řad mladistvých a dětí s poruchami chování lze vycházet z předpokladu, že znají společností preferované hodnoty, ale jejich myšlení se vztahuje k vlastním zkušenostem s dospělými, které je prezentováno mediální normou při současné maximalizaci osobního zisku. Tito pachatelé tedy, vědí jaké chování je od nich společností očekáváno, a rozeznávají sociální hodnoty, ale řídí se především uspokojováním svých vlastních potřeb.¹⁰⁵

---

¹⁰³ Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže

¹⁰⁴ NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*, s. 192

¹⁰⁵ KOZON, Antonín. Prevencia kriminality a špecifické zaobchádzanie nielen pre adolescentov ve výkone trestu odňatia slobody. *Kriminalistika:čtvrťletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. 2006, roč. XXXIX, č. 2, s. 106

3.8 Sekundární viktimizace

Sekundární viktimizace pramení zejména z nedodržování doporučených postupů vedení výslechu profesionály nejen dětí a mladistvých, ale setkáváme se s ní i u dospělé populace. Se sekundární viktimizací se můžeme setkat i v řadách laické veřejnosti. Kdy například rodina dále zraňuje svým necitlivým přístupem dětskou oběť ze svých řad.

„Otřesným příkladem sekundární viktimizace ze stran medií je následující příklad. Rodiče zavražděného syna se teprve z regionálního tisku dozví podrobnosti o tom, jakým způsobem byl zavražděn a co musel před smrtí vytrpět.“ Bohužel sekundární viktimizace je stále poměrně rozšířeným jevem, což dokazuje i statistika Bílého kruhu bezpečí.¹⁰⁶

Čírtková definuje viktimizaci jako „proces poškozování a způsobování újmy, čímž se fakticky z jedince stává oběť určitého trestného činu“. Jde o poměrně složitý proces, který začíná, ale zpravidla nekončí vlastním útokem na oběť. Újma způsobená trestným činem je pouze úvodním dějem, na který navazují další zraňující události. Viktimizaci můžeme rozdělit na primární a sekundární. V souvislosti s psychologickou praxí je zařazována ještě terciární viktimizace, která označuje stav, kdy jedinec není s to se přiměřeně vyrovnat s traumatickou zkušeností, přestože z objektivního hlediska došlo k nápravě a odškodnění.

Primární viktimizace – „Újma způsobená pachatelem a vznikající jako přímý, bezprostřední důsledek trestného činu.“

Sekundární viktimizace – „Újma vznikající v důsledku reakcí formálních instancí sociální kontroly nebo neformálního sociálního okolí, např. druhotně psychické poškozování oběti tím, jak na událost reaguje nejbližší okolí, nebo traumatizující projednávání věcí před soudem apod. Zdrojem sekundární viktimizace může být samozřejmě i nevhodné jednání policistů (necitlivý a netaktní přístup, nevhodná komunikace, nesrozumitelné vysvětlení dalšího průběhu vyšetřování). Platí jednoduchá zásada, že všichni, kdo přichází do kontaktu s poškozeným v důsledku své profese, musí mít vždy na zřeteli, že oběť trestný čin nespáchala.“¹⁰⁷

V rámci sekundární viktimizace dochází také k tomu, že okolí se k oběti chová tak, jako by si svoji situaci zavinila sama svým chováním. Postoje společnosti k oběti jsou ambivalentní a důsledky sekundární zátěže mohou být značné. U oběti dochází k narušení sebehodnocení a důvěry v řád společnosti a spravedlnost.¹⁰⁸

¹⁰⁶ Bílý kruh bezpečí. *Psycholog v poradně Bílého kruhu bezpečí* [online]

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 116–117

¹⁰⁸ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese : variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 393

Zdrojem sekundární viktimizace může být i samotné chování profesionálů, kteří přicházejí s obětí do kontaktu a pro které je takové chování rutinní záležitostí. Proto nemusí být dostatečně citliví a empatičtí.¹⁰⁹

Sekundární viktimizace vyvolává další stresovou situaci. V důsledku primární i sekundární viktimizace pak může vzniknout posttraumatická stresová porucha, která se projevuje poruchami koncentrace, pozornosti, specifickými potížemi paměti a může také dojít kablokování přesného vybavení traumatické události nebo až k amnézii.¹¹⁰

Během sociální (sekundární) viktimizace prožívá oběť pocity: **nespravedlnosti**, který vyvolává nedostatečná informovanost, odklad soudního jednání, shovívavé tresty či vyšetřování na svobodě atp., **nedůstojnosti**, kdy se oběť cítí dehonestována např. vlivem necitlivého výsledku či přístupu masmédií, **izolace**, který souvisí s pocitem nedůstojnosti, kdy se lidé oběti vyhýbají a předsuzují, že si za své trauma může sama.¹¹¹

Nevhodný postup a přístup k výsledku může způsobovat komunikační bariéry a zčásti nebo zcela znehodnotit výstup z výsledkové interakce, a navíc poškodit oběť, jejíž poškození může být obtížně napravitelné anebo mít charakter ireverzibilních změn osobnosti v případě, že prožité trauma bylo subjektivně vnímáno jako vysoce intenzivní a oběť se s ním nedokázala vypořádat a neřešené trauma změnilo způsob jejího chování.

---

¹⁰⁹ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 393

¹¹⁰ VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*, s. 393

¹¹¹ ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Forenzní psychologie*, s. 118–119

4 Empirická část

4.1 Cíl empirické části

Cílem praktické části je zjistit, zda principy vedení výslechu a doporučené postupy výslechu dětí a dospívajících jsou dodržovány, případně jaký je důsledek dodržování či nedodržování těchto doporučených postupů.

4.1.1 Stanovení předpokladů a východiska hypotéz

1) Při výslechu dětí a dospívajících jsou dodržovány doporučené postupy.

Výslech dětí a dospívajících je upraven zákonnými normami, které přispívají ke zvyšování jeho kvality a tvorbě vhodného výslechového prostředí.

Procesní podmínky pro výslech dětí a dospívajících jsou stanoveny nejen trestním řádem, ale i subsidiárními předpisy a Úmluvou o právech dítěte. Dále jsou na interní úrovni zpracovány dalšími pokyny, směrnicemi a doporučeními. Za účelem zvýšení kvality prováděných výslechu dětí byl vydán Závazný pokyn policejního prezidenta č. 8/2002, kterým se upravuje systém práce a postupy příslušníků Policie České republiky při odhalování a dokumentování kriminality dětí a trestné činnosti páchané na mládeži. Zřizováním speciálních výslechových místností je možné považovat za výsledek spolupráce policie s orgány sociálně právní ochrany dětí a s psychology. Těmito orgány je tento postup pozitivně hodnocen. Této problematice se věnuje i řada odborníků, kteří zastávají k věci shodné stanovisko.

K ověření toho předpokladu slouží v dotazníku otázky č. 5, 7, 12, 16, 17, 18, 24 a 25.

2) Opakovaná viktimizace významným způsobem poškozuje děti a mladistvé, pokud by vyšetřování proběhlo necitlivě, může dojít k sekundární viktimizaci.

Týrání, zneužívání a zanedbávání dětí zanechává hluboké stopy v jejich psychice, které se těžko hojí a mohou zapříčinit psychické problémy v budoucím životě.

Lidé mají tendenci vychovávat své děti obdobným způsobem, jakým byli vychováni. Zejména v případě incestního sexuálního zneužívání dětí u méně intelektově vyspělých osob se toto chování může generačně opakovat. Tito lidé jej mohou považovat za normální. Zkušenost se zneužíváním či týráním zanechává v psychice takto postižených jedinců změny, které mohou v budoucnu ovlivňovat navazování kontaktu s osobou opačného pohlaví a udržení partnerského vztahu.

Zanedbávání dětí může vést k opoždění vývoje a může se u nich projevit dezinhibovaná přichylnost v dětství, která pak může vyústit v kriminální chování ve věku již kolo 7 let. Dále se může u dětí projevit i reaktivní přichylnost v dětství, která je charakteristická zejména pro syndrom týraného a zneužívaného dítěte a téměř vždy vzniká v souvislosti s nevhodnou péčí o dítě. Reaktivní přichylnost v dětství může často stát za agresivitou projevující se šikanováním vrstevníků či mladších spolužáků.¹¹²

Opakovaná viktimizace zraňuje oběť opakovaně a čím déle působí tím těžší je odstranit její následky. Reviktimizace pak zvyšuje pravděpodobnost další viktimizace, zejména v případě sexuálního zneužívání dětí.

K ověření toho předpokladu slouží v dotazníku otázky č. 6, 8, 9, 10, 11, 13, 15, 19, 24 a 25. Dále pak bude ověřován sekundární analýzou spisové dokumentace.

3) Pachatelé z řad mládeže využívají zkušeností získaných během předchozího vyšetřování při jiném vyšetřování jejich recidivy.

Páchání trestného činu a proces jeho objasňování lze chápat očima pachatele jako určitou životní zkušenost, kterou může v budoucnu využít.

Dětský či mladistvý pachatel spácháním trestného činu, resp. činu jinak trestného nebo jednání, které by mělo znaky přestupku, získá určitou životní zkušenost. Osoba, která dosud nemá zkušenost s prací policie, získá takto určité poznatky. Naučí se je využívat ve svůj prospěch a odhalí, jakým způsobem systém pracuje, zjistí jeho nedostatky. Učiní zkušenost s výslechovou interakcí, která pro něho není již neznámá, a neprožívá v ní takovou vnitřní tenzi napětí jako prvně.

K ověření toho předpokladu slouží v dotazníku otázky č. 20, 21 a 22.

4) Výslechová místnost pro nezletilé a mladistvé je vybavena takovým nábytkem, který se nepodobá běžnému kancelářskému nábytku, a dalším vybavením, které pomáhá snižovat úzkost vyslýchaných osob.

Vybavení výslechové místnosti má klíčový význam pro celkovou atmosféru výslechu, která se odráží na kvalitě získaných informací a kvalitě vybavování paměťových stop.

Vyslýchající je zodpovědný za celkovou atmosféru výslechu. Při stanovování taktiky výslechu se volí i vhodné místo, které bude pozitivně ovlivňovat vyslýchanou osobu, tzn.

---

¹¹² PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*, s. 160–190

bude ji ovlivňovat takovým způsobem, že si vyslýchaná osoba bude snáze vybavovat svoje vzpomínky a proces vybavování nebude rušen nepříznivými vlivy prostředí.

K ověření tohoto předpokladu slouží volný rozhovor s policisty na toto téma, kteří se zabývají vyšetřováním trestné činnosti páchané na dětech a páchanou dětmi.

5) Ve výslechové místnosti je instalované zařízení, které umožňuje záznam dění v místnosti a nepřímou přítomnost zúčastněných osob a zajišťuje tak i nerušený průběh výslechu.

Záznamové zařízení umožňuje plynulé vedení výslechu, kdy rozhovor není rušen zaznamenáváním poznámek a zároveň dovoluje, aby výslech mohl být sledován zúčastněnými osobami, aniž by byl rušen.

Vzhledem k tomu, že vyslýchající zodpovídá za atmosféru výslechu, zodpovídá tedy i za rušivé vlivy, které se během výslechu mohou vyskytnout. Rušivými elementy mohou být poznámky a rozhovor přítomných osob, jejich neverbální komunikace, nevhodným způsobem volené otázky na vyslýchanou osobu, ale také jejich přítomnost u výslechu, která může být vyslýchanému nepříjemná a způsobovat tak bariéry v komunikaci a strach z přítomného pachatele. Dalším rušivým prvkem výslechu mohou být poznámky činěné během výpovědi vyšetřovatelem, který tak musí střídavě přenášet pozornost od rozhovoru s vyslýchaným k poznámkám a naopak. Během zapisování poznámek může nabývat vyslýchaný pocit, že vyslýchající nevěnuje pozornost tomu, co říká.

K ověření tohoto předpokladu slouží volný rozhovor s policisty na toto téma, kteří se zabývají vyšetřováním trestné činnosti páchané na dětech a páchanou dětmi.

6) Postupy při výslechu dětí a dospívajících korespondují s doporučeními, která jsou uvedena v odborné literatuře a zákonným a podzákonným předpisům.

Zákonem stanovené postupy jsou uvedeny zpravidla v trestním řádu a jsou stěžejní pro trestní řízení. Podzákonné předpisy, které vycházejí z odborných poznatků, jsou pro vyslýchající policisty zavazující.

Stěžejním právním předpisem v trestním řízení je trestní řád¹¹³, který upravuje postup nejen orgánů činných v trestním řízení a je pro ně závazný. Dalšími předpisy, kterými se musí vyslýchající policista řídit, jsou interní akty řízení, které upravují zákonné normy na konkrétní podmínky Policie České republiky. Odborníci ke své činnosti potřebují znát také poznatky uveřejněné v odborné literatuře, aby mohli naplnit v konkrétních případech požadavky, které jsou kladeny na jejich práci. Zákonné a podzákonné předpisy upravují specifika výslechu dětí

---

¹¹³ Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, v platném znění

a dospívajících, resp. nezletilých a mladistvých osob pouze v obecné rovině a odborná literatura tyto postupy specifikuje a poskytuje návod, jak vyhovět obecným požadavkům.

K ověření tohoto předpokladu slouží pozorování zaměřené na výslechovou místnost, její vybavení a dislokaci.

Hypotézy č. 1 a 3 budou ověřovány dotazníkem a rozhovorem. Hypotéza č. 2 bude ověřována dotazníkem a analýzou spisové dokumentace. Hypotézy č. 4 a 5 budou ověřeny pozorováním a hypotéza č. 6 bude ověřena studiem odborné literatury a jejím porovnáním se zjištěným stavem na základě dotazníkového šetření, rozhovoru a pozorování.

4.2 Použité metody

4.2.1 Dotazník¹¹⁴

„Dotazník je způsob psaného řízeného rozhovoru. Na dotazy se vyžadují písemné odpovědi.“

Dotazník není tak časově náročný jako rozhovor. Při jeho sestavování je třeba promyslet a přesně určit hlavní cíl průzkumu. Otázky je třeba jasně a srozumitelně formulovat. Dotazník řadíme mezi tzv. subjektivní metody. Jeho subjektivnost je dána tím, že každý respondent má možnost určitým způsobem ovlivňovat své odpovědi a reprezentovat se tak ve světle dotazníkového šetření lepší, než ve skutečnosti je. Tento jev lze omezit pomocí tzv. lži skóre, tj. řada otázek, na kterou každý musí odpovědět kladně, například „Lhal jste již někdy v životě?“

Pokud má být dotazníkem získaná odpověď směrodatná, je nutné jej distribuovat mezi dospělé lidi s průměrnou inteligencí a děti nad deset let. Je rovněž zapotřebí respondenta předem kladně motivovat k odpovědnému vyplnění dotazníku.

Pomocí dotazníku můžeme zkoumat i velký počet osob současně, takže v relativně krátké době můžeme získat značné množství odpovědí, které však mohou být subjektivně zkreslené a to i nevědomě. Výsledky dotazníků mohou být zkreslené vlivem vnitřní korekce dotazovaného, který se takto snaží odpovídat ve shodě s očekáváním okolí.

Dotazníkové šetření je vzhledem k omezenému prostoru vyjádření respondenta možné použít v takových oblastech, které jsou jeho tvůrci poměrně dobře známé. Dotazníky lze distribuovat různým způsobem. Jejich návratnost se liší na použité metodě distribuce.

---

¹¹⁴ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užití psychologie*, s. 152–153

*V našem případě byly dotazníky distribuovány přímo jednotlivým respondentům, přestože byly anonymní.*¹¹⁵

Na začátek dotazníku pokládáme snadno uchopitelné otázky s jednoduchou odpovědí, na které se snadno odpovídá, dále pokládáme méně zajímavé otázky, poté citlivé osobní otázky (včetně identifikačních údajů) a nakonec choulostivé otázky. Nesmíme ani opomenout tzv. haló efekt při dotazování, kdy jedna odpověď může ovlivnit odpovědi na další otázky. Dotazník by měl být na první pohled snadno vyplnitelný a přehledný.¹¹⁶

4.2.2 Analýza dokumentů a odborné literatury

Cílem analýzy dokumentů je jejich prostudování a zjištění, zda doporučují stejné nebo podobné metody vedení výlechu s dětmi a dospívajícími. Nebo zda se doporučené postupy jednotlivých autorů liší.

V podstatě rozlišujeme dva druhy dat, primární a sekundární. Primární data jsou data pocházející z prvotního sledování stavu.¹¹⁷ Primární data jsou poprvé sebraná data pro konkrétní účel.¹¹⁸ Sekundární data jsou data, která byla zjištěna dříve, ale za jiným účelem. Sekundárními daty mohou být: interní zdroje, státní publikace, periodika, knihy a komerční údaje (např. dříve provedený výzkum).¹¹⁹

Dále je možné provádět obsahovou analýzu dat. Jedná se o výzkumnou techniku pro systematický a kvantitativní popis obsahu komunikace. Zjišťuje obsah sdělení, jeho autora, záměr a předpokládaný účinek na příjemce. Je možné zkoumat nejen textové informace, ale i rozhlasové nebo televizní vysílání, telefonickou komunikaci, umělecká díla, videozáznamy apod.¹²⁰

V rámci obsahové analýzy budeme posuzovat postoje a názory jednotlivých autorů na problematiku výlechu dětí, při tomto průzkumu budeme vycházet i z teoretické části. Zjištěné poznatky pak budou shrnuty v závěru.

4.2.3 Rozhovor¹²¹

„Rozhovor je metoda získávání a ovlivňování druhých osob slovním kontaktem (verbální komunikací).“¹²² Rozhovor je zřejmě nejstarší, nejdůležitější, nejnáročnější

---

¹¹⁵ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*, s. 211

¹¹⁶ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*, s. 211

¹¹⁷ PITNER, Tomáš. *Environmentalistika* [online]

¹¹⁸ SMĚLÍKOVÁ. *Marketingový informační systém* [online], str. 8

¹¹⁹ SMĚLÍKOVÁ. *Marketingový informační systém* [online], str. 8

¹²⁰ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*, s. 213

¹²¹ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užití psychologie*, s. 136–151

¹²² KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užití psychologie*, s. 136

a nejčastěji používaná metoda pro získávání informací. Na rozdíl od dotazníku je rozhovor časově mnohem náročnější a jeho provedení do značné míry závisí na osobě tazatele, na němž je závislá především míra responsibility, validity a objektivitu. Rozhovor můžeme použít jak pro získání celistvého komplexu informací, tak pro doplnění určitého nekompletního souboru informací. V našem případě je cílem rozhovoru získání informací a poznatků z praxe při provádění výslechu dětí a dospívajících.

Při rozhovoru se nemusíme striktně držet předem daného schématu, jako je tomu například u dotazníku, ale můžeme se od něho odchýlit a volit různé otázky podle situace. Problémem bývá jeho zaznamenání. Buď můžeme použít magnetofon, což nemusí být vždy možné, nebo si můžeme činit poznámky, které ale mohou rozhovor rušit. Provádění rozhovoru a navazování kontaktu závisí do značné míry také na aktuálním duševním a emočním rozpoložení dotazované osoby. Navíc musíme sledovat cíl rozhovoru, abychom se vlivem složitých a spleťových duševních pochodů dotazovaných osob nedostali do slepé uličky, když tyto osoby neustále odbíhají od hlavního tématu.

Výhodou rozhovoru je, že míra odmítnutí je vlivem jeho oblíbenosti u šetřených osob menší, a tudíž je jeho výtěžnost vyšší, zejména u standardizovaného rozhovoru. Důležitou roli při dotazování hrají kvalitně a srozumitelně formulované otázky a v případě uzavřených či polozavřených odpovědí i jejich nabídka.¹²³

4.2.4 Pozorování¹²⁴

Pozorování je jednou z nejstarších psychologických metod založenou na sledování jiných jedinců či prostředí. Je vždy záměrné a subjektivní, tedy zaměřené na konkrétní cíl a ovlivněné osobou pozorovatele, zejména jeho postoji a pozorností. Záměrností je myšleno, že je vytýčen cíl pozorování. Pozorovatel navíc volně rozhoduje o tom, jakým způsobem a za jakých podmínek bude pozorování provádět.¹²⁵

Hlavním cílem pozorování je zkoumání reality. Je to proces zjišťování jevů či prostředí v té formě, se kterou se s nimi běžně setkáváme. Pozorování musí být plánovité, soustavné a přesné. Podle délky může být pozorování krátkodobé, dlouhodobé anebo opakované. Vzhledem k tomu, že pozorovatel může přispět rušivě, je v některých případech vhodnější pozorování nepřímé (zprostředkované jinými osobami) a skryté, které je prováděno například za jednostranně propustným sklem. Někdy je pozorování třeba opakovat, aby bylo objektivní a daly se vyloučit různé proměnné.

---

¹²³ JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*, s. 211–212

¹²⁴ KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užití psychologie*, s. 113–114

¹²⁵ HARTL, Pavel, HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*, s. 446

V pozorování můžeme uplatnit molární přístup, který zkoumá větší celky pozorování. Tento přístup by se dal také označit jako celostní pozorování. Dále se lze zaměřit na určité části větších celků a pozorování je potom molární, neboli částečné.

„Při pozorování se systematicky a plánovitě zaznamenávají určité projevy s cílem analyzovat nějaký jev, jeho výskyt, trvání a změny.“¹²⁶ K záznamu pozorování lze použít různé metody. Lze použít fotografické přístroje, magnetofony, videorekordéry nebo písemný záznam či různé formuláře a hodnotící stupnice. Vhodnost záznamu závisí na konkrétní pozorované situaci a volíme ji tak, aby nedocházelo k narušení pozorování. Objektivita pozorování je tím vyšší, čím je vyšší počet pozorovatelů.¹²⁷

4.3 Popis zkoumaného vzorku

Pro zpracování této bakalářské práce bylo využito dvou skupin výzkumných vzorků. Zaprvé se jedná o sekundární zdroje informací a analýzu sekundárních zdrojů, kterými jsou dosud vydané články, studie, výzkumné zprávy, odborná literatura apod. Za druhé jsou zkoumaným vzorkem profesionálové, kteří pracují v procesu vyšetřování trestné činnosti či přestupků dětí a mládeže. U této druhé skupiny byl použit dotazník pro ověření předpokladů a také rozhovor za účelem získání dalších informací a ověření dotazníku.

4.4 Průběh průzkumu

Celkový průzkum trval tři měsíce a zabíral úzkou škálu celkem dvanácti policistů, kteří se zabývají vyšetřováním trestné činnosti páchané na dětech a mládeži a trestnou činností, která je páchána dětmi a mládeží. Dotazník a rozhovor byl prováděn na okrese Semily, Jičín a Jablonec nad Nisou. Vyplnění dotazníku a rozhovor neodmítl nikdo.

4.5 Výsledky a jejich interpretace

4.5.1 Zpracování dat získaných z dotazníku

V této části jsou vyhodnoceny otázky dotazníku č. 5–23, neboť se jedná o otázky, jejichž zpracováním lze ověřit stanovené předpoklady, které jsou uvedeny v kapitole 4.1.1.

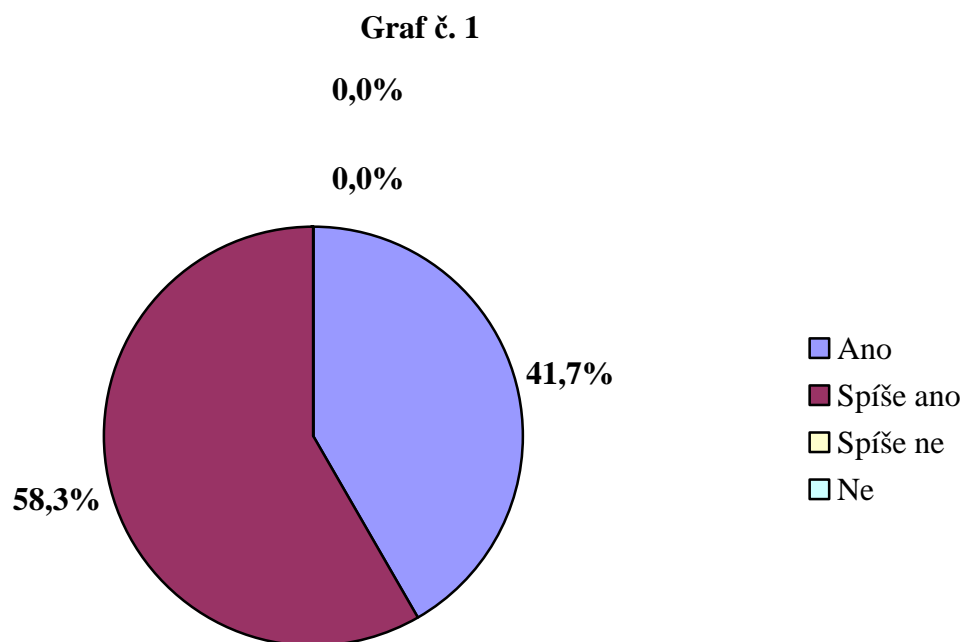
---

¹²⁶ ŠVINGALOVÁ, Dana. *Základy psychologie: (psychologická propedeutika)*, s. 51

¹²⁷ ŠVINGALOVÁ, Dana. *Základy psychologie: (psychologická propedeutika)*, s. 51–53

Otázka č. 5 – Považujete přístupy, během vyšetřování, k nezletilým pachatelům a poškozeným za dostatečně šetrné?

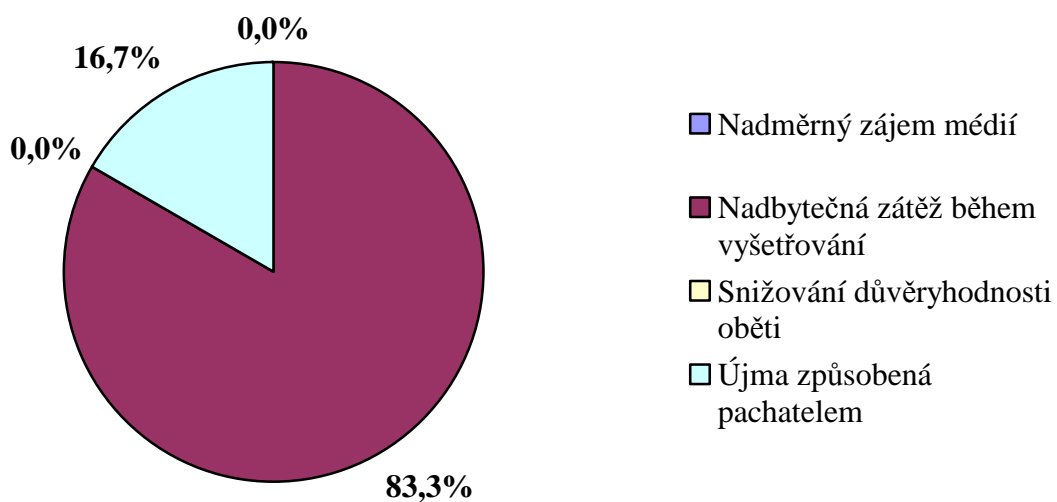
Touto otázkou bylo zjištěno, že z 12 respondentů, na tuto otázku odpovědělo kladně 5 respondentů, tj. 41,7 %, 7 respondentů, tj. 58,3 %, s tímto tvrzením spíše souhlasila. Většina dotázaných se domnívá, že přístupy aplikované během vyšetřování jsou k vyšetřovaným osobám dostatečně šetrné.

Otázka č. 6 – Týkala se zjištění zda, je známo, co je sekundární viktimizace. Respondenti měli vybrat tvrzení, které ji nejlépe vystihuje.

Bylo zjištěno, že z 12 respondentů, 10 respondentů, tj. 83,3 %, za sekundární viktimizaci považuje odpověď, kdy dochází k vystavování oběti nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování, nevhodné zacházení s obětí, za správnou. Dva respondenti, tedy 16,7 %, odpověděli, že za sekundární viktimizaci považují újmu způsobenou pachatelem a jeho jednáním. Nikdo nevybral odpověď, že by sekundární viktimizace byla spatřena nadměrným zájmem médií o oběť či pachatele nebo snižováním důvěryhodnosti oběti či pocitem oběti v nespravedlnost, nedůstojnost a izolaci.

Graf č. 2

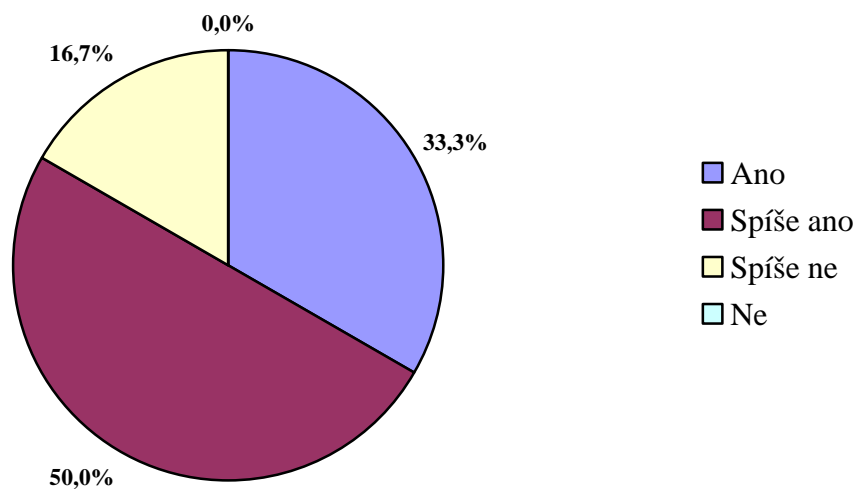

Otázka č. 7 – Jsou při vyšetřování trestné činnosti páchané na dětech a mladistvých v nejvyšší možné míře potlačeny negativní vlivy na jejich psychiku?

Položením této otázky bylo zjištěno, že 4 respondenti (33,3 %) se domnívají, že při vyšetřování je rozhodně šetřena nejen psychika obětí, ale i pachatelů. Šest respondentů, tedy 50 %, si myslí, že psychika obětí, ale i pachatelů je spíše, šetřena a dva respondenti, tj. 16,7 %, se domnívají, že psychika obětí i pachatelů by mohla být ještě více šetřena, protože spíše šetřena není.

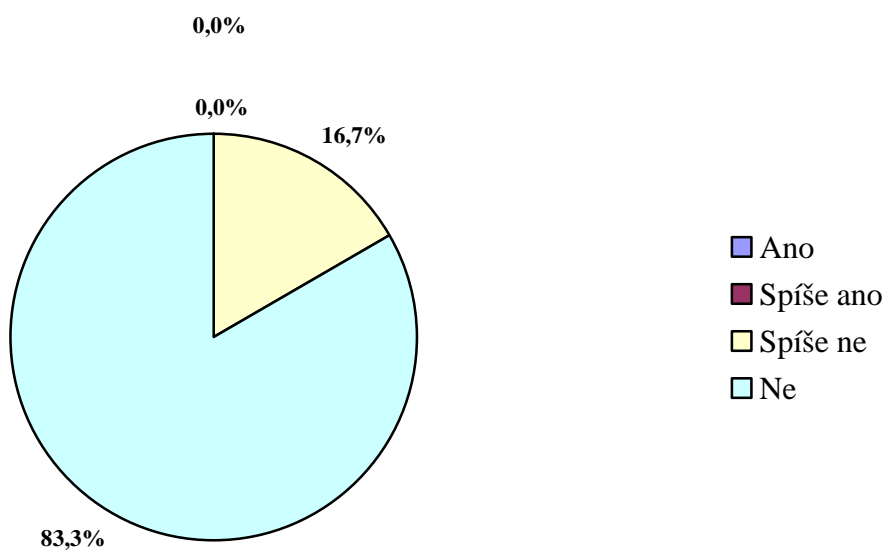
Graf č. 3

Otázka č. 8 – Omezujete se při výslechu obětí jen na strohé zjišťovací otázky?

Z dvanácti respondentů odpovědělo 10 respondentů, tj. 83,3 %, že se neomezují pouze na strohé zjišťovací otázky, a 2 respondenti, tj. 16,7 %, uvedli že se spíše na tyto otázky neomezují.

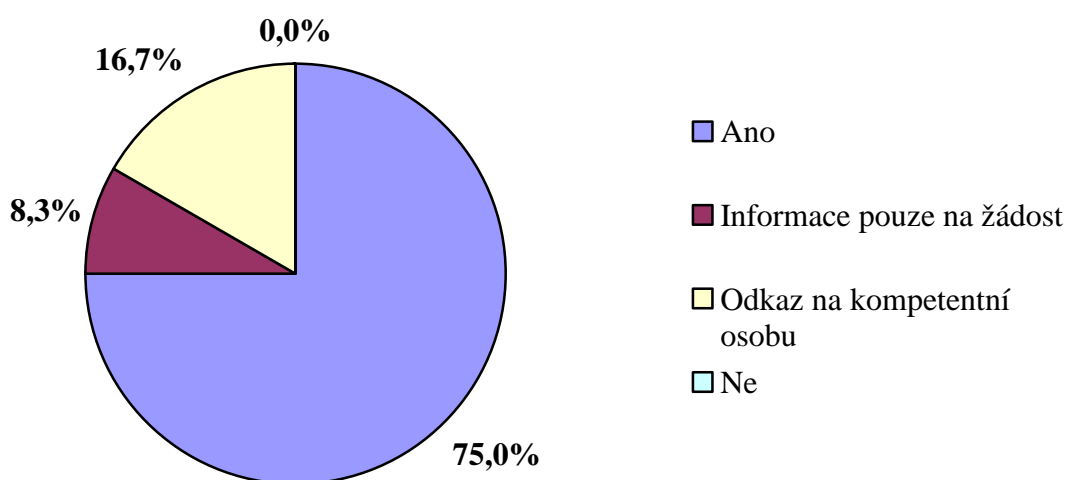
Graf č. 4

Otázka č. 9 – Zda jsou oběti v průběhu výslechu poskytovány informace o její pomoci.

Devět z dvanácti respondentů, tj. 75 %, uvedlo, že informace o pomoci oběti trestného činu během výslechu sdělují, jeden respondent, tj. 8,3 %, uvedl, že poskytuje, ale oběť se musí sama zeptat, a dva respondenti, tj. 16,7 %, uvedli, že oběť odkazují na kompetentnější osoby, než jsou sami.

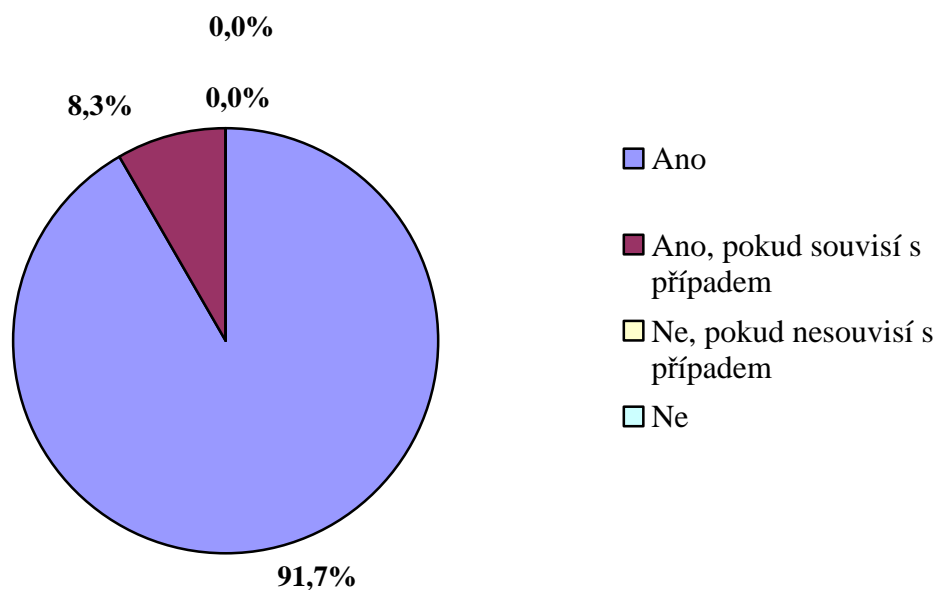
Graf č. 5

Otázka č. 10 – Nasloucháte při výslechu problémům obětí?

Bylo zjištěno ze vzorku dvanácti osob, které představují 100 %, jedenáct dotázaných odpovědělo, že se o tyto problémy zajímají. Jeden respondent uvedl, že pouze v případě, že souvisejí s vyšetřovanou událostí. Tedy 91,7 % dotázaných se zajímá o problémy obětí a 8,3 % dotázaných pouze v případě, že to nějak souvisí s vyšetřovanou událostí.

Graf č. 6

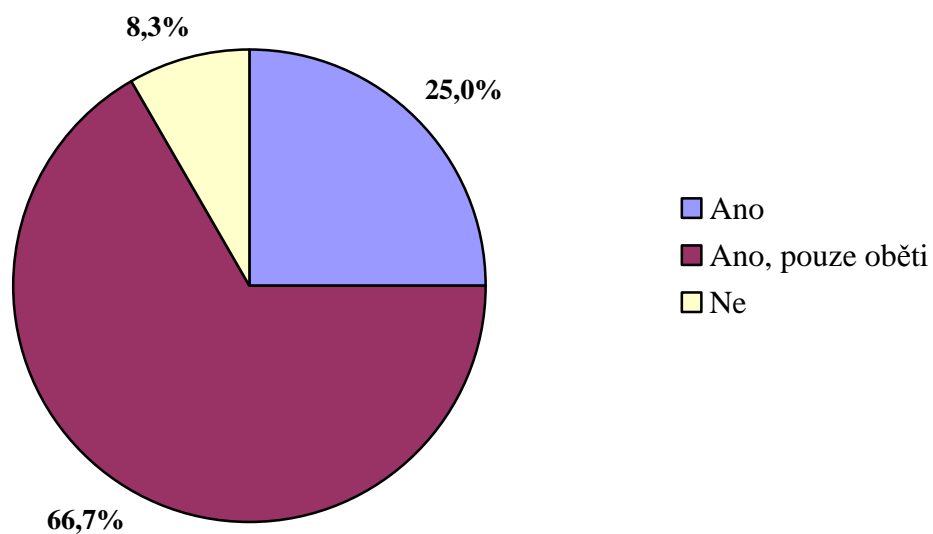

O

tázka č. 11 – Vysvětľujete během výslechu důvody, které Vás vedou ke zvolenému postupu?

Bylo zjištěno, že tři z dvanácti dotázaných respondentů (25 %) uvedli, že tyto postupy vysvětľují, osm z dvanácti respondentů (66,7 %) vysvětľuje, proč zvolilo ten který postup pouze obětí, a jeden z dvanácti dotázaných (8,3 %) svoje postupy při výslechu vůbec nezdůvodňuje.

Graf č. 7

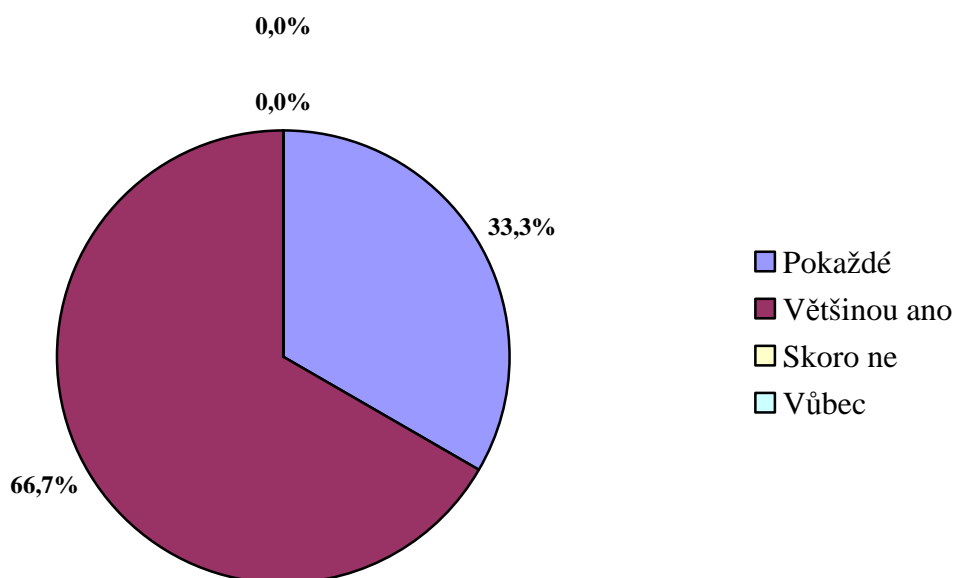
Otázka č. 12 – Když se dítě či nezletilec, který je obětí, nechová podle očekávání napomínáte ho?

Bylo zjištěno, že nikdo z dotázaných respondentů se nesnaží napomínat dětskou oběť za její nevhodné či situaci neodpovídající chování.

Otázka č. 13 – Pokoušíte se vcítit do situace oběti?

Položením této otázky bylo zjištěno, že všichni dotázaní mají větší či menší schopnost empatie. Z dvanácti dotázaných se do situace oběti dokáže vcítit 33,3 % dotázaných, tj. 4 respondenti, a většinou se do této situace dokáže vcítit 66,7 %, tedy 8 dotázaných.

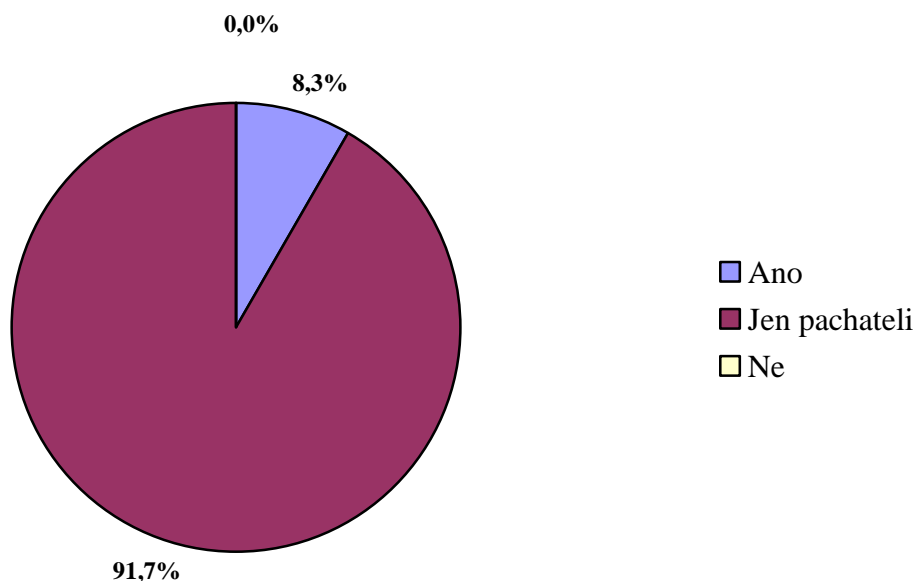
Graf č. 8

Otázka č. 14 – Pokládáte ve výsledku otázky typu: jak Tě to mohlo napadnout?

Bylo zjištěno, že tuto otázku pokládá pouze jeden z dotázaných (8,3 %) a jedenáct z dvanácti respondentů (91,7 %) tuto otázku pokládá pouze pachateli, nikoliv oběti trestného činu.

Graf č. 9

Otázka č. 15 – Zda záleží na nonverbální komunikaci během výslechu.

Bylo zjištěno, že všech dvanáct dotázaných respondentů, tedy 100 %, odpovědělo, že na nonverbální komunikaci ve výslechové interakci záleží.

Otázka. č. 16 – Jakým způsobem kladete otázky oběti?

Bylo zjištěno, že z nabízených variant rychle a pomalu odpovědělo 100 % respondentů, pomalu. Tento postup dává oběti dostatek času na to, aby si v klidu mohla svoji odpověď rozmyslet.

Otázka č. 17 – Zda obvinění dětmi ze sexuálního zneužívání dospělým, mimo příslušníka rodiny, je většinou pravdivé, nebo vymyšlené.

Všichni odpovídající respondenti uvedli, že oznámení dítěte o tom, že je ze strany osob, které nežijí v rodině zneužívaného dítěte, je zpravidla založeno na pravdivém základě a děti si je vesměs nevymýšlí. Tři respondenti na tuto otázku neodpověděli, protože neznali správnou odpověď.

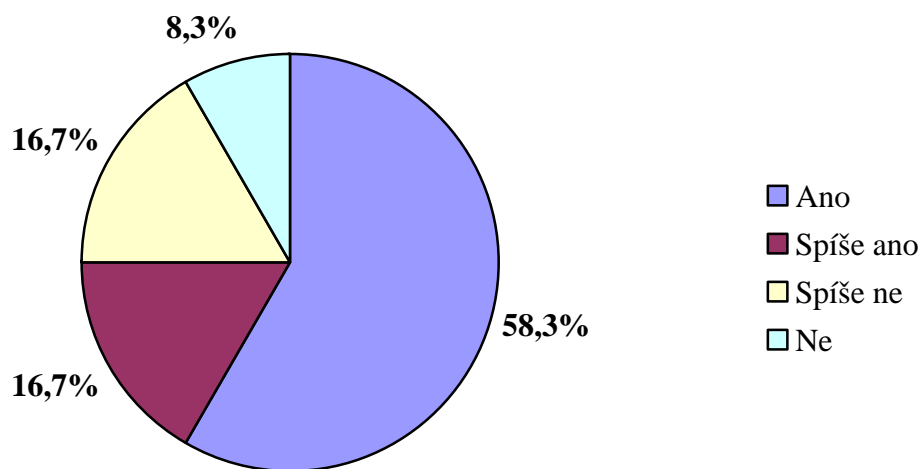
Otázka č. 18 – Zjištění, jak se chovají vyslyšající pracovníci (specialisté) v okamžiku, kdy dítě během výslechu pod vlivem vzpomínek na traumatizující zážitky začne plakat.

Bylo zjištěno, že všichni dotázaní pracovníci útvarů pro vyšetřování kriminality páchané na dětech a mládeži a páchané dětmi a mládeží nechávají dítě vyplakat.

Otázka č. 19 – Domníváte se, že přes všechna doporučení, jak zacházet s dětskými oběťmi trestných činů, a šetrný přístup ze strany orgánů činných v trestním řízení dochází k poškozování oběti?

Z 12 dotázaných respondentů odpověděli všichni. Sedm respondentů, tj. 58,3 %, se domnívá, že přes veškerá opatření a šetrné postupy přesto dochází k sekundární viktimizaci oběti. Dva respondenti (16,7 %) se vyjádřili, asi dochází k sekundární viktimizaci, dva respondenti (16,7 %) uvedli, že asi nedochází k sekundární viktimizaci díky dodržování stanovených doporučení a šetrnému přístupu ze strany orgánů činných v trestním řízení, a jeden respondent (8,3 %) se domnívá, že právě díky těmto postupům a doporučením k sekundární viktimizace nedochází.

Graf č. 10

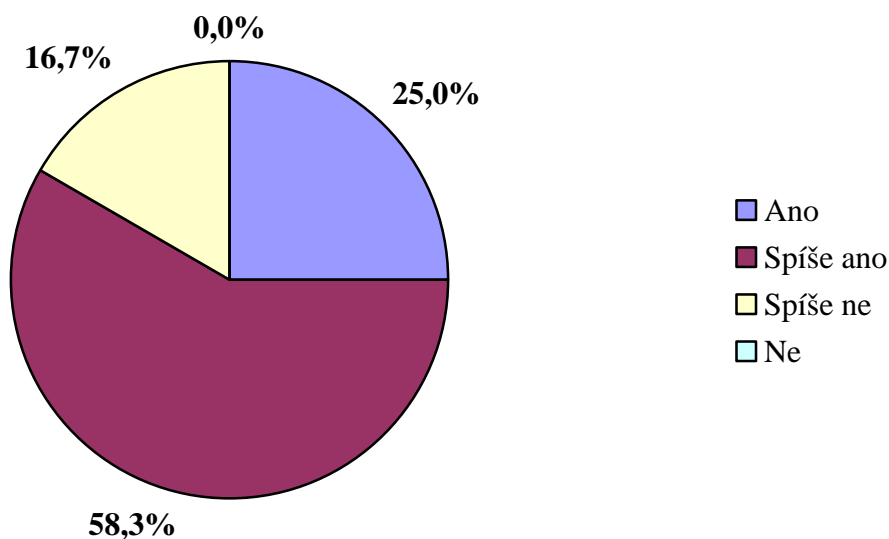

Otázka č. 20 – Týká se zjištění, zda předcházející výslech mohou ovlivnit výpověď díky získané zkušenosti z předchozího(ch) výslechů.

Bylo zjištěno, že tři dotázaní (25 %) se domnívají, že předchozí výslech může rozhodně ovlivnit aktuální výslech, sedm dotázaných (58,3 %) se domnívá, že předchozí výslech zřejmě může nějakým způsobem ovlivnit aktuální výslechovou situaci, a dva respondenti (16,7 %) se domnívají, že předchozí výslech spíše zřejmě nemůže ovlivnit

aktuální výslechovou interakci. Nikdo z dotázaných nevyslovil domněnku, že předchozí výslech zcela určitě nemůže ovlivnit aktuální výslech.

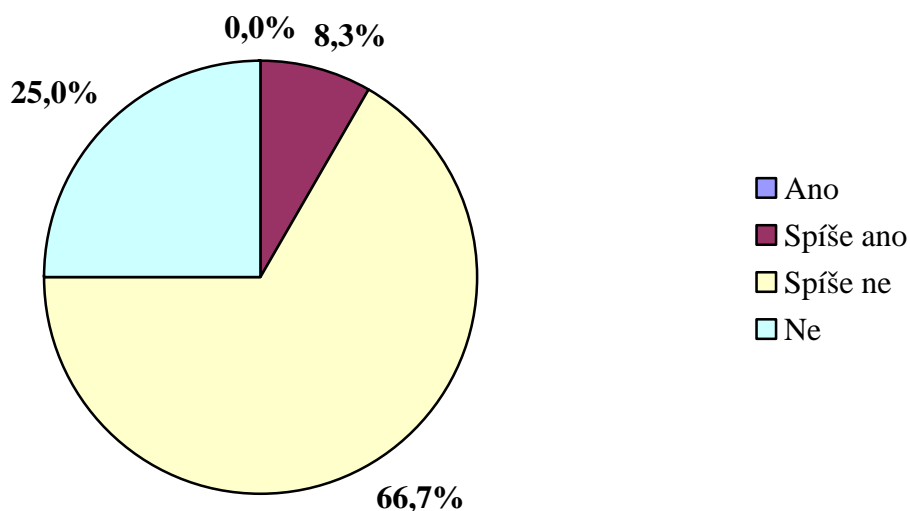
Graf č. 11

Otázka č. 21 – Se týká zjištění, zda se při výslechu recidivujících pachatelů objevuje fenomén zvláštního psychického napětí, který je popisován zejména u prvopachatelů či prvně vyslýchaných svědků.

Bylo zjištěno, že z dvanácti respondentů nikdo neuvedl, že toto napětí se objevuje. Jeden respondent (8,3%) uvedl, že spíše ano, osm respondentů (66,7 %) uvedlo, že se spíše neobjevuje, a tři respondenti (25 %) si byli zcela jisti tvrzením, že tento fenomén se u recidivistů neobjevuje.

Graf č. 12

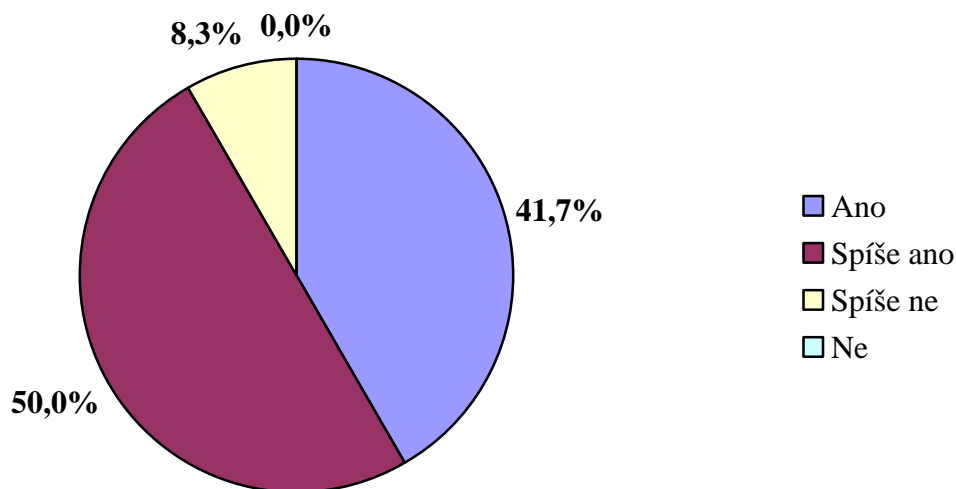

Otázka č. 22 – Je zaměřena na zjištění, zda se pracovníci policie domnívají, že recidivisté zažívají při výslechu pocit sebejistoty, zejména v situaci, kdy proti nim nejsou předloženy žádné důkazy.

Pět z dvanácti respondentů (41,7 %) uvedlo, že je přesvědčeno o tom, že recidivisté si jsou během výslechu více sebejistí, šest z dvanácti respondentů (50 %) uvedlo, že většinou tomu tak je a jeden z dotázaných respondentů (8,3 %) uvedl, že většinou recidivisté nejsou během výslechu více sebejistí v případě, že jim nejsou předloženy důkazy, které by je usvědčovaly.

Graf č. 13

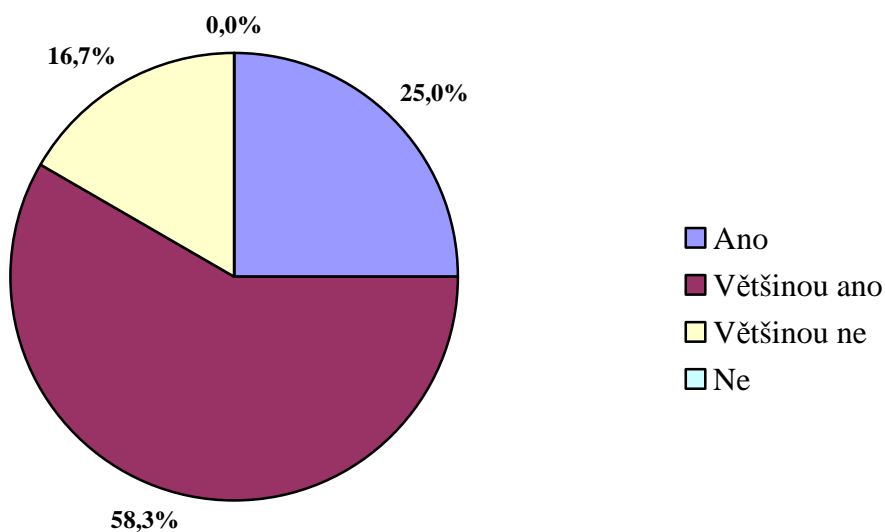
Otázka č. 23 – Jakým způsobem pokládáte otázky nezletilému pachateli?

Bylo zjištěno, že dva respondenti (16,7 %) ze vzorku dvanácti dotazovaných uvedli, že pachateli pokládají otázky pomalu, většina respondentů (83,3 %) uvedla, že v případě pachatele pokládají otázky rychle.

Otázka č. 24 – Jsou vyslýchající policisté přesvědčeni, na základě poznatků z praxe, že zneužívané a zanedbávané děti jsou vychovávány zhruba stejným způsobem jako jejich rodiče?

Bylo zjištěno, že 25 % dotázaných je přesvědčeno, že děti jsou vychovávány přibližně stejně jak, byli vychováváni jejich rodiče, 58,3 %, tedy sedm z dvanácti dotázaných, si myslí, že většinou děti takto vychovávány jsou, a dva dotázaní se domnívají, že děti jsou většinou vychovávány jinak než rodiče.

Graf č. 14

Otázka č. 25 – Jsou při vašem výslechu používány loutky „Jája a Pája“.

Bylo zjištěno, že většinou ve všech prováděných výsleších je používána uvedená pomůcka pro projektivní techniky.

4.5.2 Zpracování dat z rozhovoru s odborníky

Pracovníci policie, kteří se zabývají výslechovou prací dětí a dospívajících, byli požádáni o vyplnění dotazníku a dále byly tyto otázky použity jako téma k volnému rozhovoru, jehož cílem bylo ověření zkoumaných předpokladů.

Rozhovorem s odborníky, kteří pracují na úseku mravnostní kriminality a kriminality páchané na dětech a mládeži, jakož i kriminality dětí a mládeže, bylo zjištěno, že v poslední době je situace ohledně vyšetřování nezletilců poměrně uspokojivá, neboť dochází k zavádění výslechových místností pro děti, které jsou k tomu speciálně uzpůsobené. Výslechová místnost je vybavena audio i videotechnikou, jejíž nasazení má za cíl záznam výslechové interakce, kterou provádí zpravidla jedna osoba, k tomu určený a vyškolený policista, který má zkušenosti s prací s dětmi. Výslechu se též zpravidla účastní i dětský psycholog. Při výběru specialisty, který se věnuje problematice na úseku kriminality dětí a mládeže, je většinou požadováno, aby takový člověk měl sám děti, a tudíž měl k dětem i kladný vztah. Na otázku, proč by měl mít specialista, který pracuje s dětmi a dospívajícími, sám vlastní děti jsem dostal odpověď, že takový člověk zná lépe dětské chování a některé projevy dětí, např. vztěk,

či déle trvající pláč je schopen díky své vlastní zkušenosti zvládnout a nejsou pro něho natolik zátěžovou situací jako pro bezdětného člověka.

Pracovníky skupiny zabývající se výslechem dětí a dospívajících bylo pozitivně hodnoceno i za vedení loutek „Jája a Pája“ do běžné praxe. S těmito loutkami smí pracovat pouze proškolení pracovníci, protože jejich neodborným použitím během výslechu by mohlo dojít ke znehodnocení výslechu díky procesním vadám, zejména sugestivnímu působení, a celý výslech by musel být znovu opakován před soudem. To by mělo za následek prohlubování sekundární viktimizace. K používání loutek byl zpracován i instruktážní film.

Ohledně specifických situací, které mohou nastat ve výslechové interakci s dítětem nebo nezletilým, byl vzpomenut i vliv prostředí, zejména pak vrstevnické skupiny na jednotlivce, který pak bývá v některých případech významným faktorem, který ovlivňuje výsledek, ale i průběh výslechu.

Rozhovorem s pracovníkem orgánu sociálně právní ochrany dětí bylo zjištěno pozitivní stanovisko ke zřizování výslechových místností pro děti. V minulosti musely být děti vyslýchány buď v geograficky vzdálených speciálních výslechových místnostech, které byly zřizovány nejprve při krajských správách policie, nebo pak v jiných k tomu vhodných místech, např. ve škole v pedagogicko-psychologických poradnách, krizových centrech a podobně. Zřizování výslechových místností při okresních ředitelstvích hodnotí policisté veskrze pozitivně. Zejména výslechová místnost zřízená při Okresním ředitelství Policie České republiky v Semilech je hodnocena velice pozitivně a je řazena mezi nejlepší v republice.

Rozhovorem s vedoucími pracovníky policie bylo zjištěno, že zřizováním výslechových místností pro děti se policie snaží vytvořit takové podmínky, aby nedocházelo k dalšímu poškozování (viktimizaci), zejména obětí trestných činů ze strany orgánů činných v trestním řízení během procesu vyšetřování. Tím má být v maximální možné míře eliminováno vystavení oběti nadbytečné psychické zátěži. K tomu, aby dětská oběť nebyla vystavována dalšímu zraňujícímu působení ze strany vyšetřujících příslušníků, přispívá jejich další školení a seznamování s odbornou literaturou, tak aby si mohli osvojit doporučené postupy vedení výslechu s dětmi.

V rozhovoru s respondenty na téma, zda považují přístupy během vyšetřování k nezletilým pachatelům a poškozeným za dostatečně šetrné (otázka č. 5), bylo zjištěno, že používané metody a způsoby provádění výslechu s nezletilými a dospívajícími jsou dodržovány, a to zejména díky legislativní úpravě, která jejich činnosti poskytuje patřičnou

oporu. Dále je šetrný přístup umožněn i díky materiálnímu zabezpečení a navazování kontaktu s obětí v terénu, tedy v jejím přirozeném prostředí.

Ukázalo se, že pracovníci buď přímo vědí nebo mají alespoň částečnou představu o tom, co je to sekundární viktimizace. Pokud měli pojem sekundární viktimizace vysvětlit vlastními slovy, byla toho schopna polovina dotázaných. Další respondenti odpověděli v dotazníku díky znovupoznání. Dva respondenti tušili, že sekundární viktimizace nějakým způsobem souvisí s poškozováním oběti, ale zaměňovali ji za primární. Nicméně všichni dotázaní věděli, že nevhodným přístupem k oběti jí mohou způsobovat další újmu.

Dále bylo rozhovorem na téma, zda se odborníci na výslech dětí a dospívajících domnívají, že při vyšetřování trestné činnosti páchané na dětech a mladistvých je v největší míře potlačena sekundární viktimizace (otázka č. 7), zjištěno, že všichni respondenti jsou přesvědčeni, že psychika oběti při vyšetřování je šetřena, i když se jejich odpovědi liší. Jednak je to zapříčiněno rozdílným materiálním vybavením pracovníků na jednotlivých útvarech a pak jejich názorem na daný problém. Podle respondentů, kteří se přikláněli spíše k tomu, že psychika je šetřena, dochází i přesto k sekundární viktimizaci, kdy dítě je podrobováno neobvyklé situaci v podobě výslechu a následně také v podobě lékařských vyšetření, která jsou dětmi velice citlivě vnímána. I přes veškerou odbornou péči a znalosti odborníků, lékařů, hodnotí za nejvíce stresující gynekologická vyšetření u malých děvčat. Respondenti, kteří uváděli, že psychika příliš šetřena není, je nutno uvést, že se jednalo o krátkodobě sloužící pracovníky, kteří se zatím setkali právě s případy lékařských vyšetření. Ohledně přístupu k pachatelům trestných činů uvádějí, že i zde je jejich psychika významně šetřena, protože i v těchto případech probíhá výslech ve speciální výslechové místnosti pro děti, kde jsou běžně vyslychané i oběti, anebo je prováděn v prostředí, které znají, např. ve škole.

Rozhovorem bylo zjištěno, že někteří dotazovaní se občas uchylují pouze ke zjišťovacím otázkám, a to většinou v případech, kdy výslech je příliš „rozbředlý“, vyprávění je zabíhavé a není možné se dopracovat nějakého konce. K podobnému užití pouze zjišťovacích otázek ve výslechu se přiklonili i ti respondenti, kteří v dotazníku uvedli, že se neomezují pouze na zjišťovací otázky, ale v případě nutnosti je používají. Za strohé zjišťovací otázky považují ty, které nedávají vyslychanému prostor pro vyjádření vlastních pocitů, poznatků a dalších sdělení, které jsou nad rámec položené otázky, to znamená, pokud jejich odpověď nerozvíjí další rozhovor.

Provedeným rozhovorem s odborníky k tématu otázky č. 9 týkajícího se poskytování informací o pomoci během výslechu bylo zjištěno, že s dotazem o pomoc ze strany dětí se příliš nesetkávají. Tyto otázky jim kladou spíše rodiče než děti samotné. Respondent, který

uvedl, že si oběť sama musí požádat o odpověď, v rozhovoru upřesnil, že informace také poskytuje, ale oběť zpravidla musí o ně nějakým způsobem projevit zájem, většinou jej nenapadne tyto informace spontánně poskytnout. Odborníci, kteří uvedli, že vyslýchané odkazují na kompetentnější osoby, uvedli, že teprve s prací v tomto oboru začínají, a druhý uvedl, že jím poskytované informace chápe jako základní a považuje za vhodné, aby jím poskytnuté informace byly dále rozvinuty k tomu kompetentní osobou, a tak jim poskytne informace o tom, kde najít odbornou pomoc. *Tedy ve své podstatě také poskytuje informace.*

K otázce č. 10, zda je nasloucháno ve výsledku problémům oběti, se dotazovaní vyjádřili již v rozhovoru k otázce č. 8. Bylo zjištěno, že respondenti se striktně neomezují jen na vyšetřovanou událost, ale jsou raději, když oběť mluví k věci, a pokud se rozhovor stáčí jiným směrem snaží, se jej citlivým způsobem vrátit k původnímu tématu. Děti zpravidla tyto problémy nemívají a samy se rozhovoří na dané téma. V případě traumatizujících vzpomínek je nutné spíše dítě pobízet k výpovědi, protože bývá zamlklé.

Při rozhovoru nad vysvětlováním zvolených postupů (otázka č. 11) bylo zjištěno, že pro lepší pochopení toho, co od vyslýchané osoby chceme, je nutné některé věci objasnit. I pachatel má právo na spravedlivý proces vyšetřování, a proto nemá smysl před ním některé věci utajovat, ale je důležité postupovat transparentním způsobem, aby nedocházelo ke zbytečným konfliktům ve výslechové interakci.

Při rozhovoru na téma nevhodného chování dětské oběti u výsledku (otázka č. 12) bylo zjištěno, že podle odborníků se jedná o špatný postup vyslychajícího. Propůjčování role rodiče není přípustné, a navíc působí negativně na celý výslech, dítě pak může ztratit důvěru ve vyslychajícího anebo se mohou přerušit křehké vazby mezi dítětem a vyslychajícím. Pokud je ve výslechové místnosti přítomen rodič, může dítě napomenout. V případě pachatele se občas objevuje nevhodné chování, které ale bývá většinou tolerováno, až na jeho závažné projevy.

Na téma empatie u výsledku (otázka č. 13) policisté uvedli, že do prožitků oběti se pokouší víceméně vždy vcítit. Někdy to je jednodušší a někdy složitější. Každopádně pokaždé to prý není vhodné v rámci nestrannosti a udržení si nadhledu. Pokud by se do prožitků poškozeného vcítili až příliš, mohlo by to zkreslit výslech pachatele, protože by předem byli vůči němu zaujatí. Takový postup by nepřinesl dobré výsledky a mohl by být navíc zdrojem konfliktů a nedorozumění během výsledku pachatele. Samozřejmě během výsledku poškozeného je tento postup žádoucí, zejména proto, aby oběť nebyla dále zraňována nevhodným přístupem ze strany vyslychajících nevhodně či necitlivě položenými otázkami.

Rozhovorem bylo zjištěno, že vyslychající občas položí otázku typu „Jak Tě to mohlo napadnout?“, která se přímo dotazuje na motiv jednání či způsob uvažování vyslychaného, ale není příliš citlivá. Tyto otázky jsou přímo pokládány zpravidla pachatelům. Jeden z dotazovaných uvedl, že otázku, kdy se přímo dotázel na motiv jednání, použil, aby se přímo dověděl o chování oběti, které mu v dané situaci nebylo přímo jasné a jednalo se o klíčový problém, který měl určovat další směr výslechu. Nicméně i tento policista při rozhovoru uvedl, že takové otázky běžně nepokládá, ale k cíli se v případě potřeby snaží dostat sérií dalších otázek, které jsou šetrnější k osobě oběti, avšak sledují stejný cíl jako diskutovaná otázka.

Všichni dotazovaní uvedli ohledně nonverbální komunikace (otázka č. 15), že se jedná o velice důležitou stránku komunikace, kterou si mnohdy sami neuvědomují, avšak díky přítomnosti dětského psychologa u výslechu se jim daří problémy s nevhodnou neverbální komunikací eliminovat. Někteří pracovníci, mající vysokoškolské vzdělání, o této složce hovořili jako o velice významném prvku, který může ohrozit úspěšnost kontaktu s obětí.

V souvislosti s neverbální komunikací se mluvilo i o tempu pokládání otázek (otázka č. 16 a 23). Vyslychající policisté si myslí, že na traumatizovanou oběť je důležité nespěchat a poskytnout jí dostatečný časový prostor k tomu, aby našla vhodná slova anebo se osmělila a hovořila o tématech, o nichž se stydí hovořit nebo jsou pro ni nepříjemné. Mnohdy se stává, že si děti po položené otázce hrají s panenkou a naznačují svoji odpověď neverbálním způsobem prostřednictvím této hračky a po chvíli se odváží k odpovědi, která je různě obsáhlá. Někdy svoji hru komentují a jindy mlčí. Právě v souvislosti s projektivními panenkami se děti často stylizují do jiné role a „jako“ předvádí, co se stalo. Ohledně výslechu pachatelů bylo zjištěno, že i v některých případech je i jim potřeba poskytnout dostatek času k odpovědi, zejména tehdy, když nenacházejí vhodných slov či téma rozhovoru je takové, že se mohou stydět. Policisté pak uvedli, že právě u většiny výslechů s podezřelými se jim osvědčili rychleji pokládané otázky, protože pachatel nemá dostatek času na přemýšlení nad vhodnou odpovědí. V případě dětí se ale setkávají ve zvýšené míře s tím, že děti se snáze zaplétají do vlastních lží, než je tomu např. u dospělých. Proto si mohou dovolit při výslechu dítěte nespěchat. I přesto však většina dotázaných policistů uvedla, že raději volí rychlejší tempo, které ale také někdy vyplyne i ze samotného průběhu výslechu.

Otázkou č. 17 v dotazníku bylo ověřováno, zda realita odpovídá teorii odborné literatury. Dotázaní odborníci se vyjádřili tak, že se zatím setkali s nepravdivým obviněním ze strany dětí jen výjimečně a tyto případy si příliš nevybavují. Tři dotázaní policisté v dotazníku otázku nevyplnili a uvedli, že se s tímto zatím v praxi nesetkali. Na otázku, zda je jim tento

případ znám z odborné literatury, uvedli, že si na nic takového nevzpomínají, nicméně v rozhovoru pak připustili, že si nedokážou představit malé dítě, které by si takové obvinění samo dokázalo vymyslet.

Pokud dítě během výslechu začne plakat (otázka č. 18), tak ho policisté nechávají vybrečet. Dítě se pak zklidní a je možné s ním dále pracovat a traumatizující vzpomínka je pro něho přijatelnější. Stejný postup volí i v případě jiných emocí, kdy dítě nechají odreagovat, např. při návalu vzteku. Tento postup je jim zpravidla doporučován i na místě přítomným dětským psychologem.

S policisty bylo také hovořeno na téma sekundární viktimizace (otázka č. 19) a bylo zjištěno, že právě díky moderním metodám vyšetřování a zaváděním těchto metod do praxe a jejich využíváním je s dětskou obětí trestného činu jednáno šetrným způsobem. Zejména způsob výslechu s použitím techniky ve výslechové místnosti hodnotí dotázaní policisté jako pozitivní. Někteří připustili, že k sekundární viktimizaci dochází i během výslechu, a to díky ožiování nepříjemných vzpomínek, zejména u obětí sexuálního zneužívání či domácího násilí.

Provedeným rozhovorem bylo zjištěno, že v případě výslechu recidivujících pachatelů se většinou jedná o dospívající osoby anebo o čerstvě dospělé osoby ve věku do dvaceti let (otázka č. 20, 21, 22). S těmi se již tito odborníci nezabývají, pokud se nejedná o mravnostní delikty. S opakováním trestné činnosti se setkávají především u dospívajících, tedy u mladistvých. Výslech mladistvých pachatelů se pak podobá výslechu dospělých. Je sice zapotřebí brát ohled na dosažený stupeň vývoje, ale to je zapotřebí i u dospělých pachatelů, kteří jsou mentálně nedostačiví, např. někteří pachatelé sexuálně zneužívající děti. Takovým pachatelům je zapotřebí některé otázky či poučení vysvětlit na příkladech anebo být názorní. Pachatelova předchozí zkušenost s výslechem je vždy pro vyšetřující policisty trochu nevýhodou, co se týče respektu vyslýchané osoby z policie a celého vyšetřovacího řízení. Opakovaně vyslýchaná osoba se již s takovouto situací setkala a ví, co bude následovat, a může také kalkulovat s tím, jaká je šance na objasnění případu. V některých případech, zejména u majetkové trestné činnosti, mnohdy chybí důkazní prostředky, a výslech je tudíž stěžejní. Toho si jsou někteří pachatelé vědomi, zejména recidivisté, a proto ve výslechu uvádějí neúplné informace nebo odmítají vypovídat. Někteří také vědomě uvádějí nepravdivé údaje, ale někteří zkušenější se tomuto vyhýbají, aby v případě odhalení pravdy nemuseli účelově, pod tíhou důkazů měnit výrazným způsobem výpověď, ale mohli jen opravit či doplnit některé nepřesnosti tak, aby byl výsledek k jejich prospěchu.

Rozhovorem k otázce č. 24 bylo zjištěno, že policisté se poměrně často, ale ne ve všech případech, každý různou měrou, setkávají s tím, že rodiče, kteří zneužívají svoje děti, byli sami zneužíváni i ve svém dětství nebo byli zanedbáváni. Většinou také trpí nižším intelektem a pohybují se na okraji společnosti. Oproti tomu týrané děti pocházejí ze všech typů rodin.

Rozhovorem k otázce č. 25 bylo zjištěno, že loutky „Jája a Pája“ jsou využívány poměrně hojně a zejména pak u mravnostních trestných činů, kde s jejich pomocí dítě demonstruje, jak ke zneužití došlo. Nacházejí ale také uplatnění při vyšetřování i jiných deliktů, kdy slouží jako názorná pomůcka. Každopádně slouží zneužívaným dětem, které se jen těžko vyjadřují o tom, jak ke zneužití došlo. Jednak to občas sami plně nechápou a kromě toho se stydí celou událost popsat a jsou jí i traumatizované.

Dále bylo zjištěno, že i výslech dříve vyslýchané osoby či recidivisty má svá pozitiva. Zpravidla je poučení osoby daleko rychlejší, někteří zkušení recidivisté uvedenou hned na počátku, že k věci nemají co říci, a využívají svého práva nevypovídat. Osoby, které mají zkušenost s výslechem, zpravidla již vědí, co se od nich očekává, a podle toho vypovídají, resp. formulují svoje odpovědi či odpovídají tak, aby odpověď byla jasná a stručná a dobře se zapisovala. To však může skrývat i jistá rizika, kdy pachatel odpovídá jakoby podle šablony, vše jde lehce a může se stát, že vyslýchajícímu takto unikne důležitý detail, na který se zapomene během výslechu dotázat. Zajímavá je také kombinace, kdy poškozený je nejprve pachatelem, v minulosti zastával tuto roli. To se stává u především majetkové trestné činnosti. Takový poškozený již má zkušenost s výslechem a podle toho se již na výslech předem připravuje a poskytuje takové informace, které jsou relevantní. To ale neplatí u všech vyslýchaných a s touto situací se setkáváme především u mladých dospělých či dospělých.

Nevýhodou dříve vyslýchaných pro trestnou činnost je, že v případě opakovaného vyšetřování trestné činnosti již nezažívají takový pocit nejistoty a napětí, který přináší první výslechová situace. Právě pod vlivem respektu z kontaktu s dosud nepoznanou autoritou a prostředím se někteří jedinci ke spáchané trestné činnosti přiznávají. Někteří jsou však poučení od svých kriminálně zkušenějších kamarádů, nebo dokonce rodičů. Svoji trestnou činnost pak nepřiznávají anebo vůbec nevypovídají, jejich postoj změní až předložené důkazy. Někteří pachatelé si jsou svým jednáním natolik jistí, že se nepřiznávají ani po předstření důkazních prostředků, které je přímo neusvědčují, a mnohdy znají i jejich důkazní hodnotu, a co vlastně prokazují. Recidivující pachatel mnohdy ví, jaké stopy mohl na místě zanechat, a jeho výpověď není zaměřena na popření své přítomnosti na místě. Leckdy přiznává, že tam

byl, ale za jiným cílem, že uvedené věci bral do rukou, ale zase je vracel, a snaží se vnést do případu řadu nejasností, které se pak dají jen těžko důkazními prostředky vyvrátit.

Dále bylo rozhovorem zjištěno, že speciální výslechová místnost nachází i další využití zejména při provádění výslechu obětí domácího násilí či znásilnění, jimiž jsou ve většině případů ženy, které jsou citlivější na vnější prostředí, a výslechová místnost pro děti poskytuje za tímto účelem vhodné podmínky. Toto prostředí navozuje pocit bezpečí, důvěry a klidu při výslechu.

Rozhovorem s velitelem služby kriminální policie a vyšetřování Okresního ředitelství Policie České republiky v Semilech bylo zjištěno, že výslechová místnost pro děti a mladistvé je využívána pro počáteční rozhovor s dítětem jako obětí trestného činu, který může probíhat za přítomnosti dětského psychologa nebo osoby, se kterou oběť navázala v průběhu rozhovoru kontakt. Samotný výslech probíhá za přítomnosti policejního komisaře, který vede vyšetřování, a dětského psychologa či jiné osoby, která je dítěti blízká. Osoby, které mají právní zájem účastnit se výslechu, jsou v době jeho konání ve vedlejší místnosti a sledují průběh výslechu pomocí audiovizuální techniky. Tím není dotčeno jejich právo pokládat dítěti otázky, které jsou pomocí audiotekniky přenášeny do výslechové místnosti. Průběh protokolu je zaznamenáván na DVD nosič, který je autentizován, a je pořízen stručný zápis protokolu o tom, co dítě vypovědělo. Pokud o to dítě požádá a je toho schopno, může se na svoji výpověď podepsat. Dokonce zde zažili i případ šestiletého chlapce, který svoji výpověď podepsal na každé stránce, tak je tomu běžné např. u dospělých. Při výslechu nezletilého a dítěte mladšího patnácti nebo v případě, že výslech má povahu neodkladného a neopakovatelného úkonu, je obligatorně přítomen také soudce¹²⁸, který je garantem zákonnosti provedeného úkonu a za niž také zodpovídá. Díky oddělení zúčastněných osob není dítě tolik stresováno jejich přítomností a nemá strach vypovídat před neznámými osobami, popřípadě před pachatelem, který v řadě případů pochází přímo z rodiny. Dítě díky bezprostřednímu kontaktu s vyslýchajícím, který si nemusí provádět během výslechu poznámky, pak vypovídá daleko spontánnějším způsobem a výpověď je i kvalitnější.

Díky zavedení výslechové místnosti došlo ke zlepšení průběhu trestního řízení a zlepšení komunikace s ostatními subjekty trestního řízení. Rovněž tak dochází i ke zvýšení důvěry občanů (rodičů) v kvalitu policejní práce. Dalším přínosem je i zlepšení pracovních podmínek komisařů služby kriminální policie a vyšetřování.

---

¹²⁸ Viz § 158a zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), v platném znění

Dále byl rozhovor zaměřen na dodržování doporučených postupů, které jsou uvedeny zejména v odborné literatuře a dodržování zákonných a podzákonných norem.

Ohledně dodržování zákonných a podzákonných norem bylo zjištěno, že bez jejich dodržování by nebylo možné výslech provádět jako neopakovatelný úkon, a tak by docházelo k dalšímu ožívování nepříjemných vzpomínek před soudem. Policisté, kteří provádějí výslech, uvedli, že je mnohdy zapotřebí velká míra trpělivosti. Otázky musí pokládat tak, aby jim dítě rozumělo a byly pro něho pochopitelné. Pro některé výrazy mají děti svoje specifické názvy, a tak nezbyvá nic jiného, než je ve výslechu respektovat. Poškozeným je zapotřebí poskytnout dostatek času, aby se mohli v otázce zorientovat. Ohledně používání složitých souvětí a podmínek bylo zjištěno, že ve výslechu dětí je nutné složitá souvětí, kterým by dospělý zcela jistě porozuměl, rozdělit do několika otázek a z odpovědí na jednotlivé dílčí otázky sestavit výslednou myšlenku.

Projektivní techniky ve výslechu jsou používány především ve formě loutek „Jája a Pája“, a to přímo policistou. Ostatní projektivní techniky používá a vyhodnocuje psycholog. Nicméně některé postupy těchto nepřímých projektivních technik jsou alespoň částečně známy i vyslýchajícím policistům.

Rozhovorem bylo dále zjištěno, že před samotným naplánováním výslechu dítěte je zapotřebí událost důkladně prověřit a zjistit, zda výslech dítěte je skutečně nutný. Pokud dospějeme k závěru, že je nutné dítě předem vyslechnout, je důležité si předem zjistit co nejvíce informací o něm, ale i o vyšetřované události, tak aby při provádění výslechu bylo možné klást otázky takovým způsobem, aby byla co nejpřesněji a nejpodrobněji zjištěna vyšetřovaná událost a nebylo nutné výslech znovu opakovat. V některých případech, zejména těch složitějších, je zapotřebí si předem připravit otázky k výslechu, nebo alespoň jeho osnovu, aby nedošlo k vynechání některých otázek, které by mohly být podstatné a jejich zodpovězení by v budoucnu chybělo. Pak by se musel opakovat výslech, což by nebylo vhodné.

4.5.3 Zpracování dat získaných pozorováním

Pozorování bylo prováděno ve výslechové místnosti na Okresním ředitelství Policie České republiky v Semilech, která byla uvedena do provozu na přelomu roku 2006 a 2007. Komplex s výslechovou místností se nachází v samostatném křídle budovy okresního ředitelství, který je oddělen od hlavní další chodbou s dveřmi. Hlavní chodba je neveřejná a díky bezpečnostním opatřením, jako je vstup pouze na služební průkazy a průkazy civilních

zaměstnanců, není možné do těchto míst vstoupit. Pohyb osob, které nejsou zaměstnány u policie je tedy možný jen v doprovodu policisty či oprávněné osoby.

Komplex zřízený jako výslechová místnost pro děti a mladistvé je tvořen čtyřmi samostatnými místnostmi a chodbou. V tomto komplexu se nachází jak výslechová místnost, tak i zázemí pro policisty a zúčastněné osoby. **Kancelář č. 1** slouží pro potřeby policejního komisaře, který vede vyšetřování. Je vybavena zcela běžným policejním nábytkem a podlaha je kryta linoleem. **Kancelář č. 2** se nachází vedle kanceláře č. 1. Jedná se o speciální výslechovou místnost. Je vybavena atypickým nábytkem, který připomíná spíše obývací pokoj než policejní kancelář. Je zde umístěna sedací souprava, několik skříněk a výslechový stůl s počítačem. Podlaha místnosti je pokryta kobercem a nachází se zde hračky pro děti a vyšetřovací pomůcky, jako jsou loutky „Jája a Pája“. Výslechová místnost je zařízena audio a videotechnikou, která snímá její prostor a zaznamenává rozhovor s dítětem.

Výslechová místnost je dostatečně světlá, vymalovaná teplými barevnými odstíny, upravená a čistá. Na stěnách místnosti jsou pověšené obrazy. Mezi vybavení místnosti patří i potřeby pro kreslení. Je prostá nepříjemných pachů a situovaná tak, aby sem zbytečně nepronikaly rušivé vlivy z okolního prostředí. Vytápění je zajišťováno centrální klimatizační jednotkou, která umožňuje v letních měsících snížit teplotu v místnosti, tak aby byla přijatelná a vyslýchaný nebyl navíc rušen přílišným horkem.

Kancelář č. 3 slouží jako zázemí pro soudce, státní zástupce, obhájce obviněného či obviněného a další zúčastněné osoby, které jsou výslechu přítomny. V této kanceláři se nachází také audiovizuální technika, která umožňuje v případě potřeby zasáhnout do výslechu, který probíhá v kanceláři č. 2, ale také jej umožňuje sledovat. Zde je umístěna i záznamová technika. **Kancelář č. 4** slouží jako zázemí pro komisaře, kteří provádějí prověřování trestné činnosti páchané na mládeži a dětech, ale i jimi páchané trestné činnosti. Tato místnost je opět vybavena běžným policejním nábytkem, a to obdobně jako kancelář č. 1.

4.5.4 Zpracování dat získaných sekundární analýzou

4.5.4.1 Analýza spisových materiálů

Z dvaceti náhodně vybraných uzavřených trestních spisů, které jsem mohl prostudovat, bylo zjištěno, že k trestní činnosti mravnostního charakteru, kdy docházelo k pohlavnímu zneužívání dětí či k týrání svěřené osoby, docházelo v 15 % případů, to znamená ve třech spisech. Ze studia těchto spisů bylo zjištěno, že rodiče buď své děti

zanedbávali nebo děti byly neúměrně, zejména fyzicky trestány. Prostudováním výpovědí bylo zjištěno, že zanedbávání trvalo zpravidla rok, ale i déle, než se jej podařilo odhalit. A znamená, že děti byly dlouhodobě poškozovány. Ohledně fyzického trestání byla situace obdobná, ale doba latence byla oproti zanedbávání výrazně nižší. Lze to přičíst zjištění pouze z jednoho spisu, kdy na těle poškozeného chlapce si učitel ve škole všiml podezřelých zranění. Dalším šetřením bylo zjištěno, že otec chlapce má problémy s ovládáním svého chování. V jednom případě bylo zjištěno, že došlo k napadení mezi spolužáky na základní škole, kdy skutek byl klasifikován jako šikana. Děj se odehrál mezi mladistvými v deváté třídě, kdy fyzicky silnější, ale prospěchově slabší žák svým chováním terorizoval celou třídu. Ostatní spolužáci, včetně oběti, si jej nevšimli. Zpravidla jim nadával. Oběť byla fyzicky slabší než on a ve třídě byl novým žákem, který se s nikým příliš nestýkal. Celý incident vyvrcholil jednáním, když pachatel stáhl poškozenému kalhoty ke kolenům a hlavou mu tloukl o skříň. Věc pak byla ostatními žáky nahlášena pedagogickému sboru.

Případy pohlavního zneužívání dětí byly dva. V tomto případě se jednalo o zneužívání závislé osoby, tedy v jednom případě matkou a ve druhém případě otčímem. Pachatelé v tomto případě pocházeli z okrajových vrstev společnosti a patřili k sociálně problémovým skupinám. Všichni žili v okolí větších měst na okresech Semily a Jičín.

V případě zneužívání otčímem se jednalo o železničního pracovníka na nižší pozici, u kterého byla zjištěna nadměrná konzumace alkoholu a vlivem alkoholového opojení docházelo k uvolnění morálních zábran a dopouštěl se zneužívání syna své družky, která byla, stejně jako on, rozvedená a toho času nezaměstnaná. Když byl otčím s chlapcem sám doma, zavíral se s ním sám v bytě a vyžadoval po něm, aby se s ním „mazlil“ v posteli. Chtěl, aby mu chlapec sahal pod spodní prádlo a hladil jej na přirození. To samé prováděl i on chlapci. Chlapce nabádal, aby to nikde říkal, a dával mu dárky jako cigarety a občas i nějaký alkohol a platil mu i různé atrakce v lunaparku. Zarážející také bylo, že se jednalo teprve o devítiletého hochy a jeho matka věděla, že ke zneužívání dochází, a tolerovala i to, že její syn kouří. Ze spisového materiálu pak bylo patrné, že matka s chlapcem neměla kam jít. Skutek byl nakonec oznámen starší sestrou chlapce, která s nimi ve společné domácnosti nežila a o zneužívání se dozvěděla z úst bratra, který ji řekl „představ si, že mě *Karel* zneužil“. Matka se domnívala, že po jejím zásahu již ke zneužívání jejího syna nedochází, ale opak byl pravdou. Ona sama v minulosti zneužívala svého syna. V současné době žije se synem sama.

Tahle žena byla také pachatelkou, která zneužívala svého syna, ale i syna svého druha. Oba chlapce přiměla, aby ji ostříhali přirození a pak jí do něj vložili erotickou pomůcku – umělý penis. Ke svému jednání uvedla, že byla pod vlivem alkoholu, kdy vypila dvě piva.

Případ byl odhalen díky pedagogické pracovníci, která ve škole vyslechla rozhovor zneužitých dětí. Druh pachatelky se o zneužívání dozvěděl, ale oznámení sám neučinil, spokojil se slibem družky, že se to nebude opakovat. Dle jeho názoru je rodina v pořádku.

Dalším studiem trestních spisů bylo zjištěno, že čtrnáct z dvaceti případů pohlavního zneužívání, tedy 70 %, se odehrálo mimo rodinu. Pachatelem byl většinou rodině blízký člověk, soused, kamarád, kamarádka dětí. Dále bylo zjištěno, že z celkového počtu čtrnácti případů došlo k pohlavnímu zneužívání u pěti případů mezi nezletilými osobami navzájem. Tedy jak osoby mladší 15 let se dopustily tohoto činu na věkově mladších osobách a dále mladistvé osoby se tohoto dopustily na osobách mladších 15 let. V těchto případech bylo ze znaleckých posudků zjištěno, že se jednalo vesměs o nevyrovnané osoby se sníženým intelektem, sklonem k maladaptivitě, lehkomyšlnosti a neuváženému disociálnímu chování. Pásmo jejich inteligence bylo hodnoceno u dolní hranice podprůměru.

Blíže byl prostudován jeden ze spisů, kdy se pohlavního zneužívání dopustila mladistvá patnáctiletá dívka, která vykonala soulož s nezletilým jedenáctiletým chlapcem a před dalším jedenáctiletým chlapcem se svlékala do naha a chtěla, aby ji osahával na prsou, což se také stalo. Prostudováním spisu bylo zjištěno, že dívka pochází z rozvráceného manželství a disharmonického rodinného prostředí. Ve zvláštní škole měla špatný prospěch, většinou samé čtyřky. Nastoupila na rodinnou školu, kterou nezvládala, a proto po půl roce přestoupila na učební obor kuchařka, ze kterého byla vyloučena, protože neudělala opravné zkoušky z chemie. Ve škole měla neomluvené absence. Následně pracovala v tkalcovně, ale byla popuštěna, protože ji práce nešla od ruky, nedovedla správně počítat nitě. Podle zaměstnavatele bylo její chování zvláštní a sama o nic nejevila zájem. Ve svém bydlišti má pověst děvčete, které si dá říci, když za ním přijde chlapec s požadavkem k sexuálním aktivitám. Sama měla zájem o starší chlapce, ale ti o ni zájem nejevili. Podle ní ji mladší chlapci k sexuálním aktivitám vyprovokovali. Podle znaleckého posudku sama pachatelka nechápe dosah a závažnost svého jednání.

Ohledně opakované viktimizace bylo zjištěno, že v některých případech se daří zasáhnout poměrně záhy, ale pachatelé vzhledem ke svému vývojovému stupni nejsou schopni pochopit závažnost svého jednání. Dále bylo zjištěno, že dospělí pachatelé se dopouštějí takového jednání především pod vlivem alkoholu. Nebylo zjištěno, že by se takto chovali ve střízlivém stavu.

Oběti pak zažívají různé psychické stavy, kdy se například stydí za to, že mají rádi své rodiče, kteří byli nakonec uvězněni za sexuální zneužívání, nebo že pod vlivem častých rodinných rozepří špatně prospívají ve škole.

Byly analyzovány pouze spisy, které se dotýkaly mravnostní trestné činnosti, protože ty dle mého názoru nejlépe odpovídají na otázku předpokladu č. 2. Spisy, ve kterých figurovali mladiství pachatelé na úseku majetkové trestné činnosti, nebyly analyzovány, protože děti zde figurují jako pachatelé, a tudíž u nich nedochází k viktimizaci.

Na závěr této kapitoly musím poznamenat, že při analýze spisového materiálu jsem vzhledem k zákonu č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže, v platném znění musel respektovat přísná bezpečnostní pravidla, zejména utajování totožnosti. Proto jsem se spisovou dokumentací mohl pracovat pouze na vymezeném pracovišti a zavázat se mlčenlivostí.

Při provádění analýzy jsem se začel i do některých výpovědí, které mi občas vháněly slzy do očí, zejména pak případ chlapce, který byl nejprve zneužit matkou a posléze otčímem. Vyšetřování této rodiny však není stále ukončeno, vzhledem k její rozvětvenosti. Této rodině a jí podobným rodinám je věnována zvýšená pozornost, protože ohledně pohlavního zneužívání zde dochází ke zneužívání každého každým.

4.5.4.2 Analýza praktických a teoretických poznatků

Zpracováním odborné literatury bylo získáno množství poznatků, které jsou uvedeny v teoretické části této bakalářské práce. Provedeným průzkumem a aplikací výzkumných metod byl zjištěn určitý stav, který je rozebrán v jednotlivých kapitolách, které se zabývají konkrétní výzkumnou metodou. Následně bude stav zjištěný průzkumem podroben diskusi a porovnán s teoretickými poznatky. Výstupem provedené komparace empirických a teoretických poznatků bude stručné konstatování.

Na základě provedeného průzkumu a vlastních poznatků autora bylo zjištěno, že problematice výslechu dětí a nezletilých se v rámci Policie České republiky věnují specialisté, kteří jsou k této práci pověřeni. Jejich cílem je jednak zjištění skutkového stavu věci a dále šetrný přístup k obětem, ale i pachatelům trestné činnosti. K dosažení cíle využívají speciální výslechovou místnost, řadu teoretických poznatků, vlastních zkušeností a v neposlední řadě i spolupráci s kurátory městských úřadů a odbornou veřejností.

4.5.5 Ověřování předpokladů a diskuse

4.5.5.1 Ověřování předpokladů – dotazník

Předpoklady byly ověřovány dotazníkem, který vyplnilo dvanáct vybraných osob, které se zabývají výslechem dětí a dospívajících.

Předpoklad č. 1 – Při výslechu dětí a dospívajících jsou dodržovány doporučené postupy.

Předpoklad se potvrdil, protože dotázaní odborníci se domnívají, že přístupy k nezletilým poškozeným a pachatelům jsou dostatečně šetrné. Rovněž více než polovina dotázaných (83,3 %) se domnívá, že během výslechu je minimalizováno riziko sekundární viktimizace. Odborníci se dále shodují v tom, že je potřeba nechat dítě vyplakat a nenapomínat je v případě nevhodného chování, stejně jako to uvádí odborná literatura, zejména u obětí trestných činů.¹²⁹ Provedeným dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že při výslechu mají poškození dostatek času na to, aby si mohli ujasnit odpověď na položenou otázku a naopak, pachatelům jsou pokládány otázky rychle za sebou, aby nemohli rozmýšlet odpověď. Ohledně důvěry k dítěti, které oznamuje sexuální zneužívání mimo rodinu, bylo zjištěno, že tomuto oznámení odborníci plně věří.

Předpoklad č. 2 – Opakovaná viktimizace významným způsobem poškozuje děti a mladistvé, pokud by vyšetřování proběhlo necitlivě, může dojít k sekundární viktimizaci.

Předpoklad se potvrdil, protože 83,3 % dotázaných dovedla z nabízených možností správně vyhodnotit, co je sekundární viktimizace, a stejný počet dotazovaných odborníků uvedl, že se během výslechu neomezují jen na strohá zjištění, ale také věnují pozornost problémům oběti. Když byla otázka položena jiným způsobem, bylo zjištěno že 91,7 % dotázaných se zajímá o problémy oběti, ale jen 8,3 % pouze v případě, že to souvisí s vyšetřovanou událostí. Dále bylo zjištěno, že 75 % dotázaných poskytuje poškozeným informace, zejména o tom, kam se obrátit či jaký bude další postup. Ohledně eliminace sekundární viktimizace je důležité poskytnout oběti informace, proč se o některé záležitosti zajímáme a srozumitelně ji vysvětlit důvody, které nás vedou ke zvolenému postupu, aby neměla pocit izolace a pocit, že slouží pouze jako zdroj informací pro policejní vyšetřování. Bylo zjištěno, že 91,7 % odborníků poskytuje oběti tyto informace a tak se aktivně podílí na snižování vlivu sekundární viktimizace oběti. Dalším způsobem, jak lze omezit proces poškozování oběti, je vcítění se do její situace. Dotazníkovým šetřením bylo zjištěno, že 33,3 % dotazovaných se do této situace dokáže zcela určitě vcítit a 66,7 % dotazových uvedlo, že nejspíše ano. Lze tedy předpokládat, že dochází k empatickému přístupu vyslychajícího k vyslychanému, což v konečném důsledku přispívá také ke snižování sekundární viktimizace. Nonverbální komunikace je rovněž jedním z faktorů, který může přispívat k sekundární viktimizaci, ale také může významným způsobem působit na průběh výslechové interakce a vznik konfliktních situací. Všichni dotázaní respondenti se domnívají,

---

¹²⁹ srov. VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence*, s. 471

že nonverbální komunikace má vliv na průběh výslechu. Tím si tedy jsou vědomi jejího významu.

Předpoklad č. 3 – Pachatelé z řad mládeže využívají zkušeností získaných během předchozího vyšetřování při jiném vyšetřování jejich recidivy.

Předpoklad se potvrdil, jelikož bylo zjištěno, že během výslechu se projevuje zkušenost získaná předchozím výslechem. Dvacet pět procent dotázaných policistů je přesvědčeno, že předchozí zkušenost může zcela určitě ovlivnit aktuální výslech, 58,3 % dotázaných se domnívá, že zkušenost s předchozím výslechem může ovlivnit výpověď pachatele, a 16,7 % se domnívá, že předchozí zkušenost s výslechem zřejmě nebude ovlivňovat výpověď pachatele. Dále bylo zjišťováno, zda se během výslechu projevuje zvláštní fenomén psychického napětí, který byl popsán u prvně vyslýchaných osob i u recidivujících pachatelů. Z dotázaných se 66,7 % domnívá, že se zřejmě neobjevuje, 25 % uvedlo, že se s tímto fenoménem u recidivistů nesetkalo, a jeden respondent (8,3 %) uvedl, že možná by tento jev mohl být přítomen i u recidivistů. Další dílčí otázkou ke zjištění tohoto předpokladu bylo prověření, zda se pracovníci policie domnívají, že recidivisté zažívají při výslechu pocit sebejistoty, a to zejména v situaci, kdy proti nim nejsou předloženy žádné usvědčující důkazy. Z dotázaných 41,7 % uvedlo, že jsou přesvědčeni o tom, že v případě nedostatku důkazních prostředků proti recidivujícím pachatelům tito během výslechu zažívají větší pocit sebejistoty.

4.5.5.2 Ověřování předpokladů – rozhovor

Volným rozhovorem byly ověřovány stejné předpoklady, jako tomu bylo u dotazníku, ale byla rozvíjena témata daná dotazníkem.

Předpoklad č. 1 – Při výslechu dětí a dospívajících jsou dodržovány doporučené postupy.

Předpoklad se potvrdil již provedením dotazníkového šetření a dále rozhovorem, který je zde shrnut.

Rozhovorem s odborníky z řad policistů bylo zjištěno, že zejména v posledních letech dochází k rozvoji dětských výslechových místností na všech okresních ředitelstvích tak, aby byly co neblíže a mohlo docházet k jejich hojnému využívání. Pozitivně bylo hodnoceno i zavedení loutek „Jája a Pája“ a zpracování instruktážního videopořadu k jejich správnému použití. Aby bylo dosaženo optimálních výsledků, jsou pečlivě vybíráni i pracovníci, kteří přicházejí do styku s dětmi.

Při diskusi nad vyplněným dotazníkem byly potvrzeny závěry, které z něho vycházely. Dále bylo zjištěno, že při vyšetřování na úseku kriminality dětí a mládeže jsou dodržovány doporučené postupy, kdy základní zásady jsou stanoveny trestním řádem a od těch se není možné odchýlit. Dodržování zákonnosti vede ke správnému provedení výsledku jako neopakovatelného úkonu. Všem záleží na správném provedení a přístupu k dětem tak, aby co nejméně docházelo k jejich dalšímu poškozování.

Předpoklad č. 2 – Opakovaná viktimizace významným způsobem poškozuje děti a mladistvé, pokud by vyšetřování proběhlo necitlivě, může dojít k sekundární viktimizaci.

Předpoklad se potvrdil, protože došlo k potvrzení informací získaných dotazníkovým šetřením a názory odborníků a jejich teoretické znalosti korespondují s odbornou literaturou.

Ohledně sekundární viktimizace dotázaní odborníci uvedli, že největší problémy spatřují v provádění některých vyšetření, především gynekologického, která mohou být obzvláště traumatizující i přes odborný a citlivý přístup lékařů. Co se týče výsledku pachatelů z řad dětí, tak i tito jsou vyslýcháni ve speciální výslechové místnosti, aby nebyli vystavováni nepřiměřenému tlaku ze strany policie, a tím i jejich poškozování. Při provádění výsledku je věnována pozornost názorům, pocitům a problémům vyslýchanych osob. V případě potřeby a pokud to vyžaduje situace je vyslýcháným dětem či jejich rodičům vysvětlován další postup aby nedocházelo k pocitu, že slouží pouze jako zdroj informací. Empatický přístup rovněž snižuje sekundární viktimizaci. Dotazovaní pracovníci si rovněž uvědomují význam nonverbální komunikace. Přes všechny postupy a doporučení, která jsou podle nich dodržována v maximální možné míře, se domnívají, že stále může docházet k sekundární viktimizaci obětí.

Předpoklad č. 3 – Pachatelé z řad mládeže využívají zkušeností získaných během předchozího vyšetřování při jiném vyšetřování jejich recidivy.

Dvacet pět respondentů je přesvědčeno, že předchozí zkušenost určitě ovlivní výslech recidivujícího pachatele, a 58,3 % respondentů se domnívá, že k tomuto ovlivnění může zřejmě docházet. Pouze 16,7 % respondentů zastává názor, že k ovlivnění aktuálního výsledku zkušeností získanou předchozím výsledkem zřejmě nedochází. Více jak polovina respondentů se domnívá, že při dalším výsledku se neobjevuje fenomén zvláštního psychického vypětí, který je popisován při prvním výsledku na policii. Polovina respondentů se domnívá, že pravděpodobně jsou pachatelé sebejistí během výsledku, pokud jim nejsou předloženy

usvědčující důkazy, a 41,7 % dotazovaných se domnívá, že recidivující pachatelé se při výslechu chovají sebejistě.

Z uvedeného je zřejmé, že došlo k potvrzení předpokladu č. 3.

4.5.5.3 Ověřování předpokladů – pozorování

Předpoklad č. 4 – Výslechová místnost pro nezletilé a mladistvé je vybavena nábytkem, který se nepochodá běžnému kancelářskému nábytku, a dalším vybavením, které pomáhá snižovat úzkost vyslýchaných osob.

Předpoklad byl potvrzen. Pozorováním bylo zjištěno, že výslechová místnost je vybavena atypickým nábytkem, který nepřipomíná strohé kancelářské prostředí, ale spíše navozuje atmosféru obývacího pokoje. Místnost je vybavena obrazy a dětskými hračkami, které napomáhají k navázání kontaktu. Koberec na zemi umocňuje dojem, že se nejedná o strohé kancelářské prostředí, navíc tlumí kroky osob, které se pohybují po místnosti. V případě potřeby je možné využít i pastelek. Celkový dojem místnosti navozuje pocit útulnosti a bezpečí. Bezpečnost je zajištěna elektronickým bezpečnostním systémem, který zabezpečuje, že do okolí výslechové místnosti se nemohou dostat nepovolané osoby.

Předpoklad č. 5 – Ve výslechové místnosti je instalované zařízení, které umožňuje záznam dění v místnosti a nepřímou přítomnost zúčastněných osob a zajišťuje tak i nerušený průběh výslechu.

Předpoklad byl potvrzen. Výslechová místnost je vybavena audio a videotechnikou, která umožňuje snímání záznam uložit na datový nosič, a tak odpadá nutnost okamžité protokolace výpovědi a vznik rušivých elementů. Záznam z výslechové místnosti mohou sledovat zúčastněné osoby ve vedlejší místnosti. Těmito osobami je v případě neopakovatelného úkonu soudce, dále státní zástupce, právní zástupce podezřelého a podezřelý. Tyto osoby jsou úmyslně umístěny mimo výslechovou místnost, tak aby svým rozhovorem, poznámkami, chováním a neverbálními projevy negativně neovlivňovaly průběh výslechu. Navíc přítomnost pachatele u výslechu poškozeného by mohla v poškozeném vyvolávat obavy. Tím, že je výslechová místnost situována v uzavřeném traktu budovy, je omezen i vliv rušivých elementů z vnějšího výslechového prostředí. Navíc díky elektronickým zámkům je zamezeno vstupu nepovolaných osob do okolí výslechové místnosti.

4.5.5.4 Ověřování předpokladů – analýza spisové dokumentace

Předpoklad č. 2 – Opakovaná viktimizace významným způsobem poškozuje děti a mladistvé, pokud by vyšetřování proběhlo necitlivě, může dojít k sekundární viktimizaci.

Předpoklad se naplnil z první části. Analýzou spisové dokumentace bylo zjištěno, že ve většině případů není sexuální ataka ze strany pachatele jediná, ale opakuje se. To samé platí i v případě týrání dětí. Latence jednotlivých trestných činů nebo činů jinak trestných je různorodá a závisí na mnoha okolnostech, kdy dojde k odhalení. Od délky latence trestného činu se odvíjí dále i stupeň narušení oběti.

Ohledně sexuálního zneužívání dětí mezi sebou bych zmínil, že z jednoho případu se nedá příliš vycházet. V tomto případě byla míra latence krátkodobá, a to díky tomu, že se poškození sami chlubili pohlavním stykem, který byl navíc jen epizodického charakteru.

Provedenou analýzou spisové dokumentace se nepodařilo jasně ověřit, zda vyšetřování proběhlo citlivě, a tudíž nedošlo k sekundární viktimizaci. Lze usuzovat, že za předpokladu dodržení stanovených postupů a doporučení byl minimalizovaný vliv případné sekundární viktimizace. Zprávy odborníků, psychologa, pedagogického pracovníka apod., kteří se účastní výsledku a jejichž názor k výsledku je uveden v jeho závěru, neuvádějí, že by s dítětem bylo nakládáno necitlivým způsobem.

4.5.5.5 Ověřování předpokladů – analýza praktických a teoretických poznatků

Předpoklad č. 6 – Postupy při výsledku dětí a dospívajících korespondují s doporučeními, která jsou uvedena v odborné literatuře a zákonným a podzákonným předpisům.

Předpoklady byl potvrzeny, protože během výsledku jsou striktně dodržována zákonná opatření, která bohužel někdy mohou vést až k systémovému týrání dítěte, např. když je rozhodováno o ústavní péči na ochranu dítěte před dalším zneužíváním, ale dítě chápe své odloučení od rodiny zcela opačně, jako trest. Podzákonné předpisy jsou rovněž dodržovány. Upravují používání loutek „Jája a Pája“ a dále poskytují metodickou pomoc, jak správně pracovat s těmito služebními pomůckami, například formou instruktážního videopořadu. Dále dodržování předpisů významným způsobem pomáhá k šetření práv poškozených, ale i pachatelů. Je zde upravována celá řada situací, např. časy, kdy může být dítě vyslýcháno, to proto, aby nebylo vystavováno nadměrnému psychickému zatížení výsledkem v nočních hodinách, který je možné odložit na pozdější dobu.

Během výslechu se používají i některá doporučení krizové intervence, zejména pokud chceme podpořit vyslýchanou osobu, která se ocitá v krizi. Výslech dětí a dospívajících je v nejzákladnější linii vymezen trestním řádem a posléze závaznými pokyny policejního prezidenta. Výslech dětí je usnadňován zřizováním speciálních výslechových místností a zároveň s tím je snižována i sekundární viktimizace vyslýchaných obětí. K výslechu dětí byla vydána mnohá doporučení, která jsou obsažena především v odborné literatuře, ve které je popsána jak verbální složka komunikace, tak i její neverbální složka. V rámci výslechu lze provádět i různé nepřímé projektivní techniky, ať už se jedná o loutky „Jája a Pája“ nebo kreslení či vyprávění pohádky. Při výslechu dítěte se bere v úvahu i jeho stupeň vývoje a míra, s jakou je schopno vyslychajícímu porozumět či sdělit určité informace. Každopádně vyslychající je trpělivý.

Během výslechové interakce je nutné si s některými dětmi kreslit a bavit se s nimi o jejich výtvarných dílech. Vyslychající zaznamenává a vyhodnocuje projevy dítěte, které mohou být snímány i záznamovou technikou a později využity. Samozřejmostí je přítomnost soudce během výslechu, to proto, aby nemusel být opakován a byla šetřena práva a psychika dítěte. Významnou roli ve výslechu hraje také vliv vrstevnické skupiny na jednotlivce, zejména pak na pachatele. Tomu je výslech také přizpůsobován.

Při výslechu dětí vyslychající mluví pomalu, srozumitelně, s delšími pauzami a v jednoduchých gramaticky správných větách. Nepoužívá složité věty s více myšlenkami a vyhýbá se záporům. Pokud chce něco zdůraznit, tak to opakuje. Vyslychající v rozhovoru může používat zdobněliny, ale nesmí šíšlat a zásadně nemění dětský slovník, ale přizpůsobuje se mu. S dítětem si v případě potřeby předem vyjasní, jak bude nazývat jednotlivé partie lidského těla, zejména genitálie. Vyhýbá se návodným (sugestivním) otázkám a volí raději otázky s otevřeným koncem. Nementoruje události a neodsuzuje pachatele.

Při navazování kontaktu s dítětem, především v roli oběti, se vyslychající zaměřuje také na jeho zájmy a snaží se tak získat jeho důvěru a podle doporučených postupů se snaží na dítě nespíchat. Tento postup se pak může pozitivně projevit v celkové atmosféře výslechu. Samozřejmostí zůstává také respektování vývojových rozdílů dítěte a jeho schopností. Jinak je jednáno s tříletým dítětem a jinak se šestnáctiletým adolescentem.

Před samotným zahájením výslechu je zjišťováno co nejvíce informací o vyslychaném, ale i o vyšetřované události tak, aby mohl být výslech vyčerpávající a nemusel již být v budoucnu opakován či doplňován. Způsob vedení výslechu je volen podle věku a vývojového stupně vyslychané osoby. Některé zmíněné postupy využívá v praxi spíše

dětský psycholog (nepřímé projektivní techniky), ale vyslýchající policista je s nimi alespoň částečně obeznámen.

4.5.6 Shrnutí výsledků praktické části

U předpokladů ověřovaných dotazníkem a rozhovorem se potvrdily všechny předpoklady a lze konstatovat, že **při výslechu dětí a dospívajících jsou dodržovány doporučené postupy**, které jsou uvedeny v odborné literatuře a ukotveny v právním řádu České republiky, který je dále rozvíjen a aplikován na konkrétní pracoviště pomocí podzákonných předpisů.

K dodržování doporučených postupů přispívá i přítomnost psychologa během výslechu, využívání projektivních technik a provádění výslechu v nestresujícím a bezpečném prostředí, kterým je výslechová místnost.

I přestože jsou dodržovány doporučené postupy, může docházet k sekundární viktimizaci během vyšetřování. Jako nejcitlivější oblast ohledně sekundární viktimizace je hodnoceno lékařské vyšetření, zejména gynekologické. Aby se zabránilo opakované a sekundární viktimizaci, jsou obětem sdělovány potřebné informace, zejména pak rodičům nebo osobám, do jejichž péče je dítě svěřeno. Dále bylo zjištěno, že děti bývají vychovávány zhruba stejně jako jejich rodiče a může dojít ke stejné viktimizaci, jaké byli vystaveni rodiče. Vliv opakované viktimizace a její dlouhodobosti se tak může projevit až za několik let, když se poškozený ocitne v podobné roli, kterou předtím zastával pachatel. Před odhalením zneužívání dětí dochází poměrně často k jejich několikanásobnému zneužití. Lze tedy shrnout, že **dlouhodobá viktimizace poškozuje dítě, a to v jeho dalším vývoji** vlivem deprivace. Během procesu vyšetřování je zpravidla nezbytné provádět některé úkony s poškozeným dítětem, které mohou nepříznivě působit na jeho psychiku a **při necitlivě vedeném vyšetřování může docházet k sekundární viktimizaci**, která je ale významným způsobem omezována řadou opatření.

Pachatelé z řad dětí a dospívajících využívají ve výslechu svých zkušeností, které nabyli v minulosti při vyšetřování jiného činu jinak trestného anebo tyto informace získali ze závadového prostředí, kde žijí.

Pozorováním se potvrdil i předpoklad č. 4 a 5, kdy je výslechová místnost vybavena tak, aby zde nedocházelo k negativnímu působení prostředí a vyslýchaný se zde mohl cítit bezpečně a místnost byla útulná. Instalovaná audio a videotechnika pomáhá k nerušenému průběhu výslechu a dále zajišťuje pocit bezpečí, kdy je zamezeno kontaktu pachatele a poškozeného.

Analýzou praktických a teoretických poznatků bylo zjištěno, že dochází k dodržování doporučených postupů jak při výslechu dětských obětí, tak i pachatelů. Přístupy vyslýchajících jsou vesměs v souladu s doporučovanými postupy a k porušování zákona nedochází. Jako garant zákonnosti je soudce v případě, že se výslech již nebude opakovat. Zájmem kriminalistů je vyloučit, nebo alespoň minimalizovat působení sekundární viktimizace.

5 Závěr

Předpokladem práce bylo zjištění, zda během vyšetřování trestných činů nezletilých a mladistvých pachatelů, ale také při výslechu obětí trestných činů z řad nezletilců a mladistvých dochází k dodržování doporučených postupů a nejen ryze zákonných předpisů.

V současné době žijeme v přeseexualizované společnosti a sex již není tabuizován jako v minulosti. Hledí se na něj jako na zcela běžnou záležitost. Děti žijící v dnešní době se s ním mohou setkávat téměř na každém rohu. Běžně jsou dostupné pornografické materiály jak v tištěné, tak v elektronické podobě. Sexuální výchova ve školách doznala také modernizace a je běžně dětem sdělováno, co je považováno za normu a co není chápáno jako normální. Můžeme se tedy domnívat, že školou povinné děti již vědí, co sexuální zneužívání je, a zřejmě také vědí, co si k nim může dospělý dovolit. Co už ale nevědí, je, jak se takovému jednání bránit, jak se mají chovat. Dále mají strach z toho, co bude následovat, až vše vyjde najevo. Někdy mohou mít strach o svůj život, nebo že budou umístěny do dětského domova a již nikdy neuvidí své rodiče. Jejich strach může mít i iracionální základ, ale oni jej nedokážou v danou chvíli správně vyhodnotit. Čím déle pak takovýto neutěšený stav trvá, tím hůře se jeho následky odstraňují.

Současná média pořádají hony na pedofily a každé zneužívané dítě je hned jejich obětí. Z každého zjištěného případu se snaží vyrobiť senzaci, která se dobře prodává, a div že nepokládají otázky přímo nezletilým obětem. Nicméně velice barvitě informují o všech senzačních skutečnostech a neohlíží se přitom právě na oběti, kterým uštěďrují další sekundární rány v jejich procesu viktimizace, které jsou mnohdy daleko hlubší než rány způsobené vyšetřováním.

Pozornost byla věnována zejména výslechové praxi obětí trestných činů. Právě u této skupiny vyslýchaných je obtížné navazování prvních kontaktů. Děti jsou zpravidla nedůvěřivé vůči cizím lidem a obzvláště se pak obávají odnětí od rodiny. Mladší děti si samy neuvědomují závažnost jednání dospělé osoby či některých svých starších kamarádů a chápou takové chování jako normu. Mnohdy samy nic neoznamují a samy se vnímají jako oběť ve prospěch svých sourozenců. U dospělých pachatelů se pak nejedná o pedofilii v její pravé podobě, ale o snadnou dostupnost oběti a její vysokou míru vulnerability.

Svoji roli dnes sehrává také všeobecná glorifikace různých celebrit, které vystavují nahotu na obdiv a veřejně sdělují svoje sexuální zážitky a zkušenosti, zejména v rozličných populárních časopisech pro mládež či jim určených pořadech v masmédiích. Je tak v podstatě vytvářena mediální norma, která udává, že časté střídání partnerů je v podstatě normou stejně

tak jako časné sexuální aktivity. Proto možná některé děti ze zvědavosti zahajují předčasně svůj sexuální život, a není-li po ruce starší partner, sáhnou i po mladším kamarádovi.

Podíváme-li se do statistik, tak zjistíme, že sexuální zneužívání je závažným problémem, protože v podstatě tvoří polovinu mravnostní kriminality a převyšuje dokonce i trestný čin znásilnění. Nicméně pohlavní zneužívání je páčáno většinou bez užití návykových látek a jejich hojná přítomnost v této práci je zapříčiněna nejspíše malým vzorkem.

Jedinec v postmoderní době má přístup k velkému množství informací, které jsou sdílené prostřednictvím celosvětové sítě internet. Dále může čerpat informace z nesčetného množství médií a v době globalizace tak vznikají různé alternativní kulturní směry a životní styly, které nabízejí různé druhy různě intenzivního vyžití. Některé směry jsou hraniční a jednotlivci či skupiny jejich vyznavačů pak narážejí na hranice zákona, kdy svým jednáním začínají porušovat zájmy jiných. Takovým jednáním pak mohou být takové aktivity, které poškozují něčí majetek anebo dochází rovnou ke zcizení majetku. Poškozování majetku je u mládeže spojeno zpravidla se sprejerstvím, které po roce zažívá boom zejména v městských aglomeracích. Sprejerství je spojováno se životním stylem a cílem není jen vytvořit nějaké dílo, ale v dnešní době zejména zážitek ze vzrušení, které tvorbu doprovází, jelikož je vytvářeno na místech, kde hrozí nějaké nebezpečí. Další významnou oblastí majetkové kriminality, které se dopouští mládež, jsou různé krádeže. Motivem je buď opatření kýžené věci, kterou nemůže jiným způsobem získat, nebo jiný majetkový prospěch. Zejména s krádeží kvůli majetkovému prospěchu se můžeme setkat u recidivujících pachatelů.

Výslech nezletilých osob na rozličných vývojových stupních s sebou nese i svá specifika. Proces vyšetřování by měl nejen odhalit trestnou činnost, ale měl by také působit výchovně. Proto je nutné používat šetrné způsoby při vyslýchání pachatelů a správně je nasměrovat. Nejde jen o potrestání, ale o to, aby se nezletilci dalo jasně najevo, že nežádoucí chování nezůstane nepovšimnuto, ale bude odhaleno. Za nežádoucí chování pak musí následovat přiměřená sankce. Aby bylo možno spravedlivě rozhodovat, je nutné se zajímat o motiv nežádoucího chování a o způsob, jakým pachatel chápe své chování, a zda si je vůbec vědom následků svého chování a zda je schopen rozlišit žádoucí chování od toho nežádoucího.

Pohledem do statistiky můžeme konstatovat, že majetková trestná činnost spáchaná dětmi se podílí 12,75 % na celkově objasněné majetkové kriminalitě.

Autor sám vidí přínos práce v tom, že se mu podařilo ověřit předpoklady a zjistit, že při výslechu dětí a dospívajících jsou v maximální míře šetřena jejich práva a psychický stav,

a přestože vyšetřování s sebou přináší sekundární viktimizaci, je zato potlačena na nejnižší možnou úroveň.

6 Navrhovaná opatření

Vzhledem k tomu, že sám pracuji u Policie České republiky a jsem obeznámen s jejím fungováním a organizací práce, vím, že na obvodních odděleních jsou vybraní specialisté, kteří by se měli zabývat problematikou kriminality mládeže a kriminality páchané na mládeži. Tato funkce je sice fakticky zavedena, ale prakticky nejsou tito pověřeni specialisté organizovaně školeni. Jejich vzdělávání v tomto oboru je dílem samostudia, nadšení pro věc a odpovědnost za svěřenou funkci. Navrhuji proto, aby i u těchto základních článků policie, se kterými občan přichází nejvíce do styku, bylo provedeno školení pro tyto příslušníky, kteří by se po jeho úspěšném absolvování stali držiteli osvědčení, které by prokazovalo jejich odbornou způsobilost. Tito odborníci by pak působili zejména v oblasti prevence a byli by přibíráni k vyšetřování závažnějších případů, aby docházelo k prohlubování jejich odbornosti a získávání praxe.

V oblasti vyšetřování závažnějších případů jsou tyto svěřovány službě kriminální policie a vyšetřování, kde jsou zřízena jednotlivá pracoviště s týmem specializovaných odborníků, kteří se zabývají zejména vyšetřováním trestné činnosti páchané dětmi a na dětech či mladistvých. Tito odborníci jsou školeni a jejich specializace a praxe v oboru zaručuje profesionální přístup, který je základem pro minimalizaci vlivu sekundární viktimizace. Proto navrhuji pokračovat v tomto trendu specializace a vybírat budoucí specialisty z pověřených osob na základních útvarech.

Vzhledem ke zjištěnému stavu, který se mi jeví orientovaný správným směrem, je vhodné v tomto trendu pokračovat. Spolupráce policie s dalšími subjekty, kteří participují na vyšetřování trestné činnosti páchané dětmi a na dětech, by měla pokračovat.

V rámci prevence, která je prováděna preventivní a informační skupinou Policií České republiky, byly vytvořeny informační letáky, které jsou umístěny na všech obvodních odděleních Policie České republiky, a s jejich obsahem se lze setkat i na internetovém portálu ministerstva České republiky. Letáky se zabývají rozličnou problematikou, jako je syndrom CAN, sexuální zneužívání, šikana, rasismus apod. Letáky jsou navíc ve většině případů zaměřené na dvě cílové skupiny, a to zvláště na děti a na dospělé, kterým tak mohou poskytnout srozumitelným způsobem podané informace. I tento trend se mi jeví jako správný a navrhuji v něm pokračovat a zajistit přítomnost těchto informačních materiálů na vhodných místech ve školách a informovat děti o jejich přítomnosti a možnosti anonymního vyzvednutí.

Vzhledem k vysoké míře latence sexuálního zneužívání, ale i dalších projevů syndromu CAN, jako je týrání a zanedbávání, by měla být i nadále věnována zvýšená pozornost rizikovým rodinám, a tím by docházelo k zlepšování depistáže ohrožených jedinců.

Vzhledem k tomu, že dochází v některých případech k vyhrožování dítěti dětským domovem, odloučením od rodiny, bylo by dobré v rámci školní výuky vysvětlovat dětem, že takovýto přístup je pro jejich prospěch a odloučení od rodiny není trvalé a při oznámení sexuálního zneužívání se nemusejí obávat ostudy.

K zamezení trestné činnosti mládeže spatřuji jako správný trend vytváření volnočasových a mimoškolních aktivit pro děti a mládež různého věku a zájmů pro efektivní a hlavně nezávadové trávení volného času.

7 Seznam použitých zdrojů

- ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Kriminální psychologie*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1998. 255 s. ISBN 80-85858-70-3.
- ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.
- GILNEROVÁ, Ilona; BOUKALOVÁ, Hedvika. *Vybrané kapitoly z kriminalistické psychologie*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2006. 280 s. ISBN 80-246-1293-3.
- HARTL, Pavel; HARTLOVÁ, Helena. *Psychologický slovník*. 1. opravený dotisk 2004 vyd. Praha: Portál, 2000. 776 s. ISBN 80-7178-303-X.
- JANDOUREK, Jan. *Úvod do sociologie*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 231 s. ISBN 80-7178-749-3.
- KOHOUTEK, Rudolf. *Základy užití psychologie*. Brno: Akademické nakladatelství CERM, 2002. 544 s. ISBN 80-214-2203-3.
- KOZON, Antonín. Prevencia kriminality a špecifické zaobchádzanie nielen pre adolescentov ve výkone trestu odňatia slobody. In Ministerstvo vnútra, odbor prevencie kriminality. *Kriminalistika: čtvrtletník pro kriminalistickou teorii a praxi*. Praha: Tiskárna MV, 2006. Ze zahraničí. s. 101–111. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/kriminalistika/2006/02/kozon.html>>. ISSN 1210-9150.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Praha: Portál, 2003. 288 s. ISBN 80-7178-549-0.
- MUSIL, Jan; KONRÁD, Zdeněk; SUCHÁNEK, Jaroslav. *Kriminalistika*. 1. vyd. Praha: C.H.Beck, 2001. 512 s. Beckovy mezioborové učebnice. ISBN 80-7179-362-0.
- NETÍK, Karel; NETÍKOVÁ, Daria; HÁJEK, Stanislav. *Psychologie v právu: Úvod do forenzní psychologie*. Praha: C.H.Beck, 1997. 140 s. ISBN 80-7179-177-6
- NĚMEC, Miroslav. *Kriminalistická taktika pro policisty*. 1. vyd. Praha : Eurounion, 2004. 328 s. ISBN 80-7317-036-1.
- PEŠATOVÁ, Ilona. *Sociálně patologické jevy u dětí školního věku*. 1. vyd. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2007. 364 s. ISBN 978-80-7372-291-3.
- SPURNÝ, Joža. *Psychologie výslechu*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003. 114 s. ISBN 80-7178-846-5.
- STRAUS, Jiří a kol. *Kriminalistická taktika*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2005. 278 s. Vysokoškolské učebnice. ISBN 80-86898-40-7.

- ŠPECIÁNOVÁ, Šárka. *Ochrana týraného a zneužívaného dítěte*. Praha: Linde, 2003. 156 s. ISBN 80-86131-44-0.
- ŠVINGALOVÁ, Dana. *Základy psychologie: (psychologická propedeutika): I. Díl: Základy obecné psychologie*. Vyd. 3. Liberec: Technická univerzita, 1998. 109 s. Studijní texty pro dálkové studium. ISBN 80-7083-296-7.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese: variabilita a patologie lidské psychiky*. 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 444 s. ISBN 80-7178-678-0.
- VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie I. :dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
- VONDRÁČKOVÁ, Daniela a kol. *Krizová intervence: krize v životě člověka: formy krizové pomoci a služeb*. 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 543 s. ISBN 80-7178-696-9.
- WEISS, Petr a kol. *Sexuální zneužívání dětí*. Vyd. 1. Praha: Grada, 2005. 264 s. Psyché. ISBN 80-247-0929-5.
- ZOUBKOVÁ, Ivana. *Kontrola kriminality mládeže*. 1. vyd. Dobrá Voda: Aleš Čeněk, 2002. 231 s. Obsahuje bibliografii a bibliografické odkazy. ISBN 80-86473-08-2.
- Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte č. 104/1991 Sb.,
- Zákon č. 218/2003 Sb., o soudnictví ve věcech mládeže
- Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád)
- Bílý kruh bezpečí. *Psycholog v poradně Bílého kruhu bezpečí* [online]. Praha: JURISTIC with partners, [2001] [cit. 2007-09-10]. Dostupný z WWW: <<http://bkb.juristic.cz/81622/old>>.
- Harvard News Office. *Harvard Gazette: Long-term memory kicks in after age one*: [online]. c2007 [cit. 2007-08-20]. Text v angličtině. Dostupný z WWW: <<http://www.news.harvard.edu/gazette/2002/11.07/01-memory.html>>.
- Ministerstvo vnitra České republiky. *Výlech dětských svědků* [online]. c2001 [cit. 2007-07-25]. Dostupný z WWW: <<http://www.mvcr.cz/casopisy/s/2001/0032/32pril3.html>>.
- Optimus, s.r.o. *Encyklopedie CoJeCo : Výslech* [online]. 2000 , 24. 7. 2006 [cit. 2007-08-19]. Elektronická encyklopedie. Dostupný z WWW: <http://www.cojeco.cz/index.php?detail=1&id_desc=105675&s_lang=2&title=v%FDsl ech>.
- PITNER, Tomáš. *Enviromentalistika: Primární data* [online]. Brno: Fakulta informatiky Masarykovy univerzity, c2001-2003, 3. prosince 2003 [cit. 2008-03-20]. Kódováno ve

WIN-1250. Český. Dostupný z WWW:
<http://www.fi.muni.cz/~tomp/slides/pv108/foil197.html>.

RYPL, Lukáš. *Paměť a učení* [online]. [2004] [cit. 2007-08-20]. Dostupný z WWW:
<<http://lr.czechian.net/UceniPamet.html#senzoricka-pamet>>.

SMĚLÍKOVÁ. *Marketingový informační systém* [online]. Vysoká: Vysoká škola podnikání, a.s., Ostrava, [2006], 9. října 2006 [cit. 2008-04-05]. Dostupný z WWW:
<<http://portal.vsp.cz/files/katedry/katedra%20PMO/mis.pdf>>.

Senzorická, krátkodobá a dlouhodobá paměť: k čemu jsou a jak fungují [online]. [2006] [cit. 2007-08-20]. Dostupný z WWW:
<http://www.vedeme.cz/index.php?option=com_content&task=view&id=82&Itemid=181>.

8 Seznam příloh

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Fotografie výslechové místnosti v Semilech

Příloha č. 1

V příloze č. 1 je uvedeno úplné znění dotazníku.

Dotazník

Vaši odpověď zakroužkujete či jinak vhodně označte. U otázek označených velkým tiskacím písmenem označte toto písmeno. V případě, že nevíte odpověď na tuto otázku, neoznačujte žádnou z nabízených variant. Dotazník je anonymní a bude využit jako podklad pro zpracování bakalářské práce na téma specifika výsledku dětí a dospívajících. Pokud některá z nabízených variant zcela neodpovídá vašemu názoru, vyberte tu, která jej vystihuje nejlépe.

Poškozeným, pachatelem a recidivistou jsou v tomto dotazníku míněny osoby ve věku mladším 18 let, tedy děti a mladiství.

1) Jaké je Vaše pohlaví?

Muž

Žena

2) Jaké je Vaše nejvyšší dosažené vzdělání?

A Úplné středoškolské

B Vysokoškolské

3) Kolik let pracujete u Policie České republiky?

4) Kolik let pracujete na úseku, který se věnuje problematice kriminality dětí a mládeže?

5) Považujete přístupy během vyšetřování k nezletilým pachatelům a poškozeným za dostatečně šetrné?

A Ano

B Spíše ano

C Spíše ne

D Ne

6) Označte variantu, která podle Vás nejpřesněji vystihuje pojem sekundární viktimizace.

A Nadměrný zájem médií o poškozeného či pachatele

B Vystavování oběti nadbytečné psychické zátěži v průběhu vyšetřování, nevhodné zacházení s obětí

C Snižování důvěryhodnosti oběti prostřednictvím společenských předsudků

D Oběť má pocit nespravedlnosti, nedůstojnosti a izolace

E Újma oběti způsobená pachatelem a jeho jednáním

7) Domníváte se, že při vyšetřování trestné činnosti páchané na dětech a mladistvých jsou v nejvyšší možné míře potlačeny negativní vlivy na jejich psychiku?

- A Ano
- B Spíše ano
- C Spíše ne
- D Ne

8) Omezujete se při výslechu obětí jen na strohé zjišťovací otázky?

- A Ano
- B Spíše ano
- C Spíše ne
- D Ne

9) Poskytujete oběti v průběhu výslechu i potřebné informace (které se týkají např. její pomoci)?

- A Ano
- B Pouze pokud o to požádá
- C Odkážu ji na kompetentní osobu
- D Ne

10) Nasloucháte při výslechu problémům obětí?

- A Ano, pokaždé
- B Ano, pokud souvisí s vyšetřovanou událostí
- C Ne, pokud nesouvisí s vyšetřovanou událostí
- D Ne, nikdy

11) Vysvětlujete během výslechu důvody, které Vás vedou ke zvolenému postupu?

- A Ano
- B Ano, ale pouze oběti
- C Ne

12) Když se dítě či nezletilec, který je obětí, nechová podle očekávání, napomínáte ho?

- A Ano, pokaždé, i za přítomnosti jeho rodičů
- B Ano, pouze v nepřítomnosti jeho rodičů
- C Ne, od toho jsou přítomni jeho rodiče
- D Ne, ani když nejsou přítomni jeho rodiče

13) Pokoušíte se vcítit do situace oběti?

- A Pokaždé
- B Většinou ano
- C Skoro ne
- D Vůbec

14) Pokládáte ve výsledku otázky typu: jak Tě to mohlo napadnout?

- A Ano, bez ohledu na to, zda je to oběť, či pachatel
- B Ano, ale jen pachateli
- C Ne

15) Záleží podle Vás na Vaší gestikulaci, výrazu tváře, postoji a vzdálenosti od vyslýchaného?

- A Tyto prvky nemají významný vliv na výslech
- B Tyto prvky mohou ovlivnit jen výslech pachatele
- C Tyto prvky mohou ovlivnit jen výslech oběti
- D Tyto prvky mají významný vliv na výslech

16) Jakým způsobem kladete otázky oběti?

Pomalu

Rychle

17) Obvinění dětí ze sexuálního zneužívání dospělým jedincem z okolí rodiny (např. soused) je:

- A Je většinou nepravdivé
- B Je většinou pravdivé

18) Pokud dítě během výslechu začne plakat:

- A Utěšujeme ho, aby zbytečně neplakalo
- B Necháme ho vyplakat podle potřeby

19) Domníváte se, že přes všechna doporučení, jak zacházet s dětskými oběťmi trestných činů, a šetrný přístup ze strany orgánů činných v trestním řízení dochází k poškozování obětí?

- A Ano, pokaždé
- B Spíše ano
- C Spíše ne
- D Ne, nikdy

20) Projevuje se během aktuálního výslechu zkušenost získaná předchozím výslechem u nezletilých osob?

- A Ano, pokaždé
- B Spíše ano
- C Spíše ne
- D Ne, nikdy

21) Projevuje se u dříve vyslýchaných pachatelů (recidivistů) během výslechu zvýšené napětí tak jako u osob, které nikdy nebyly vyslýchané?

- A Ano, pokaždé
- B Spíše ano
- C Spíše ne
- D Ne, nikdy

22) Jste přesvědčen(a), že recidivisté jsou u výslechu více sebejistí v případě, že nepředkládáte žádné usvědčující důkazy?

- A Ano, pokaždé
- B Většinou ano
- C Většinou ne
- D Ne, nikdy

23) Jakým způsobem pokládáte otázky nezletilému pachateli?

Pomalu

Rychle

24) Jste přesvědčen, na základě poznatků z praxe, že zneužívané a zanedbávané děti jsou vychovávány zhruba stejným způsobem jako jejich rodiče?

- A Ano, pokaždé
- B Většinou ano
- C Většinou ne
- D Ne, nikdy

25) Jsou při vašem výslechu používány loutky „Jája a Pája“?

- A Ano, pokaždé
- B Většinou ano
- C Většinou ne
- D Ne, nikdy

Příloha č. 2

V příloze č. 2 jsou zobrazeny fotografie speciální výslechové místnosti pro děti dislokované v budově Okresního ředitelství Policie české republiky v Semilech.

Obrázek č. 1: Kancelář označená číslem 3. Slouží jako zázemí pro soudce, státní zástupce, obhájce obviněného, obviněného a další osoby, které jsou výslechu přítomny.

Uprostřed fotografie je patrný televizor a záznamová technika umístěná v nábytkovém stojanu. Vpravo od stojanu je patrné jednocestné zrcadlo. Pro jeho správnou funkci je zapotřebí zatemnit okna v kanceláři č. 3.

Obrázek č. 2: Kancelář označená číslem 2. Jedná se o speciální výslechovou místnost vybavenou atypickým nábytkem, který připomíná obývací pokoj. (Nábytek byl vyroben odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody ve věznici Jiřetín.)

V levé části fotografie jsou vidět na židli loutky „Jája a Pája“.

Obrázek č. 3: Kancelář označená číslem 2. Pohled na vstupní dveře a regál s hračkami.

Obrázek č. 4: Kancelář označená č. 2. Pohled na pracoviště vyslychajícího.

Po pravé straně fotografie je viditelné jednocestné zrcadlo. V horní části fotografie je patrná kamera pro záznamovou techniku, která je umístěná v rohu místnosti tak, že ji může snímat celou.

Obrázek č. 5: Kancelář označená č. 2. Pohled na konferenční stolek a sedací soupravu ve
výslechové místnosti pro děti.